

ПРИРУЧНИК ЗА ПОСТУПАЊЕ ЈАВНИХ ТУЖИЛАЦА У ПРОЦЕСУИРАЊУ КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉЕ У ПОРОДИЦИ

Др Јасмина Киурски

Биљана Степанов

ПРИРУЧНИК
ЗА ПОСТУПАЊЕ ЈАВНИХ
ТУЖИЛАЦА У ПРОЦЕСУИРАЊУ
КРИВИЧНОГ ДЕЛА НАСИЉЕ
У ПОРОДИЦИ

Др Јасмина Киурски

Биљана Степанов

Овај приручник припремљен је у оквиру пројекта „Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама у Србији III“, који у партнерству са Владом Републике Србије, на челу са Координационим телом за родну равноправност, заједнички спроводе агенције Уједињених нација: Дечји фонд Уједињених нација (*United Nations International Children’s Emergency Fund – UNICEF*), Популациони фонд Уједињених нација (*United Nations Population Fund – UNFPA*), Агенција Уједињених нација за родну равноправност и оснаживање жена (*UN Women*) и Програм Уједињених нација за развој (*United Nations Development Programme – UNDP*), уз подршку Владе Шведске.

Ауторке приручника: др Јасмина Киурски и Биљана Степанов

За садржај приручника одговорне су ауторке. Ставови изнети у публикацији не одражавају нужно ставове Владе Републике Србије, наведених агенција Уједињених нација, као ни Владе Шведске.

За додатне информације можете се обратити на адресе:

Програм Уједињених нација за развој
Булевар Зорана Ћинђића 64а, 11000 Београд, Србија
registry.rs@undp.org
rs.undp.org

Издавач: Програм Уједињених нација за развој

Лектура: Иванка Андрејевић

Дизајн: Константин И. Петровић

Година издања: 2022.

ISBN 978-86-7728-357-5

© UNDP 2022. Сва права задржана.

САДРЖАЈ

■	СКРАЋЕНИЦЕ	7
■	УВОД	11
■	1. Домаћи законодавни оквир	15
	1.1. Кривични законик	15
	1.2. Закон о спречавању насиља у породици	18
	1.3. Законик о кривичном поступку	23
	1.4. Породични закон	25
	1.4.1. Овлашћења јавног тужиоца у складу са Породичним законом	26
	1.4.2. Мере заштите	27
	1.5. Закон о извршењу кривичних санкција	29
■	2. Насиље у породици	31
	2.1. Дефиниције	31
	2.1.1. Насиље у породици	31
	2.1.2. Чланови породице	33
	2.2. Типологија насиља у породици	34
	2.3. Круг насиља у породици	38
	2.4. Утицај родних предрасуда и стереотипа на процесуирање случајева насиља у породици	39
	2.5. Приступ усредсређен на жртву	42
	2.6. Окривљавање жртве	43
	2.7. Положај оштећене/жртве насиља у породици у кривичном поступку	44
	2.8. Узимање изјаве од оштећене/жртве у предмету насиља у породици	47
	2.9. Додела жртви/сведокињи/оштећеној статуса заштићене сведокиње (доношење одлуке о процесним мерама заштите сведока)	49
■	3. Поступање јавног тужиоца у предмету насиља у породици	53
	3.1. Принцип потпуне посвећености / дужне пажње	53
	3.2. Стандард поступања: без неоправданог одлагања	54

3.3. Предистражни поступак	54
3.3.1. Кривична пријава и поступање јавног тужиоца	59
3.3.2. Превентивна улога јавног тужиоца	62
3.3.3. Јавно тужилаштво и полиција	64
3.4. Делотворна истрага	66
3.4.1. Саслушање окривљеног	67
3.4.2. Испитивање оштећене	68
3.5. Процесни статус сведока	72
3.5.1. Посебно осетљиви сведок	72
3.5.2. Заштићени сведок	72
3.6. Остала овлашћења јавног тужиоца	73
3.6.1. Примена начела опортунитета кривичног гоњења	73
3.6.2. Рочиште за изрицање кривичне санкције	77
3.6.3. Прекршајни поступак	78
3.7. Оптужење	80
3.7.1. Битна обележја кривичног дела насиље у породици	81
3.7.2. Радња извршења	84
3.7.3. Продужено кривично дело и стицај кривичних дела	86
3.7.4. Последица кривичног дела	89
3.8. Слична кривична дела	92
3.8.1. Тешко убиство из члана 114. став 1. тачка 10. КЗ	92
3.8.2. Тешка телесна повреда из члана 121. КЗ	94
3.8.3. Лака телесна повреда из члана 122. КЗ	94
3.8.4. Злочин из мржње у смислу члана 54а КЗ	95
3.9. Подношење оптужнице / оптужног предлога	96
3.10. Главни претрес	97

4. Поступање јавног тужиоца у циљу заштите жртава	101
4.1. Општа упутства Републичког јавног тужиоца	102
5. Јавнотужилачка пракса	107
6. Службе за информисање и подршку оштећених лица и сведока	111
7. Евиденција о случајевима насиља у породици	115
8. Сарадња јавног тужилаштва са другим учесницима у поступку	121
9. Обука јавних тужилаца	125
10. Статистички подаци за кривично дело насиље у породици и примену Закона о спречавању насиља у породици	129
10.1. Статистички подаци за кривично дело насиље у породици из члана 194. Кривичног законика	129
10.2. Примена Закона о спречавању насиља у породици	131
11. Пресуде Европског суда за људска права	137
11.1. Опуз против Турске, представка број 33401/02, пресуда од 9. јуна 2009. године	137
11.2. Еремија и остали против Републике Молдавије, представка број 3564/11, пресуда од 28. маја 2013. године	138
11.3. Галовић против Хрватске, представка бр. 45512/11, пресуда од 31. августа 2021. године	140
12. Примери из праксе	143
12.1. КТ. бр. 4052/21, Прво основно јавно тужилаштво у Београду	143
12.2. КТ. бр. 219/17, Прво основно јавно тужилаштво у Београду	145
12.3. КТ. бр. 1772/17, Прво основно јавно тужилаштво у Београду	147
13. Релевантни документи Савета Европе	151
13.1. Препоруке органа Савета Европе	152
Литература	153

СКРАЋЕНИЦЕ

ACRWC	<i>African Charter on the Rights and Welfare of the Child</i> (Афричка повеља о правима и добробити детета)
ВЈТ	Више јавно тужилаштво
ЕСЉП	Европски суд за људска права
ЗИКС	Закон о извршењу кривичних санкција
ЗЈРМ	Закон о јавном реду и миру
ЗЈТ	Закон о јавном тужилаштву
ЗКП	Законик о кривичном поступку
ЗМУКД	Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица
ЗОП	Закон о прекршајима
ЗП	Закон о полицији
ЗСНП	Закон о спречавању насиља у породици
ИК	Истанбулска конвенција
КЗ	Кривични законик
КМ	Комитет министара
МУП	Министарство унутрашњих послова
ОАУ	<i>Organization of African Unity</i> (Организација афричког јединства)
ОЈТ	Основно јавно тужилаштво
ПЗ	Породични закон
ПТСП	Посттрауматски стресни поремећај
РС	Република Србија
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> (Програм Уједињених нација за развој)

***„Жена је рођена слободна и остаје
једнака мушкарцу у свим правима.
Социјалне разлике могу се оправдати
само благостањем заједнице.“***

*Повеља о правима жене и грађанке, 1791.
Олимп де Гуж (Olympe de Gouges)*

УВОД

Проблему насиља у породици данас се поклања све већа пажња, управо зато што је присутно на свим континентима и у свим друштвима.

Насиље у породици је једна од друштвених, криминолошких, етиолошких и социопатолошких појава које пресецају све културолошке и регионалне границе. Проналажење најбољих решења у одлучнијем супротстављању овом облику криминалитета није могуће без сталног праћења и анализе примене већ постојећих одредаба међународног и домаћег права.

Експлицитним одређењем да насиље у породици представља кривично дело шаље се јасна порука да насиље у породици није приватна ствар, већ да би га требало схватити као озбиљан друштвени проблем, и да је овој појави потребно посветити значајну пажњу, и то не само у области права, већ и посматрано у ширем друштвеном контексту.

Увођењем насиља у породици као деликта у кривично законодавство Републике Србије, започињу напори институција укључених у кривичноправну заштиту, посебно носилаца правосудних функција, за проналажење квалитетног и усклађеног приступа и одговора на насиље у породици, приступа који обезбеђује ефикасну заштиту жртвама насиља у породици и адекватно кажњавање учинилаца ових кривичних дела.¹

Улога јавних тужилаца у процесуирању кривичних дела у вези са насиљем у породици од пресудне је важности, с обзиром на то да управо они представљају основну спону између активности које предузима полиција на откривању осумњичених за извршење ових кривичних дела и коначне одлуке суда о њиховој кривици.

Када је у питању кривично дело насиље у породици, одговор носилаца правосудних функција може бити ограничен различитим факторима, као што су: неадекватно разумевање природе насиља у породици и свих облика испољавања овог дела, недовољно познавање обавезујућих међународноправних стандарда у поступању, као и присутност стереотипа и предрасуда у вези са разумевањем чињеница о извршеном делу, вредновањем доказа или доношењем одлука у поступању у предметима за ова дела.

Проблеми у правилном сагледавању и разумевању кривичног дела насиље у породици присутни су глобално, област насиља у породици

---

¹ Закон о изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 10/2002. Уведен је нови члан 118а који санкционише насиље у породици.

предмет је регула кроз нормативне активности посебних тела Уједињених нација, као и кроз активности Савета Европе. У том смислу за европски континент (европске државе) најзначајнији међународноправни инструмент је Конвенција Савета Европе о спречавању и сузбијању насиља над женама и насиља у породици.

Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (у даљем тексту: Истанбулска конвенција – ИК)² представља значајан документ међународног права, који даје дефиницију насиља над женама и насиља у породици, а такође предвиђа и обавезу чланица да изврше потребне законодавне и друге мере заштите свих жртава од даљег насиља.³

Истанбулска конвенција препознаје насиље над женама као један од најтежих облика кршења људских права. То је облик дискриминације према женама који је резултат историјски неједнаких односа између мушкараца и жена, а који су довели до доминације мушкараца над женама.

Народна скупштина Републике Србије ратификовала је Истанбулску конвенцију 31. октобра 2013. године.⁴ Према Уставу Републике Србије, Истанбулска конвенција је саставни део законодавства, стога се спроводи директно.

У питању је први правно обавезујући међународни документ који се односи на насиље над женама, али и на насиље у породици. Конвенција прихвата обавезе које произлазе из других међународних инструмената, а које садрже одредбе о питањима којима се бави ова конвенција.

Одредбе Истанбулске конвенције не доводе у питање одредбе националног законодавства и обавезујућих међународних инструмената које су већ на снази или које могу да ступе на снагу, а које одређују или би одредиле повољнија права за одређену категорију лица у борби против насиља у породици.

Конвенција прописује основне, минималне захтеве које би државе чланице требало да прихвате, а њима свакако остаје могућност да својим прописима обезбеде виши ниво заштите.

Овај документ један је од најзначајнијих правних докумената који садрже неопходне механизме предвиђене за државе потписнице, а којима

2 Истанбул, 11. мај 2011.

3 Доступно на: <https://rm.coe.int/1680462540>.

4 Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2013.

се омогућава успостављање ефикасног система превенције и борбе против насиља у породици.

Циљ доношења Конвенције је уједначавање праксе и достизање једнаког нивоа заштите жртава од насиља у породици и родно заснованог насиља у европским државама.

Према Истанбулској конвенцији, држава је дужна да предузме неопходне мере за промовисање промена у друштвеним и културним обрасцима понашања жена и мушкараца како би биле искорењене предрасуде, обичаји, традиције и друге праксе које се заснивају на инфериорности жена и стереотипним улогама жена и мушкараца.

У домену заштите жртава насиља, потребно је да држава осигура да потребе и безбедност жртве буду на првом месту свих мера и да учиниоци насиља над женама буду кривично гоњени и адекватно кажњени. Ово подразумева да су државе обавезне да предузму неопходне законодавне или друге мере и да жртвама обезбеде одговарајуће грађанскоправне и кривичноправне лекове против учиниоца, али и против државних органа који нису реаговали на насиље у складу са својим овлашћењима.

Познавање релевантних међународних стандарда какав представља Истанбулска конвенција, примена критичке и компаративне правне анализе и стално преиспитивање свих аспеката рада јавних тужилаца, веома су значајни за свеобухватно унапређење поступања у предметима насиља у породици.

Намера ауторки је да укажу на значај улоге јавних тужилаца у Републици Србији, како у заштити јавног интереса, тако и у заштити жртава у вези са кривичним делом насиље у породици из члана 194. Кривичног законика Републике Србије. Приручник се односи пре свега на поступање јавних тужилаца, али такође и на сарадњу свих актера у спречавању насиља у породици.

Ауторке су у Приручнику изразиле свој лични став поводом одређених правних питања у вези са кривичним делом насиље у породици из члана 194. Кривичног законика, позивајући се на конкретне одлуке суда и имајући притом у виду различите теоријске и практичне ставове у вези са применом ове одредбе, што као последицу има неуједначену тужилачку и судску праксу.

1. Домаћи законодавни оквир

Насиље у породици, као и насиље над женама, представљају озбиљан друштвени проблем који доводи до негативних физичких, психолошких, социјалних и финансијских последица по жене, децу, породицу и друштвену заједницу у целини.

Насиље у породици је у наше кривично законодавство уведено 2002. године, и то изменама и допунама тадашњег Кривичног законика, као члан 118а. Понашања чија би радња одговарала инкриминацији овог кривичног дела су и пре његовог увођења свакако била предвиђена кроз нека друга кривична дела. То се најчешће односило на кривична дела из Главе тринаест, под називом Кривична дела против живота и тела, односно nanoшење лаких и тешких телесних повреда.

1.1. Кривични законик

Кривично дело насиље у породици је у **Кривичном законнику** (у даљем тексту: КЗ) прописано у оквиру деветнаесте главе, у групи кривичних дела против брака и породице.⁵ Иако у теорији кривичног права не постоји јединствено мишљење о заштитном групном објекту ових кривичних дела, јер се међусобно разликују не само по радњи извршења и последици, већ и по објекту радње, мотивима учинилаца итд., данас преовладава став да кривична дела против брака и породице чине једну групу кривичних дела.

Важећим чланом 194. КЗ одређено је да насиље у породици врши свако ко применом насиља, претњом да ће напасти на живот или тело, дрским и безобзирним понашањем угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице.

Кривично дело насиље у породици спада у групу кривичних дела – *delicta propria*, дакле кривичних дела која могу учинити искључиво лица која имају одговарајући статус и својство, што значи да учинилац дела, али и пасивни субјект, морају имати одређено лично својство, морају бити чланови породице. Међу њима мора да постоји однос чланова породице.

Тумачење члана породице увек је било спорно, без обзира на бројне опције које су нуђене као решење.

Према члану 112. ставу 28. КЗ, чланом породице сматрају се: супружници, њихова деца, преци супружника у правој линији крвног сродства, ванбрачни

---

⁵ Кривични законик Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.

партнери⁶ и њихова деца, усвојилац и усвојеник, хранилац и храњеник. Члановима породице сматрају се и браћа и сестре, њихови супружници и деца, бивши супружници и њихова деца и родитељи бивших супружника, ако живе у заједничком домаћинству, као и лица која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Из оваквог законског одређења члана породице искључена је једна категорија лица – бивши супружници који не живе у заједничком домаћинству (а који немају заједничко дете или дете на путу да буде рођено), као и бивши ванбрачни партнери (који немају заједничко дете или је оно на путу да буде рођено, не пружа се заштита чак иако живе у истом домаћинству). Ово је посебно важно с обзиром на то да пракса показује како су управо ове категорије жена најчешће жртве насиља.

Требало би имати у виду да прекид заједнице живота не значи и прекид насиља, при чему такође постоји и могућност да се насиље тек онда појави, односно да буде у вези са односом који је престао да постоји.

Заштита се не пружа ни родитељима ванбрачних партнера, док је уживају родитељи супружника, па се може рећи да се ипак фаворизују брачна веза и породица.

Поред наведеног, још једно питање захтева пажњу – а то је тумачење живота у заједничком домаћинству, јер заједничко домаћинство не представља само заједнички животни простор.

Заједничке финансије и заједнички допринос живљењу утичу на формирање заједничког домаћинства, што је тешко у ситуацији када на пример бивши супружници силом прилика деле исти простор, а у сукобу су. У таквим околностима не може се рећи да постоји заједништво, уколико се посматра овај други сегмент заједничког домаћинства. Управо зато се заједничко домаћинство посматра искључиво као животни простор.

Такође, важно је одредити и да ли се питања у вези са једнородним породицама, које нису наведене у закону, када се говори о деци, односе и на заштиту пасторака, да ли деца у оквиру ових породица представљају

---

6 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 36/2010 од 7. 4. 2010. године. „Заштитни објект код кривичног дела насиље у породици је члан породице, а чланом породице сматрају се, између осталих и ванбрачни партнери. Чињеница да су окривљени и оштећена почели да живе у стану који су заједно изнајмили, указује на њихову намеру да формирају трајнију заједницу живота, без обзира колико би она трајала, јер то свакако представља будућу, неизвесну околност, а таква заједница представља ванбрачну заједницу, па је оштећена заснивањем такве заједнице стекла статус **ванбрачног партнера**, па самим тим имала је и статус члана породице.“

категорију према Кривичном закону – лица до 14 година старости, или је у питању сродник у првом степену крвног сродства праве нисходне линије без обзира на године, и друго.

У недостатку законског решења, одговор на нека од ових питања дала је судска пракса.⁷

Актуелно законско решење којим се одређује члан породице је целовито у одређеној мери, и јасније дефинисано него што је то било раније, али је важно водити рачуна о циљном тумачењу одредаба и њиховој ефикасној примени.

Упоредбењем садашњег одређења кривичног дела, односно његовог појмовног одређења и елемената, са првобитним решењима која су постојала при самом формирању кривичног дела 2002. године, долази се до закључка да је остварен значајан напредак у инкриминацији дела насиље у породици.

Позитивна решења кривичног дела насиље у породици у погледу казних одредаба јесу боља од ранијих решења, казни распони су већи како би била ојачана генерална превенција.⁸ За став 1, односно за основни облик, искључено је постојање новчане казне што је раније био случај, и сада може бити одређена казна затвора од три месеца до три године. Ставови 2. и 3. остали су непромењени што се тиче казнене политике, а за став 4. предвиђена је блажа казна у односу на раније решење (казна затвора од најмање десет година), док је сада то казна затвора од три године до петнаест година.

Што се тиче новчане казне, њено изрицање предвиђено је као кумулативна казна за члан 194. став 5. КЗ, јер се обавезно изриче уз казну затвора. Изрицање новчане казне може посредно додатно погодити жртву уколико и даље живи у заједничком домаћинству са учиниоцем, где је

---

7 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 52/2012 од 27. 6. 2012. године. „И поред тога што се **унук** не наводи изричито у Кривичном закону као сродник према којем може бити извршено кривично дело насиље у породици, и он ужива кривичноправну заштиту од наведеног кривичног дела.“ Или: „У одређеним случајевима, аналогично, под породицом би требало сматрати и лица која законодавац није децидно навео у законским одредбама, а која живе у заједничком породичном домаћинству, као што је **унук**.“

Пресуда Основног суда у Краљеву 2 К бр. 923/13 од 10. 3. 2015, пресуда Вишег суда у Краљеву Кж бр. 202/14 од 26. 8. 2015. године. „За постојање кривичног дела насиље у породици, члановима породице сматрају се деца супружника без обзира што не живе у заједничком домаћинству. Према томе **насторак** окривљеног, као дете жене са којом је окривљени у браку у време извршења кривичног дела, сматра се чланом породице окривљеног у смислу члана 112. тачка 28. КЗ.“

8 Шкулић, М., „Основни елементи нормативне конструкције кривичног дела насиље у породици – нека спорна питања и дилеме“, у: Шкулић, М. (ур.), и др., *Насиље у породици*, Београд, 2009, стр. 17.

учинилац једини издржавалац породице, па би суд ово требало да има у виду приликом одмеравања казне.

Када је у питању основни облик дела, не постоји могућност изрицања судске опомене нити могућност да казна буде замењена блажом казном по врсти, односно новчаном казном, нити радом у јавном интересу, јер је назначена најмања мера казне.

Притвор је могуће одредити за све облике насиља у породици, с обзиром на то да је у питању дело код којег се основ за одређивање притвора састоји из особитих околности које указују да ће окривљени у кратком временском периоду поновити кривично дело, довршити покушано кривично дело или учинити кривично дело којим прети (чл. 211. ст. 1. тач. 3. ЗКП). Поред овог основа, увек је присутан и основ из члана 211. став 1. тачка 2. ЗКП, односно опасност да ће ометати поступак утицањем на сведоке. Оваква могућност за одређивање притвора је добро решење, јер се на тај начин могу ефикасно спречити најтеже последице.

Према одредби члана 197. ЗКП, која је релевантна за насиље у породици, јавни тужиоци могу да предложe суду изрицање мере забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места, у којој су прописани услови за одређивање ове мере.

1.2. Закон о спречавању насиља у породици

Закон о спречавању насиља у породици (у даљем тексту: ЗСНП) је у основи превентивни закон и заснован је на *pre-crime* концепту који надлежним органима даје шире надлежности и могућност усмеравања на спречавање кривичних дела која још нису извршена и можда никада не би била извршена у традиционалном *post-crime* концепту.⁹

ЗСНП је усвојен 1. јуна 2016, а почео је да се примењује од 1. јуна 2017. године. Њиме су проширена овлашћења и деловања институција у односу на постојећи Породични закон (ПЗ), који предвиђа мере заштите од насиља у породици, и Кривични законик (КЗ), који прописује кривичне санкције за кривично дело насиље у породици.

ЗСНП се не примењује на малолетна лица која учине насиље у породици зато што се одговорност и казне које се њима могу изрећи због учињеног насиља у породици, учињених кривичних дела и прекршаја уређују другим законима, али и зато што хитне мере које се изричу учиниоцима насиља нису примерене малолетницима због њиховог узраста и правног статуса (насиље у породици, кривична дела и прекршаје које учине малолетници уређују

9 Закон о спречавању насиља у породици, *Службени гласник РС*, бр. 94/2016.

Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица – ЗМУКД, Закон о прекршајима – ЗОП и Породични закон).

У ЗСНП доминирају три функционалне целине: спречавање насиља у породици, заштита жртве насиља и подршка жртви да преброди претрпљено насиље, што упућује на његов превасходно превентивни карактер, у чему најважнију улогу имају државни органи и друге установе које су надлежне да пружају заштиту и подршку жртвама насиља у породици.

Усмереност на спречавање насиља јасно је изражена у самом називу Закона, а одређена је у уводним одредбама (чл. 1–3). Поступање државних органа, пре свега полиције, приоритетно је усмерено на спречавање да до насиља дође, односно да оно ескалира.

Поред физичког, психичког и сексуалног насиља, ЗСНП у члану 3. став 3. одређује да насиље у породици може бити и економско, сагласно члану 3. ИК (жртви насиља ускраћују се средства која су јој потребна за живот или делатност, и др.).¹⁰ Ови облици насиља нису у Закону шире описани, тако да се јавни тужиоци у поступању морају ослањати на друге изворе, пре свега на ПЗ и протоколе, како би на адекватан начин препознали манифестације насиља. КЗ не препознаје економско насиље као облик насиља у породици, због чега јавни тужиоци у пракси појам економског насиља подводе под психичко насиље у смислу одредбе члана 194. овог законика.

ЗСНП се примењује и на сарадњу у спречавању насиља у породици (чл. 24–27) у кривичним поступцима за кривична дела:

1. прогањање (члан 138а Кривичног законика),
2. силовање (члан 178. Кривичног законика),
3. обљуба над немоћним лицем (члан. 179. Кривичног законика),
4. обљуба над дететом (члан 180. Кривичног законика),
5. обљуба злоупотребом положаја (члан 181. Кривичног законика),
6. недозвољене полне радње (члан 182. Кривичног законика),
7. полно узнемиравање (члан 182а Кривичног законика),
8. подвођење и омогућавање вршења полног односа (члан 183. Кривичног законика),

---

10 *Ibid.*, чл. 3. ст. 3. „Насиље у породици, у смислу овог закона, јесте акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према лицу са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу или према лицу са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, храњеник или хранитељ, или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству.“

9. посредовању у вршењу проституције (члан 184. Кривичног законика),
10. приказивање, прибављање и поседовање порнографског материјала и искоришћавање малолетних лица за порнографију (члан 185. Кривичног законика),
11. навођење детета на присуствовање полним радњама (члан 185а Кривичног законика),
12. запуштање и злостављање малолетног лица (члан 193. Кривичног законика),
13. насиље у породици (члан 194. Кривичног законика),
14. недавање издржавања (члан 195. Кривичног законика),
15. кршење породичних обавеза (члан 196. Кривичног законика),
16. родоскврнуће (члан 197. Кривичног законика),
17. трговина људима (члан 388. Кривичног законика),
18. друга кривична дела, ако је кривично дело последица насиља у породици.

Овај закон се примењује и на пружање заштите и подршке жртвама ових кривичних дела.

ЗСНП се, како је дефинисано наведеним чланом, примењује на одређена кривична дела односно на сарадњу у спречавању насиља у породици, чиме је омогућена примена правила о мултисекторској сарадњи, у делу којим се уређују сарадња и координација државних органа и установа (лица одређена за везу и група за координацију и сарадњу – чл. 24–27),¹¹ као и у делу који уређује заштиту и подршку жртвама насиља у породици (право

---

11 Опште обавезно упутство Републичког јавног тужиоца О број 7/2022 од 24. новембра 2022. године: „Ради постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању јавних тужилаца, имајући у виду значај интерсекторске сарадње у спречавању насиља у породици, сходно одредбама Закона о спречавању насиља у породици који има превентивни карактер, посебно рада лица одређених за везу и Групе за координацију и сарадњу којом председава члан групе из реда заменика основног јавног тужиоца, односно вишег јавног тужиоца,

НАЛАЖЕ СЕ свим основним и вишим јавним тужилаштвима предузимање конкретних мера у циљу унапређења и побољшања рада и то:

1. Лица одређена за везу дужна су да свакодневно размењују обавештења и податке битне за спречавање насиља у породици, откривање, гоњење и суђење за кривична дела одређена Законом о спречавању насиља у породици и за пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом.
2. Заменик јавног тужиоца, члан Групе за координацију и сарадњу и заменик јавног тужиоца који поступа у кривичном предмету, дужни су да благовремено међусобно врше размену информација и упознавања са свим предузетим радњама и мерама, као и размену информација између представника јавног тужилаштва, полиције и центра за социјални рад, са подручја за које се Група образује.

на обавештење, право на бесплатну правну помоћ и индивидуални план заштите и подршке жртви – чл. 29–31) у кривичним поступцима за кривична дела извршена у породичном окружењу и односима у смислу члана 3. овог закона.

Пре свега, реч је о кривичном делу прогањање, затим кривичним делима против полне слободе, кривичним делима против брака и породице, кривичном делу трговина људима, али и о свим другим кривичним делима која су последица насиља у породици.

Када је у питању примена других прописа, у члану 5. дефинисано је да се ако овим законом није другачије одређено, на спречавање насиља у породици, у поступцима против учинилаца кривичних дела одређених овим законом и на пружање заштите и подршке жртвама насиља у породици и жртвама кривичних дела одређених овим законом, примењују Кривични законик, Законик о кривичном поступку, Закон о парничном поступку, Породични закон и Закон о полицији.

Према ЗСНП, полиција и јавни тужиоци дужни су да спрече свако насиље у породици, па чак и непосредну опасност од њега.

Такође су дужни и да спрече сваки вид дискриминације, што је обавеза која проистиче из већ поменутог ЗСНП, али и из Закона о полицији (чл. 5),¹² те Закона о јавном тужилаштву (чл. 10а).¹³

ЗСНП уводи хитне мере, као и дисциплинску одговорност за јавне тужиоце и судије који не поступају у роковима који су одређени овим законом.

Наиме, чланом 17. овог закона прописане су хитне мере:

1. мера привременог удаљења учиниоца из стана, и
2. мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој.

С тим у вези указујемо на неадекватан термин „учинилац“, као и недоследност законодавца који користи изразе „могући“ и „потенцијални“ учинилац.

12 Закон о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.

13 Закон о јавном тужилаштву, *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 38/2012 – одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 – одлука УС.

Надлежни полицијски службеник овлашћен је да донесе наређење којим изриче једну или обе хитне мере, ако после процене ризика установи непосредну опасност од насиља у породици. Законодавац даље прописује поступање јавног тужиоца (чл. 18), који вреднује процену ризика надлежног полицијског службеника, па ако установи непосредну опасност од насиља у породици дужан је да суду поднесе предлог да хитна мера буде продужена. Хитна мера коју изриче надлежни полицијски службеник траје 48 часова од уручења наређења, а суд може хитну меру, на предлог тужиоца, продужити за још 30 дана.

Неспоран је значај одредбе којом се прописују хитне мере чији је циљ да се обезбеди заштита жртава насиља у породици, а подаци показују да су у највећем броју случајева жртве овог кривичног дела жене. Међутим, у јавнотужилачкој и судској пракси уочени су одређени проблеми у вези са применом ове одредбе.

Чланом 17. став 3. ЗСНП предвиђена је обавеза лица према коме је изречена хитна мера да се до истека хитне мере јави надлежном полицијском службенику који је хитну меру изрекао. Законом није опредељен разлог јављања, нити је прописана било каква санкција уколико се по овој обавези не поступи, али ако се лице јави до истека хитне мере, управо тада надлежни полицијски службеник треба да му уручи решење суда којим је хитна мера продужена. Иначе, у погледу поступка одлучивања о продужавању хитних мера, па самим тим и у погледу достављања одлуке суда, одредбом члана 20. став 6. ЗСНП предвиђена је сходна примена Закона о парничном поступку.

Даље, проблем се може јавити и у вези са организацијом рада у центрима за социјални рад (ЦСР), који у појединим случајевима нису у могућности да благовремено доставе мишљење које је полицијском службенику потребно за процену ризика непосредне опасности од насиља у породици, посебно када се има у виду да јавни тужилац, коме полицијски службеник доставља решење којим је изрекао хитну меру, има рок од 24 сата да суду поднесе предлог да хитна мера буде продужена, од часа уручења наређења лицу коме је изречена хитна мера. Наиме, предлог за продужење хитне мере подноси се суду на чијем се подручју налази пребивалиште, односно боравиште жртве, а у пракси се често дешава да хитну меру изрекне полицијски службеник по месту догађаја и да надлежни јавни тужилац прими наређење о изрицању хитне мере и по неколико сати након што је наредбу примио учинилац, па тужиоцу остаје веома кратко време да изврши вредновање процене ризика надлежног полицијског службеника и по потреби прибави и друга обавештења. Понекад није могуће прибавити мишљење пре окончања процене ризика, тако да се хитне мере често изричу без претходно прибављеног мишљења центра за социјални рад, које је посебно важно у случајевима када је оштећена већ пријављивала насиље.

Поред уочених проблема организационе природе, мишљења смо да би требало имати у виду и одредбу члана 15. став 3. ЗСНП којом је прописано да надлежни полицијски службеник може „по потреби“ да затражи мишљење центра за социјални рад ради процене ризика, ако постоји дилема око изрицања хитних мера. Када су жртве насиља деца, разговор са њима требало би да обавља радник ЦСР и да након тога сачини стручни извештај који би био коришћен приликом процене ризика.

Приликом поступања полицијског службеника у процени ризика, односно при вредновању ове процене од стране јавног тужиоца, изузетно је важно, уколико то околности случаја дозвољавају, имати правилну процену психичког стања „могућег“ учиниоца, односно евентуалних поремећаја у његовом понашању на основу којих би се могло закључити да ли у конкретном случају постоји опасност од ескалације насиља.

У члану 16. ЗСНП наводи се да надлежни полицијски службеник при процени ризика, између осталог, нарочито води рачуна о томе да ли је могући учинилац ментално болестан или злоупотребљава психоактивне супстанце, док Закон о правима пацијената у члану 21. прописује да „подаци о здравственом стању, односно подаци из медицинске документације, спадају у податке о личности и представљају нарочито осетљиве податке о личности пацијента, које су дужни да чувају сви здравствени радници и друга лица запослена у здравственим установама, а да здравствени радници могу бити ослобођени дужности чувања ових података само на основу писменог пристанка пацијента, односно његовог законског заступника или на основу одлуке суда“.¹⁴ Сличан проблем појављује се и у ситуацији када је хитну меру неопходно изрећи према душевно оболелом лицу, јер је за психијатријски преглед потребна сагласност тог лица, док се лечење такође може предузети само уз његову сагласност.

1.3. Законик о кривичном поступку

Законик о кривичном поступку (у даљем тексту: ЗКП)¹⁵ гарантује посебну заштиту оштећеног и сведока током кривичног поступка (чл. 102–112).¹⁶ Јавни тужилац може захтевати да полиција предузме мере заштите оштећеног или сведока у складу са законом.

Применом ЗКП пред судовима и јавним тужилаштвима редовне надлежности од 1. октобра 2013. године проширене су могућности процесне

---

14 Закон о правима пацијената, *Службени гласник РС*, бр. 45/2013, 25/2019 – др. закон.

15 Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.

16 Доступно на: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_kvivicnom_postupku.html.

заштите оштећеног и сведока, који поред основне заштите може добити и статус посебно осетљивог сведока и заштићеног сведока.

Што се тиче најбољег приступа посебно осетљивом сведоку (жртви насиља у породици), начелно се може рећи да је потребан посебан опрез – тзв. „благ“ приступ усмерен на то да се сведок приволи на сарадњу требало би да има предност над применом „строг“ приступа чији је циљ присила сведока (по закону је обавезно да у позиву буде наведено и упозорење). *Modus operandi* у овим случајевима умногоме зависи од специфичних околности конкретнег случаја, због чега је потребно да јавни тужилац као орган поступка разматра сваки случај појединачно и узме у обзир личне и друге околности оштећене у поступку.

Чланом 15. став 2. ЗКП прописано је да је терет доказивања оптужбе на тужиоцу.

У Глави четири, чланом 43. ЗКП под називом Права и дружности јавног тужиоца дефинисане су надлежности јавног тужиоца за кривична дела која се гоне по службеној дужности. Овакво решење је у складу са препорукама и правним стандардима садржаним у међународним документима о људским правима.

Из члана 285. став 1. и члана 298. став 1. ЗКП несумњиво произлази да је јавни тужилац руководилац и предистражног поступка и истраге. У овом правном контексту, полиција свакако задржава одређена аутономна истражна овлашћења и одговорности (чл. 286. ЗКП).

Међутим, неспорно је да ЗКП полицију ставља под функционалну надлежност јавног тужиоца, који током предистражног поступка може:

- захтевати од полиције да предузме одређене радње са циљем откривања кривичног дела и проналажења учиниоца (чл. 282. ст. 4. и чл. 285. ст. 3. ЗКП), и

- да од полиције преузме вршење радње коју је полиција самостално предузела (чл. 285. ст. 5. ЗКП).

У непосредној вези са предузимањем кривичног гоњења и кривичним поступком у случајевима извршења кривичног дела насиља у породици су два кривичнопроцесна решења која, уколико буду примењена противно циљу због којег су установљена (поред осталог ефикасност и убрзање кривичног поступка, постизање брзог изрицања пресуде, избегавање секундарне виктимизације жртве и др.), могу ослабити кривичноправну заштиту жртве насиља у породици. То су споразум о признању кривичног дела (чл. 313–319. ЗКП) и рочиште за изрицање кривичне санкције (чл. 512–516. ЗКП).

У случају примене споразума о признању кривичног дела ради се о упрошћеној процесној форми, када се између јавног тужиоца и окривљеног закључује споразум од доношења наредбе о спровођењу истраге до завршетка главног претреса. Споразум се закључује када се јавни тужилац и окривљени договоре да окривљени у потпуности призна извршење кривичног дела које му се оптужбом ставља на терет, а да тужилац заузврат окривљеном учини извесне повластице и уступке, пре свега у погледу блажег кажњавања.

1.4. Породични закон

Породични закон (у даљем тексту: ПЗ) у члану 10. став 1. забрањује насиље у породици, док се ставом 2. одређује да свако, у складу са законом, има право на заштиту од насиља у породици.¹⁷

Члан 197. став 1. ПЗ одређује да насиље у породици настаје ако су се кумулативно стекле следеће претпоставке: да један члан породице предузима активно или неактивно понашање, да се овим понашањем повређује или угрожава неко лично добро другог члана породице као што је телесни интегритет, душевно здравље или његово спокојство, и да је понашање учињено са намером или грубом непажњом.

Начело забране насиља у породици први пут је изричито одређено у члану 197. став 2. ПЗ, који дефинише појавне облике насиља у породици из става 1, као:

1. наношење или покушај наношења телесне повреде,
2. изазивање страха претњом убиства или наношења телесне повреде члану породице или њему блиском лицу,
3. присиљавање на сексуални однос,
4. навођење на сексуални однос или сексуални однос са лицем које није навршило 14. годину живота или немоћним лицем,
5. ограничавање слободе кретања или комуницирања са трећим лицима,
6. вређање, као и свако друго дрско, безобзирно или злонамерно понашање.

Став 2. овог члана регулише грађанскоправну заштиту од насиља у породици. Ова заштита употпуњена је усвајањем и применом ЗСНП. Грађанскоправне мере заштите које се предузимају против члана породице који врши насиље одређује суд.

---

17 Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15.

Независно од тога да ли се према члану породице који врши насиље води кривични поступак, према њему се могу применити мере породичноправне заштите одређене у члану 198. ПЗ. Наиме, када се против окривљеног водио парнични поступак у предмету у којем му је изречена мера заштите од насиља у породици, тада није искључена могућност да се поводом истог догађаја води и кривични поступак због кривичног дела насиље у породици.¹⁸

Поступак у спору за заштиту од насиља у породици покреће се тужбом. Покренути поступак је нарочито хитан, суд у овом поступку није везан границама тужбеног захтева, а жалба не задржава извршење пресуде о одређивању или продужењу мера заштите од насиља у породици (чл. 283–289. ПЗ).

1.4.1. Овлашћења јавног тужиоца у складу са Породичним законом

Јавни тужилац има улогу странке у парничном поступку и активно покреће и учествује у парничним поступцима ради примене мера породичноправне заштите у поступцима насиља над женама у породичним и партнерским односима.

Породични закон прописује и посебна овлашћења јавног тужиоца који може поднети тужбу за заштиту права детета (чл. 263), тужбу за вршење, односно лишење родитељског права (чл. 264), тужбу за поништење усвојења (чл. 275), као и тужбу за одређивање мере заштите од насиља у породици, односно продужење мере заштите од насиља у породици (чл. 284). Уочена је недовољна примена овлашћења из Породичног закона од стране јавних тужилаца.

У поступцима за кривично дело насиље у породици посебно су значајне мере заштите прописане одредбом члана 198. ПЗ, којом је предвиђено да против члана породице који врши насиље суд може одредити једну или више мера заштите од насиља у породици, којима се привремено забрањује или ограничава одржавање личних односа са другим чланом породице. Суштина мера заштите од насиља састоји се у ограничењу или привременој забрани личних односа насилника са жртвом насиља.

Мере за заштиту од насиља у породици се продужавају уколико и даље постоје разлози због којих су мере заштите изречене, а код жртве и даље постоји страх од понављања насиља. Одлучујућа чињеница која у сваком конкретном случају опредељује правилно одређивање дужине трајања мере заштите од насиља у породици јесте у којем се периоду трајања те мере постиже њена законом одређена сврха. На основу одлуке суда мера

18 Пресуда Вишег суда у Чачку Кж бр. 135/21 од 20. 11. 2021.

заштите од насиља у породици може престати пре истека времена трајања, ако престану разлози због којих је мера била одређена.

Сврха заштитних породичних мера јесте да се њиховом применом спречи поновно извршење насиља у породици, да се обезбеди нужна заштита психичког и физичког интегритета, здравља и личне безбедности члана породице изложеног насиљу, као и да се отклоне околности које погодују или подстичу понављање насиља, односно извршење других видова насиља.¹⁹

Која ће мера заштите од насиља у породици бити одређена зависи од конкретне радње која представља насиље у породици, опасности која се том радњом изазива, узнемирености члана породице за тако предузете радње, његове угрожености, као и процене степена опасности од поновљеног насиља.²⁰

Кршење мера заштите од насиља у породици, које је суд одредио на основу закона, представља радњу извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 5. КЗ.

Време проведено у притвору као и свако лишење слободе у вези са кривичним делом односно прекршајем, урачунава се у време трајања мере заштите од насиља у породици (чл. 198. ст. 4. ПЗ).

Имајући у виду значај наведених мера заштите од насиља, једна од препорука је и доследнија примена ових мера, као и поштовање законом прописаних рокова за изрицање мера заштите, с обзиром на то да пракса показује како јавни тужиоци недовољно користе ово своје овлашћење. Напомињемо да након окончања поступка јавни тужиоци немају даљих информација о предмету, па самим тим ни о жртви насиља, нити о спровођењу евентуално изречених мера заштите од насиља у породици из члана 198. ПЗ.

1.4.2. Мере заштите

Јавни тужилац, поред наведених законских овлашћења из ЗКП, има велика овлашћења и низ могућности да пружи заштиту жртвама насиља. Наиме, јавни тужилац поред овлашћења у сфери кривичноправне заштите располаже и одређеним овлашћењима у сфери грађанскоправне заштите од насиља у породици.

19 Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Гж2 бр. 281/11 од 26. 5. 2010.

20 Пресуда Врховног касационог суда Рев. бр. 1260/21 од 25. 3. 2021.

У том смислу, јавни тужилац може пред надлежним судовима иницирати изрицање укупно једанаест мера, и то:

1. Две хитне мере из члана 17. ЗСНП:
  - мера привременог удаљења учиниоца из стана, и
  - мера привремене забране учиниоцу да контактира жртву насиља и прилази јој.
2. Пет мера заштите из члана 198. ПЗ:
  - издавање налога за исељење из породичног стана или куће, без обзира на право својине односно закупа непокретности,
  - издавање налога за усељење у породични стан или кућу, без обзира на право својине односно закупа непокретности,
  - забрана приближавања члану породице на одређеној удаљености,
  - забрана приступа у простор око места становања или места рада члана породице, и
  - забрана даљег узнемиравања члана породице.
3. Једну меру безбедности из члана 89а КЗ:
  - забрана приближавања и комуникације са оштећеним.
4. Једну меру из члана 197. ЗКП:
  - забрана прилажења, састајања или комуницирања са одређеним лицем и посеђивања одређених места.
5. Једну заштитну меру из члана 52. тачка 8. ЗОП:
  - забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја.
6. Једну заштитну меру из члана 25. Закона о јавном реду и миру (ЗЈРМ):²¹
  - забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја.

Предлагањем наведених мера јавни тужиоци имају могућност непосредне заштите жртава насиља у породици.

---

21 Закон о јавном реду и миру, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016 и 24/2018.

1.5. Закон о извршењу кривичних санкција

Члан 178. став 3. **Закон о извршењу кривичних санкција** (у даљем тексту ЗИКС)²² прописује да је завод за извршење кривичних санкција дужан да у року од осам дана након отпуштања осуђеног о томе обавести судију за извршење, суд који га је упутио на издржавање казне, као и полицију, ради вођења евиденције.²³

Када је у питању заштита жртава насиља значајна је одредба члана 181. став 2. ЗИКС којом је прописано да у случајевима када се осуђени за кривична дела против живота и тела, против полне слободе или брака и породице, отпушта са издржавања казне затвора, односно условно отпушта, као и у случају бекства из затвора, завод обавештава жртву кривичног дела, ако је она то тражила и ако процена ризика завода указује на потребу превентивне заштите жртве.

Мишљења смо да би ову одредбу требало изменити и прописати обавезно обавештавање жртве о наведеним околностима, с обзиром на то да жртва често нема сазнања о овом свом праву.²⁴ На овај начин била би унапређена заштита жртава насиља у породици, јер би њиховим обавештавањем о бекству односно трајном или привременом пуштању на слободу учиниоца било омогућено предузимање превентивних активности ради заштите безбедности жртве.

У поступак процене ризика од стране завода требало би укључити и друге релевантне институције. Наиме, у циљу правилне и стручне процене ризика која указује на потребу превентивне заштите жртава од стране завода, потребно је одредити комисијско комбиновано психолошко-психијатријско вештачење окривљеног који се налази у заводу на издржавању казне затвора, али такође и уколико се окривљени налази у притворској јединици.

---

22 Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 35/2019.

23 Мишљења смо да би о овоме требало да буду обавештене и групе за координацију и сарадњу при основном јавном тужилаштву (ОЈТ) и вишем јавном тужилаштву (ВЈТ).

24 Члан 56. став 1. тачка б. ИК. „Обезбеђујући обавештеност жртава, барем у случајевима када жртве и њихове породице могу бити у опасности, о бекству односно привременом односно трајном пуштању на слободу.“

2. Насиље у породици

2.1. Дефиниције

У члану 3. тачка а. ИК **насиље према женама** се одређује као „кршење људских права и облик дискриминације према женама и представља сва дела родно заснованог насиља која доводе или могу да доведу до: физичке, сексуалне, психичке, односно финансијске повреде или патње жене, обухватајући и претње таквим делима, принуду или произвољно лишавање слободе, било у јавности, било у приватном животу“.

Исти члан дефинише да **родно засновано насиље над женама** означава насиље, које је усмерено против жене зато што је жена, односно оно које несразмерно погађа жене.²⁵

Решавање питања насиља над женама као кршења људских права оснажује жртве као активне носиоце права. Ово препознавање такође појашњава и обавезујућу дужност државе да спречи, искорени и казни свако насиље. Осим тога, да би испуниле своје обавезе у области људских права потребно је да државе чланице покушају да трансформишу друштвене и културолошке норме које уређују односе моћи између жена и мушкараца, и друге с тим повезане облике подређености.²⁶

Насиље над женама представља екстремни израз неједнакости по основу полне припадности. Оно представља кршење људских права, и у свом најгорем облику може да се манифестује као кршење права на живот.

2.1.1. Насиље у породици

Члан 3. тачка б. ИК дефинише **насиље у породици** као „свако дело физичког, сексуалног, психичког, односно економског насиља, до којег долази у оквиру породице или домаћинства, односно између бивших или садашњих супружника или партнера, независно од тога да ли учинилац дели или је делио боравиште са жртвом“.

25 Важно је поменути да се изрази „родно засновано насиље“ и „насиље над женама“ (или „насиље према женама“) често користе да означе исту ствар, услед чињенице да родно засновано насиље највише погађа жене и девојчице.

26 *Preventing and Responding to Gender-Based Violence: Expressions and Strategies*, Sida, 2015.

Иако израз „у породици“ може на први поглед да ограничава контекст у погледу места где до таквог насиља може доћи, насиље често може да се настави и након што је такав однос окончан. Према томе, заједничко место боравишта жртве и учиниоца није неопходно како би се за неко дело сматрало да представља насиље „у породици“.

Насиље у породици представља један од облика насиља над женама: иако свако може да буде жртва насиља у породици, оно несразмерно више погађа жене (чл. 2.1. ИК). Такође, насиље у породици уједно представља и најраширенији облик насиља према женама.

У оквиру насиља у породици, према тексту Конвенције, разликују се два типа насиља: *партнерско насиље*, између садашњих односно бивших супружника односно партнера и *међугенерациско насиље*, које се најчешће јавља између родитеља и деце.

Насиље у партнерском односу препознато је као вид родно одређеног насиља, док је међугенерациско насиље у породици одређено родно неутрално, а обухвата жртве и учиниоце оба пола.

Насиље у породици јавља се у неколико облика: насиље у браку, насиље према члановима заједничког домаћинства и насиље према деци. Сваки од ових облика представља повређивање и угрожавање домена сигурности и односа поверења између чланова породице, а манифестује моћ и контролу над жртвом.²⁷

Насиље у породици (чл. 3. ЗСНП) јесте акт физичког, сексуалног, психичког или економског насиља учиниоца према лицу са којим се учинилац налази у садашњем или ранијем брачном или ванбрачном или партнерском односу, или према лицу са којим је крвни сродник у правој линији, а у побочној линији до другог степена или са којим је сродник по тазбини до другог степена или коме је усвојитељ, усвојеник, хранљеник или хранитељ, или према другом лицу са којим живи или је живео у заједничком домаћинству.

Када је реч о насиљу у породичном контексту, не постоји сагласност теоретичара и стручне јавности у погледу два кључна појма „насиља“ и „породице“, односно шта све представља насиље и ко су све чланови породице.

Први проблем који се може јавити јесте како успоставити границу и одредити које од видљивих и доживљајно препознатљивих форми улазе у оквиру насилног понашања, а друго питање је санкционисање таквих

---

27 Петрушић, Н., Жунић, Н., Вилић, В., *Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови*, ОЕБС, 2018, стр. 9. Доступно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/d/424802.pdf>.

понашања, односно који је круг лица којима би требало пружити адекватну заштиту.

Насиље у породици, у смислу чл. 197. став 1. ПЗ, јесте понашање којим један члан породице угрожава телесни интегритет, душевно здравље или спокојство другог члана породице.

2.1.2. Чланови породице

Истанбулска конвенција не дефинише концепт „породице“ нити захтева од држава чланица да дефинишу „породицу“ на неки посебан начин.

Појам „породица“ се у тексту Конвенције помиње на четири места, и то на следећи начин:

- препознајући да су „деца жртве насиља у породици, као и сведоци насиља у *породици*“,
- дефинишући насиље у породици као „свако дело физичког, сексуалног, психичког односно економског насиља до којег долази у оквиру *породице*“,
- сматрајући „кривично дело почињено над бившом или садашњом супружницом или партнерком у складу са националним законодавством од стране члана *породице*“ за отежавајуће околности приликом одређивања казне, и
- захтевајући од држава чланица да обезбеде „обавештеност жртава, барем у случајевима када жртве и њихове *породице* могу бити у опасности, о бекству починиоца, односно привременом или трајном пуштању на слободу“.

Члановима породице у смислу члана 197. став 3. ПЗ сматрају се:

1. супружници или бивши супружници,
2. деца, родитељи или остали крвни сродници, те лица у тазбинском или адоптивном сродству, односно лица која везује хранитељство,
3. лица која живе или су живела у истом породичном домаћинству,
4. ванбрачни партнери или бивши ванбрачни партнери, и
5. лица која су међусобно била или су још увек у емотивној или сексуалној вези, односно која имају заједничко дете или је дете на путу да буде рођено, иако никада нису живела у истом породичном домаћинству.

Као што је наведено, КЗ у чл. 112. ст. 28. одређује лица која чине чланове породице. Ово законско одређење ко се сматра чланом породице, довело је до тога да је лицима која се налазе у блиском личном односу ускраћено право на заштиту по основу кривичног дела „насиље у породици“ (посебно погађа жене и девојке које су у емотивним везама и не живе у заједничком домаћинству са учиниоцем насиља).

Лица обухваћена чланом 112. став 28. КЗ применом овог законика уживају кривичноправну заштиту и за друга кривична дела.

Потребно је да се из КЗ брише услов „ако живе у заједничком домаћинству / или су живела у истом породичном домаћинству“, како би појам члана породице из КЗ био усклађен са дефиницијом коју прописује члан 3. ИК.

Имајући у виду непрецизност члана 112. став 28. КЗ, судска пракса је заузела став да је „одређујућа чињеница да бивши супружници који не живе у заједничком домаћинству, имају статус члана породице у смислу ове законске одредбе, чињеница да имају заједничко дете“.²⁸

Такође, „преци окривљеног у правој линији крвног сродства сматрају се члановима породице без обзира што не живе у заједничком домаћинству, те се према овим лицима може извршити кривично дело насиље у породици“.²⁹

„Кривично дело насиље у породици може се извршити и према заједничком детету окривљеног и његове бивше супруге од које се развео, без обзира што дете не живи заједно са окривљеним, јер се то дете сматра чланом породице.“³⁰

2.2. Типологија насиља у породици

Насиље над женама се манифестује као насиље у породици / насиље у партнерским односима; сексуално узнемиравање (сваки облик нежељеног вербалног, не-вербалног или физичког понашања сексуалне природе које има за циљ или последицу кршење достојанства неке личности, нарочито када ствара окружење застрашивања, непријатељства, деградирања, понижавања или насиља); силовање, укључујући широко распрострањено или системско силовање током оружаних сукоба; принудни брак; злочин

28 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 65/2013 од 26. 6. 2013.

29 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 192/2014 од 22. 4. 2014.

30 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 1540/20 од 20. 1. 2021.

„из части“; ухођење (свесно понашање поновљеног упуштања и претеће понашање усмерено на друго лице, које узрокује да то друго лице осећа страх за сопствену безбедност); трговина женама / принудна проституција; женско генитално сакаћење и принудни абортус и принудна стерилизација.

Насиље у породици као облик насиља над женама може се разврстати и према врсти штете коју узрокује или може да узрокује, као физичко, сексуално, психолошко насиље или економска злоупотреба.

Различити облици насиља у породици могу се преклапати и прожимати, могу бити јасно видљиви и препознатљиви, као и потпуно прикривени и тешки за доказивање.³¹

У том смислу, насиље у породици може се испољити на следеће начине:

Насиље у партнерским односима може да укључује не само физичке нападе, сексуално насиље и психолошку злоупотребу, него и ухођење, при чему се ово последње најчешће дешава у периоду након раставе.

Неке жене су присилом уведене у проституисање од стране насилних, како брачних партнера, тако и ванбрачних партнера.

Сексуално злостављање деце може да се повеже са раним уласком у сексуалну индустрију. Сексуално злостављање у детињству повећава вероватноћу да ће особа бити изложена сексуалном насиљу и/или насиљу у породици у зрелом добу.

Принудни брак често укључује принудни секс, посебно према малолетним девојчицама.

Дечији брак често доводи до принудног секса и малолетничких трудноћа.

Код жртава насиља у породици постоји већа вероватноћа да буду жртве поновљеног дела него код других жртава кривичних дела.

Насиље у породици постаје учесталије и озбиљније што дуже траје и може да има као последицу смртни исход.

Многи учиниоци / потенцијални учиниоци дела насиља у породици су у већини случајева познати жртви од раније, без обзира на облик насиља, тј.

31 Kelly, L., Coy, M., *Building Blocks: A Strategy and Action Plan for Addressing Violence Against Women and Girls in Thurrock*, март 2012. Доступно на:

<https://democracy.thurrock.gov.uk/Data/Children's%20Services%20Overview%20and%20Scrutiny%20Committee/201207031900/Agenda/7417%20-%2016773.pdf>

то су најчешће интимни партнери, садашњи или бивши, супружници, бивши или садашњи / родитељи / старатељи / хранитељи / чланови шире породице.

Када говоримо о манифестацијама насиља у породици, у пракси се најчешће сусрећемо са насиљем које се дешава између чланова породице који су брачни супружници или бивши супружници или партнери у ванбрачној заједници / бивши партнери у ванбрачној заједници.

Кроз правосудну праксу препознато је и утврђено неколико типова насилних веза између партнера у брачној или ванбрачној заједници, односно партнера који су чланови породице у смислу законских дефиниција породице, а у зависности од покренутих поступака (кривичноправна и грађанскоправна заштита).

Професионалци у правосудју, посебно јавни тужиоци, у односу на пријаву насиља и доказе, најчешће уочавају три појавна облика / категорије насиља у породици, и то:

1. злостављање,
2. насилни отпор, и
3. ситуацијско насиље међу партнерима.

За правилну процену који је од ова три појавна облика / категорије насиља у породици у питању, за јавне тужиоце најважније је да добију одговоре на следећа кључна питања:

- који је циљ/мотив насиља?
- која је најважнија карактеристика насиља које насилници користе (да ли постоји механизам контролишућег понашања)?
- ко је учинилац насиља?
- каква је учесталост насиља и колико је насиље озбиљно (у смислу последица по жртву)?

1. Оно што се најчешће подразумева под насиљем у породици које се дешава међу члановима породице, обично спада у први облик/категорију: **злостављање**. Овај облик насиља у породици карактерише дуготрајна демонстрација моћи и контрола коју једна особа има над другом/другим чланом породице, а састоји се од бројних појава и радњи при којима се користи психичка или физичка претња и присила да би се жртва злостављала, односно да би се контролисала и ограничила њена слобода. Злостављање у овом смислу је посебан облик насиља у породици и важно је знати да га у многим случајевима не прати и висок ниво физичког насиља.³²

2. Жртве насиља у породици, посебно жртве злостављања, понекад врше изолована, али изузетно насилна дела како би побегле својим насилницима/злостављачима или заштитиле себе или друге чланове породице у ситуацијама опасним по живот. То је **насилни отпор**, други појавни облик насиља у типологији.

У овим случајевима, ако је жртва учинилац кривичног дела, чињеницу да је свакодневно злостављана и/или се налазила у ситуацији која је била потенцијално опасна по живот требало би ценити као значајну олакшавајућу околност.

Важно је препознати да су починитељи/ке насилног отпора и особе које од њих зависе и сами под ризиком од даљег насиља.

3. Трећа врста насиља је **ситуацијско насиље** међу партнерима. Оно укључује свакодневне свађе које постану насилне, али ниједна особа не доминира у вези. Повремено дође до озбиљних повреда, али не постоји образац моћи и контроле. Адвокати одбране често су склони погрешном тумачењу злостављања, тако што га називају ситуацијским насиљем међу партнерима.

Сва три појавна облика насиља у породици из ове типологије подлежу кривичном гоњењу. Међутим, у случајевима када је утврђено да је дошло до насилног отпора жртве према починиоцу, поступајући јавни тужилац би у сваком случају требало да утврди да ли постоје околности које искључују противправност дела, односно кривицу жртве (случај нужне одбране).

Ова типологија је нарочито важна јавним тужиоцима, јер пружа оквир на основу којег може бити извршена процена предмета насиља у породици. Изоловани инцидент насиља у породици, посебно ако се пријављује први пут, може изгледати релативно безначајно кад се посматра тако изоловано.

---

32 Johnson, Michael P., *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*, Northeastern University Press, Boston, MA, 2008; Kelly, Joan B., Johnson, Michael P., "Differentiation among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications for Interventions", *Family Court Review* 46, br. 3/2008, p. 479.

Међутим, ако јавни тужиоци узму у разматрање да ли се дати инцидент уклапа у шири образац моћи и контроле, моћи ће боље да докажу да ли је оптужени нарушио душевни мир и спокојство, физички/телесни интегритет или ментално/душевно здравље члана своје породице. У том случају јавни тужилац може, на пример, оспорити тврдње одбране да се оно што је учињено „десило само једном“, да је то „био само један шамар“ у контексту свађе „која није била ништа необично међу супружницима“ (ситуацијско насиље у породици).

Осим тога, ако јавни тужилац може да докаже да је у питању систематско насиље (злостављање), тиме ће додатно поткрепити предлог или захтев којим се штите жртва и друге особе у породици које су можда под ризиком, евентуалним предлогом за изрицање неке од мера забране према окривљеном.

Ова типологија такође представља користан алат који јавни тужиоци могу користити у току поступка у ситуацијама када посумњају да постоје неразумевање и тешкоће у препознавању насиља у породици као обрасца насиља.

2.3. Круг насиља у породици

Нису сви учиниоци насиља у породици насилни у континуитету. Постоје многи случајеви у којима тензије полако, скоро неприметно расту, резултирајући кратким периодом тешког насиља. Након тога следи период тзв. „кајања“, када се насилник извињава, настојећи да убеди жртву како се то никада више неће десити, како је схватио своју грешку и како нема разлога да га она напусти, како ће све бити боље. Пракса међутим показује да је овај период тзв. „меденог месеца“ краткотрајан, тензије ускоро поново почињу да расту јер се суштински ништа у односима између жртве и насилника није променило – и круг насиља се понавља.³³

За јавне тужиоце је важно да имају на уму овај круг/циклус насиља, јер жртве могу бити у фази „меденог месеца“ у време када дође до суђења у предмету. Жртва ће можда бити уверена да насиље припада прошлости и можда неће желети да сведочи. Међутим, жртва која је у фази „меденог месеца“ и даље је под ризиком – учинилац ће можда искористити управо судски поступак као изговор да се врати контролишућем понашању. У интересу жртве је, како би добила сатисфакцију кроз кривични поступак, да јавни тужиоци истрају у предметима насиља у породици, чак и када жртва не сарађује или тражи одбацивање оптужбе.

---

33 "Oakland County Coordinating Council Against Domestic Violence", *Oakland County Domestic Violence Handbook: You're Not Alone*, 2003, p. 11.

Интервенција полиције у смислу предлога за изрицање хитних мера на основу ЗСНП, односно других заштитних мера у зависности од степена процене ризика, представља начин за прекидање круга насиља.

2.4. Утицај родних предрасуда и стереотипа на процесуирање случајева насиља у породици

Родне предрасуде могу бити дефинисане као „стереотипно размишљање о природи и улогама жена и мушкараца (...), те митови и заблуде о економској и друштвеној стварности женских и мушких живота“.³⁴

Многи имају снажно мишљење о улогама које би мушкарци и жене требало да играју у породици, понекад на основу културе, а понекад због личних уверења. Стога не изненађује чињеница да родне предрасуде често утичу на случајеве насиља у породици.

Иако јавни тужиоци, као и остали учесници у кривичном поступку, настоје да поступају једнако и правично и према женама и према мушкарцима у поступцима за дела насиља у породици, неизбежно је да *имплицитни*³⁵ облици родних предрасуда играју одређену улогу у правосудној пракси. Да то није случај, све судске одлуке за насиље у породици једноставно би следиле устале прихваћени образац.

Знамо да то није тако, прво зато што два јавна тужиоца никада неће написати идентичну оптужницу, и друго, када би то био случај, све би судије доносиле идентичне одлуке и скоро да не би ни било потребе за жалбеним судовима. Субјективно одлучивање увек игра одређену, макар и незнатну улогу.

Предрасуде и стереотипи се природно и „без размишљања“ појављују у нашој свести, што нам омогућава да доносимо брзе одлуке на основу ранијих искустава. Обликују их фактори као што су ранија искуства, култура и медији.

Проблеми се јављају када своје претпоставке претворимо у негативни суд о другима. Можда мислимо да жене не могу (и да стога не би ни требало) да управљају авионом, зато што никада нисмо видели ниједну пилоткињу.

---

34 Hecht Schafran, Lynn, *Planning for Evaluation: Guidelines for Task Forces on Gender Bias in the Courts*, Women Judges' Fund for Justice, 1989, p. 1.

35 „Имплицитне предрасуде су подсвјесне претпоставке или стереотипи о одређеним друштвеним групама (род, раса, националност, вјероисповијест итд.), које се развију од малих ногу и с временом се све више укорјењују. Доводе до формирања подсвјесних ставова, претпоставки и стереотипа који утјечу на доношење одлука у свим подручјима живота.“ Дефиниција преузета из: Халиловић, Мајда, и др., *Родне предрасуде у примјени права: босанскохерцеговачки и међународни правни оквири и пракса*, Атлантска иницијатива / DCAF, Сарајево, 2017, стр. 34–35.

Зато је важно да се јавни тужиоци запитају какве родне предрасуде имају они лично, а не да ли их уопште имају. Исто важи и за полицију, сведоке, вештаке, судије и адвокате са којима јавни тужиоци раде.

Полазећи од претпоставке да сви ми имамо предрасуде, можемо почети да активно идентификујемо / доводимо у питање и ублажавамо те предрасуде, како бисмо обезбедили да се закони у овој области примењују правично и објективно у највећој могућој мери.

Постојање предрасуда јасно илуструје чињеница да је већина држава насиље у породици увела у кривично законодавство тек у двадесетом веку. У многим случајевима, ово дело се и даље не третира са једнаком озбиљношћу као друга кривична дела са сличним или истим запрећеним казнама.³⁶

Осим тога, и родни стереотипи могу утицати на спровођење правде у предметима насиља у породици. На пример, постоји читав низ привидних олакшавајућих околности које адвокати одбране обично наводе, а које су засноване на родним стереотипима. Оне укључују идеју да су мушкарци по природи агресивни, те да је до насиља дошло током периода привремене неурачунљивости. Пред судом се често наводи и да оптужени одговара стереотипу о цењеној личности мушкарца у друштву на основу његовог положаја друштвене моћи, статуса породичног човека и оца, друштвено-економског статуса хранитеља породице или „примереног понашања“.

Многе од наведених околности требало би ценити као отежавајуће, зато што је учинилац злоупотребио своју позицију моћи у намери да некажњено врши насиље над члановима своје породице.

На сличан начин родне предрасуде могу поткопати исказе жртава/ /сведокиња. Од самог почетка кредибилитет жртава/сведокиња доводи се у питање услед стереотипа да су жене склоне манипулацији и да често износе лажне оптужбе из различитих личних мотива. Као мотив често се наводе „тврдње о манипулативној природи жена“, које проистичу управо из предрасуда и стереотипа о женама.

Ово може бити нарочито проблематично код насиља у породици јер се као последица трауме жртве не сећају догађаја на линеаран начин, те се одређених детаља могу сетити тек накнадно, па њихов исказ понекад делује контрадикторно. То се може погрешно схватити као знак да је исказ лажан.

Правилном разумевању шта се стварно догодило може допринети неуронаука, која јасно утврђује да су радње и поступци жртве у ситуацији насиља потпуно спонтани и невољни, јер њоме у потпуности управља

---

36 Kelly, Kristin A., *Domestic Violence and the Politics of Privacy*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2003.

емотивни а не рационални део мозга. Сећање на трауматични догађај похрањује се управо у том емотивном делу мозга, због чега су сведочења жена о насиљу, посебно о сексуалном насиљу, често фрагментирана или испуњена наизглед неважним, бизарним детаљима, док се често не сећају неких материјалних околности.³⁷

Будући да се трауматско сећање у нашој меморији обрађује у сну, неопходне су бар две ноћи повезаног сна да би особа могла да процесуира насиље које је преживела. На то упућује статистика која каже да жене најчешће два дана након догађаја пријављују физичко насиље, а сексуално након двадесет и пет дана.³⁸

Једна од последица преживљене трауме је појава да жртва не може линеарно, хронолошки да исприча догађај. Део мозга се блокира насиљем и жртва се не сећа детаља, тако да не размишља логично већ инстинктивно (нпр. депресија, плакање или потпуно ћутање). По правилу, жртва почиње излагање сећањима, а не чињеницама (нпр. сећа се мириса цигарете).

Зато се каже „не очекуј нормалан одговор за ненормалан догађај“.

Важно је поклонити поверење сведочењу жртве насиља, и ово би требало да постане принцип на основу којег бирамо не само да разумемо физиологију нашег мозга у трауматичним ситуацијама, већ да, без потребе да разматрамо индивидуалне особине жртве и/или насилника, насилно понашање безрезервно осудимо.³⁹

Такође, многи представници институција који поступају у случајевима насиља у породици, имају стереотипну представу о томе како изгледа жртва насиља у породици. Жртве/сведокиње које се не уклапају у ову представу често су изложене ненамерно/несвесно строжем испитивању током сведочења.⁴⁰

Због тога је важно да јавни тужиоци и други учесници у кривичном поступку препознају да и они, као и сви остали људи, имају имплицитне предрасуде.

---

37 Млађеновић, Л., *Емоције мењају рад мозга: феминистички приступ неуробиологији трауме силовања*, Аутономни женски центар, Београд, 2020.

38 *Ibid.*

39 *Ibid.*

40 Hecht Schafran, Lynn, *Barriers to Credibility: Understanding and Countering Rape Myths*. Доступно на: http://www.nationalguard.mil/Portals/31/Documents/J1/SAPR/SARCVATraining/Barriers_to_Credibility.pdf.

У свакој фази кривичног поступка, јавни тужиоци би требало да предузму активне кораке како би обезбедили да њихова анализа кривичног дела буде заснована на објективној анализи чињеница, а не на њиховим имплицитним предрасудама.

Осим тога, јавни тужиоци имају прилику да преиспитају да ли су на доказе, које су им предочили сведоци (укључујући и вештаке), експерти, адвокати и полиција, утицале пристрасне претпоставке и родни стереотипи.

2.5. Приступ усредсређен на жртву

Безбедност и добробит жртве су најзначајнији циљеви одговора правосудног система.

Приступ који у средиште ставља жртву у одговору система кривичног правосуђа препознаје да је жртва централни учесник у процесу кривичног правосуђа и да заслужује поступање које је благовремено и засновано на саосећајности, поштовању и примереном поступању.

Жртве имају право на потпуну информисаност, како би могле да доносе сопствене одлуке о учешћу у свим фазама кривичног поступка. Жртве су свесне својих потреба и ризика са којима се суочавају. Одговор система кривичног правосуђа је пружање помоћи жртвама да управљају ризицима и осигурање њихове безбедности. Систем кривичног правосуђа, са свим својим процедуралним правилима и мерама, требало би да се примењује на начин који оснажује појединачне жене које су жртве насиља.

Насиље у породици, силовање и сексуални напад, сексуално узнемиравање и други облици насиља над женама често женама ускраћују осећај контроле, аутономије, самопоштовања и заштите приватности. Потребно је да систем кривичног правосуђа покуша да им осигура безбедност и ојача те особине, а да истовремено избегне мере које доводе до ревиктимизације жртве.⁴¹

---

41 *Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls*, The United Nations Office on Drugs and Crime, 2014.

Поштовање права жртве и родно осетљиво схватање у поступању у случајевима насиља над женама, укључујући и насиље у породици, представљају основна начела која је потребно узети у обзир у свим фазама кривичног поступка.

Потребно је да јавни тужиоци који одлучују у предметима насиља у породици на одговарајући начин узму у обзир друштвене, психолошке, економске и културолошке препреке које стоје пред жртвама.

Примена приступа који у средиште ставља жртву није ограничена само на систем кривичног правосуђа. Такав приступ потребно је примењивати у свим секторима у којима се држава бави питањима насиља над женама или жртвама насиља над женама, укључујући и систем грађанског права.

У том смислу ИК захтева од држава да обезбеде да, приликом доделе старатељства или права на посету деце, у обзир буду узети случајеви насиља у породици, на начин да остваривање права на старатељство или посете не угрожава права и безбедност жртве насиља и деце.⁴²

2.6. Окривљавање жртве

Ставови, уверења и обрасци понашања играју важну улогу у пресуђивању у предметима који укључују насиље у породици. Нажалост, често се дешава да се одговорност приписује жени, жртви насиља, а не мушком учиниоцу.

Услед тога се жртве, уместо да се са њима поступа са поштовањем, уз поштовање поверљивости и професионализам, нађу у ситуацији да им се не верује кад причају своју причу, или им се пребацује да лажно представљају злостављање ради стицања неке личне или правне користи (нпр. у поступку развода брака, поделе брачне тековине и сл.). Други примери оптуживања укључују случајеве када се жртви постављају ирелевантна питања (нпр.: „Шта сте ви радили у парку усред ноћи?“) или на други начин интрузивна питања (нпр. о ранијем сексуалном искуству).

---

42 Члан 31. став 1. ИК: „Стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да, приликом доделе старатељства и права на посету деце, случајеви насиља обухваћени овом конвенцијом буду узети у обзир.“ Став 2: „Стране се обавезују да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да остваривање сваког права на посету, односно старатељство не угрожава права и безбедност жртве или деце.“

Један од облика оснаживања жртава је и поступање с пажњом и поштовањем и избегавање окривљавања жртве. Тиме се жртвама улива веће поверење у правосудни систем и повећава ниво вероватноће пријављивања овог кривичног дела.

Двадесетогодишња ревизија Пекиншке декларације и Платформе за акцију показује да друштвене норме које подстичу и оправдавају дискриминацију и насиље представљају једну од главних препрека окончавању насиља над женама.⁴³ Овај извештај констатује да су ставови окривљавања жртава широко распрострањени у многим земљама: подаци из 37 земаља у развоју показују да 21% жена сматра оправданим да муж туче жену ако се она са њим свађа. Слично томе, 27% жена сматра оправданим да муж туче жену ако она занемарује децу.⁴⁴

Окривљавање жртава може да узрокује секундарну виктимизацију жртве насиља у породици, па је неопходно предузети конкретне мере за избегавање такве ситуације.

2.7. Положај оштећене/жртве насиља у породици у кривичном поступку

Разумевање оштећене: зашто оштећене у предметима насиља у породици одбијају да сведоче?

Одбијање оштећене да у предмету насиља у породици сведочи против оптуженог законско је право оштећене као привилегованог (заштићеног) сведока/киње, које оштећене у великој мери користе на суђењу (чак и када су претходно у фази истраге дале исказ у јавном тужилаштву и подржале кривично гоњење окривљеног).

Овим се онемогућава или значајно угрожава могућност јавног тужиоца да докаже кривицу оптуженог, поготово због честог недостатка других непосредних доказа у предмету који могу стајати самостално на суђењу, мимо исказа оштећене.

---

43 Усвојене на Четвртој светској конференцији о женама, септембра 1995. године у Пекингу.

44 *The Beijing Declaration and Platform for Action Turns 20, Summary Report*, The UN Women, New York, 2015, p. 21.

С друге стране, одбијање оштећене да сведочи не би требало сматрати знаком мањка веродостојности, или знаком да је насиље којем је била изложена било мање тешко.

Поступајући у складу са начелом легалитета, јавни тужилац је дужан да настави кривично гоњење уколико постоје други докази да је учињено кривично дело, посебно јер то може бити једини начин за окончање циклуса насиља којем је оштећена изложена.

Поставља се питање у којој су мери јавни тужиоци упознати са разлозима који стоје иза одлуке оштећене као привилегованог/е (заштићеног) сведока/киње, да одбије сведочење у предмету насиља у породици.

Јавни тужиоци у великом броју случајева немају на располагању довољно времена или немају довољно развијен осећај да се посвете оштећеној како би увидели због чега одбија, односно одустаје од сведочења.

Осим тога, у пракси се дешава да дође до промене судије током суђења у предмету насиља у породици, што изискује понављање доказног поступка, односно појави се потреба за поновним сведочењем оштећене у једном дужем временском периоду. Тада је посебно могуће да оштећена одустане од сведочења.

Ради ефикасног и делотворног поступања јавних тужилаца, у наставку текста дати су основни разлози за одбијање оштећених у предмету насиља у породици да сведоче, као и објашњења који су то уобичајени ефекти насиља на жртву.⁴⁵

---

45 Садржај преузет из: Bowles, Jerry J., *Поступање са жртвом: зашто жртве порекну оптужбе и повуку се?* (представљено на конференцији „Нове праксе у судском разматрању случајева насиља у породици“, Сарајево, децембар 2015), допуњен препорукама Mel Flanagan.

Жртве/оштећене одбијају да сведоче / порекну оптужбе / повуку се:

- из страха да ће ако буду сведочиле доћи до додатног насиља,
- ако је њима или члановима њихове породице забрањено уколико сведоче, застрашене су и боје се,
- из саосећања и емотивне и трауматске повезаности са насилницима,
- у случају да имају интензиван осећај лојалности према насилнику,
- ако се стиде насиља којем су изложене,
- када преузимају одговорност за насиље над собом,
- ако мисле да могу да контролишу употребу насиља,
- ако мисле да могу да помогну насилнику да се излечи од трауме (најчешће алкохолизам или друге болести зависности) која се преноси на њих,
- у случају да процењују како су ризици и негативне последице по њих и децу мањи ако не сведоче против учиниоца, и
- када их насилници убеђују да им нико неће веровати.

Најчешће психосоматске последице / ефекти насиља у породици на жртве насиља су:

- страх од насиља,
- порицање, отуђење, недостатак осећаја и емоција,
- бес,
- самоокривљавање,
- непознавање правних и друштвених опција,
- изолација од пријатеља и породице,
- излажење на крај уз помоћ алкохола или дрога,
- депресија, анксиозност, суицидалне мисли,
- посттрауматски стресни поремећај (ПТСП),
- употреба насиља ради одбране/одговора,
- тешкоће у извршавању свакодневних послова/задатака, и
- несаница, изостанак апетита.

2.8. Узимање изјаве од оштећене/жртве у предмету насиља у породици

У циљу успостављања односа поверења са оштећеном и узимања квалитетнијег исказа, у раној фази поступка, у поступку планирања заштите и подршке, јавни тужиоци могу да разговарају са оштећеном или њеним пуномоћником.

У случајевима насиља у породици оштећена може бити под утицајем трауме коју је доживела, због чега је нужно да јавни тужиоци приликом узимања изјаве поступају са посебним обзиром и уз посебну пажњу.

Упутство за припрему разговора са жртвом:

- Будите спремни да пружите информације или да жртву упутите на службе за подршку. Направите попис локалних ресурса за жртву (нпр. локалне организације цивилног друштва које пружају специјализоване услуге женама и деци жртвама насиља у породици). Добра пракса би била да имате штампани материјал са потребним информацијама о доступној подршци у форми у којој оштећена може да га понесе са собом.

- Организујте претходни разговор са психологом и упознајте га са предметним списом. Ако је могуће, психолог или особа од поверења требало би да присуствују разговору са жртвом (како би пружили подршку жртви), док пролази кроз трауму причања о претрпљеном насиљу.

- Припремите жртву за разговор тако што ћете јој објаснити њену улогу у правном поступку. Жртва највероватније није упозната са правним системом. До тренутка кад се састанете са жртвом, она ће можда већ бити фрустрирана јер јој је много особа постављало питања личне природе. Стога је важно да јој стрпљиво објасните због чега је позвана на разговор. Жртву никада немојте кривити, нити је осуђивати.

- Објасните жртви кривичноправни поступак на начин на који може да га разуме (на пример, избегавајте стручну терминологију или скраћенице). Дајте јој до знања да ће од тренутног давања изјаве до појављивања пред судом можда протећи значајан временски период. Објасните на који начин ће се њен исказ користити у судском поступку, као и да оптужени може добити један примерак исказа.

- Објасните процес одбране и улогу адвоката одбране. На тај начин се жртва припрема за тешка унакрсна испитивања. Одвојите време да жртви унапред објасните како законски поступак оптуженом омогућава да изнесе одбрану и да тај процес уме да буде непријатан за жртву. Објасните жртви да

може помоћи тужилаштву да се припреми за одбрану тако што ће током тог разговора испричати детаље кривичног дела.

- Изаберите одговарајуће место за разговор. У идеалном случају, разговор би требало да се одвија у неутралном окружењу, где се жртва осећа сигурно и пријатно, и где има приватност. Разговор не би требало водити у просторији за испитивања у полицијској станици, или тамо где починилац има приступ жртви.

- Кад разговарате са жртвом, слушајте је и оставите јој времена да вам исприча шта се догодило. Жртве је можда потребно подсетити да оне нису криве за насиље. Увек питајте жртву да ли је забринута за своју сигурност.⁴⁶

У највећем броју предмета насиља у породици, пресудан фактор за успешно процесуирање оптужнице и доказивање кривице оптуженог представља сведочење жртве/оштећене као сведокиње.

Важно је да јавни тужилац жртви/оштећеној од момента успостављања првог контакта пружи све битне информације о кривичном поступку како би имала потпуније разумевање своје улоге у поступку, тока и могућих исхода поступка.

Јавни тужиоци могу затражити и услуге психолога из других институција (нпр. центар за социјални рад) који су посвећени свом послу и вољни да пруже стручну подршку сведоцима у случају потребе. Оваква психолошка подршка посебно је значајна за жртве сведокиње/оштећене у предметима насиља у породици и може користити јавним тужиоцима за добијање квалитетнијег исказа сведокиње/оштећене, као и за њену припрему за сведочење на главном процесу.

У случајевима насиља у породици поступајући јавни тужилац би, у складу са сопственом проценом, требало да се консултује са психологом из ЦСР када је оштећена несигурна, застрашена или збуњена, или да одреди вештачење.

Пре саслушања сведокиње/оштећене потребно је психологу омогућити да се увидом у конкретан тужилачки спис и доказе адекватно припреми за саслушање, као и за претходни психолошки интервју, како би било утврђено психолошко стање жртве/сведокиње.

---

46 Skinnider, Eileen, *Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls*, Criminal Justice Handbook Series, Канцеларија Уједињених нација за дрогу и криминал, Беч, 2014, pp. 50–51.

Као пример добре праксе јавни тужиоци се охрабрују да уз позив који се упућује оштећеној/сведокињи за саслушање у просторијама тужилаштва, оштећену информишу о праву на коришћење услуга Службе за информисање и подршку сведоцима и жртвама кривичних дела.

2.9. Додела жртви/сведокињи/оштећеној статуса заштићене сведокиње (доношење одлуке о процесним мерама заштите сведока)

Додела оштећеној/жртви/сведокињи насиља у породици статуса угрожене сведокиње или сведокиње под претњом и доношење одлуке о процесним мерама заштите сведока доприноси јачању претпоставке да оштећена, као особа која има статус привилеговане сведокиње, неће одбити да сведочи на суђењу против оптуженог у предмету насиља у породици.

Такође, предузимањем свих потребних и расположивих радњи које стоје на располагању јавном тужилаштву, а чији је циљ пружање заштите и помоћи жртви насиља у породици, јавни тужиоци поступају у складу са стандардом дужне пажње у спречавању дела насиља у породици и пружању заштите жртви (обавезујући међународноправни стандард).⁴⁷

Приликом дефинисања појма посебно осетљивих сведока, законодавац у члану 103. ЗКП користи прилично неодређену терминологију. Наиме, одредба једноставно садржи листу критеријума које је потребно узети у обзир: „узраст, животно искуство, начин живота, пол, здравствено стање, природу, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја“. Нису дата никаква даља појашњења у погледу питања коме може бити додељен статус посебно осетљивог сведока.

Члан 103. ЗКП препушта органу поступка (јавном тужиоцу или судији) да сведоку на основу слободне процене одреди статус посебно осетљивог сведока. Практично сваки сведок може стећи статус посебно осетљивог сведока на основу „других околности случаја“.

У одсуству законских смерница, може се закључити да је одлука о томе да ли ће одређеном сведоку бити додељен статус посебно осетљивог сведока, крајње арбитрарна.

---

⁴⁷ Члан 5. став 2. Истанбулске конвенције: „Чланице ће предузети неопходне законодавне, односно друге мере да с дужном пажњом спрече, истраже, казне и осигурају репарацију за дела насиља обухваћена овом конвенцијом, која учине актери који не иступају у име државе.“

Непрецизност наведене законске одредбе која као последицу има арбитрарност у доношењу одлуке јавног тужиоца о додели статуса посебно осетљивог сведока, не би требало да спречи јавне тужиоце да жртвама насиља у породици, посебно када су жртве жене и деца, обавезно доделе овај статус.

3. Поступање јавног тужиоца у предмету насиља у породици

3.1. Принцип потпуне посвећености / дужне пажње

У члану 5. став 1. под називом „Обавезе држава и потпуна посвећеност“ ИК прописује да државе морају бити уздржане од учешћа у било каквом чину насиља према женама и морају обезбедити да државни органи, званичници, службеници, установе и други актери, који наступају у име државе, поступају у складу са овом обавезом.

У ставу 2. овога члана Истанбулска конвенција прописује обавезу држава да предузму све неопходне законодавне или друге мере и да, са *потпуном посвећеношћу* спрече, истраже, казне и обезбеде репарацију за дела насиља обухваћена овом конвенцијом, која почине недржавни субјекти.

Прописући правно обавезујуће стандарде за заштиту жена од насиља у породици, ИК указује на чињеницу да су родне предрасуде и недостатак потребних знања о родној (не)равноправности и родно заснованом насиљу озбиљна препрека за успостављање делотворног система заштите од насиља у породици, те се од држава потписница Конвенције очекује да у складу са стандардом „потпуне посвећености“ (*due diligence*) раде на искорењавању сексизма и успостављању *de iure* и *de facto* родне равноправности.⁴⁸

Овај концепт се појављује у документима о људским правима и њиме се изражава обавеза државе да спречи кршења људских права која врше приватна лица путем превентивног деловања, спречавања повреда, санкционисања извршилаца (откривање, процесуирање и кажњавање), као и да жртвама пружи адекватно обештећење.⁴⁹

48 Термин „потпуна посвећеност“ је превод енглеског израза *due diligence*, који је употребљен у Истанбулској конвенцији. *Due diligence* се још преводи и као „дужна прилежност“ и „дужна пажња“.

49 У пракси међународних институција примена овог концепта веома је сложена јер се мора доказати да држава није поступала у складу са стандардом „потпуне посвећености“, да њене институције нису предузеле све потребне мере превенције, а да су у конкретном случају морали и могли да предузму мере за спречавање и кажњавање починиоца насилног акта. Бранковић, Б., *Вести из будућности: Истанбулска конвенција и одговорност државе за борбу против насиља над женама; Функционисање општих сервиса – операционализација дужне прилежности*, Београд, UNDP, 2017, стр. 38–39. Стандард „потпуна посвећеност“ кључни је критеријум који користи Комитет CEDAW у остваривању своје надзорне функције над применом Конвенције: када разматра извештаје држава чланица, али и када, на основу Опционог протокола уз Конвенцију о елиминисању свих облика дискриминације жена, поступа по индивидуалним представкама и спроводи истраге о тешком или систематском

3.2. Стандард поступања: без неоправданог одлагања

Као главни стандард поступања јавних тужилаца у предметима насиља у породици Истанбулска конвенција налаже поступање без неоправданог одлагања.

Примена овог стандарда доводи до ефикаснијег поступања јавних тужилаца, па сходно томе и бржег исхода кривичног поступка, чиме се непосредно доприноси побољшању положаја оштећене/жртве у поступку, јер се утиче на могућност бржег постизања заштите и сатисфакције оштећене/жртве.

С друге стране, неажурно поступање јавних тужилаца и других процесних субјеката у предметима насиља у породици, које доводи до бројних одлагања и одуговлачења поступка, може произвести ефекте даље виктимизације жртава насиља у породици, нарочито због њихове узастопне изложености комплексностима кривичног поступка и јачања сумње и несигурности у добијање заштите и сатисфакције.

Стога је потребно да се у оквиру организације рада у јавним тужилаштвима повећа ажурност јавних тужилаца у предметима насиља у породици, тако што ће јавни тужиоци у овим предметима поступати без неоправданог одлагања. Примена принципа неоправданог одлагања значајна је у свим фазама кривичног поступка, а посебно у фази подизања оптужнице / подношења оптужног предлога након спроведених доказних радњи и других мера.

3.3. Предистражни поступак

Устав Републике Србије дефинише јавно тужилаштво као „самосталан државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела и предузима мере за заштиту уставности и законитости“.⁵⁰

Основна начела кривичног поступка којима се јавни тужилац руководи у вршењу јавнотужилачке функције јесу начело легалитета и начело официјелности.

кршењу права. Као један од важних индикатора, Комитет CEDAW узима у обзир и деловање власти на плану сузбијања родних стереотипа и традиционалних образаца о улогама и обавезама жена и мушкараца у породици и друштву, као и деловање у домену едукације и обуке судија, полицијских службеника и представника органа јавне власти у циљу разумевања родних димензија насиља у породици, његових узрока и последица.

50 Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.

Наиме, одредбом члана 6. ЗКП под називом „законитост кривичног гоњења“ прописано је да је „јавни тужилац дужан да предузме кривично гоњење када постоје основи сумње да је учињено кривично дело или да је одређено лице учинило кривично дело за које се гони по службеној дужности“, без обзира на вољу оштећеног.

Сва остала овлашћења и дужности јавног тужиоца јасно су дефинисане и предвиђене Законом о кривичном поступку и Законом о јавном тужилаштву Републике Србије (у даљем тексту: ЗЈТ), који у члану 1. прописује да је „јавно тужилаштво самостални државни орган који гони учиниоце кривичних и других кажњивих дела, улагањем правних средстава, штити уставност и законитост и предузима друге радње на које је законом овлашћено“.⁵¹

Правилним тумачењем ових одредаба долазимо до закључка да улога јавног тужиоца, као репресивног органа, почиње након извршења кривичног дела, поступањем по примљеној кривичној пријави, предузимањем одређених доказних радњи и мера од којих зависи да ли ће суду поднети оптужни акт, а престаје са окончањем кривичног поступка доношењем правноснажне пресуде, односно улагањем ванредног правног лека.

Доношењем ЗКП из 2011. године уводи се адверзијални систем који као последицу има промену права и обавеза процесних субјеката. Најзначајнију новину представља увођење тзв. „тужилачке истраге“, којом се укида истражни судија и јавни тужилац постаје орган поступка, са напоменом да тужилачка истрага представља тзв. „паралелну истрагу“, јер осумњичени и његов бранилац могу самостално да прикупљају доказе и материјал у корист одбране.

Одредбом члана 43. ЗКП прописана су права и дужности јавног тужиоца. У овом члану се, између осталог, наводи и да јавни тужилац руководи предистражним поступком и спроводи истрагу.

Јавни тужилац као орган поступка руководи предистражним поступком и спроводи истрагу, а на главном претресу се појављује као странка, што захтева висок степен објективности, одговорности и професионализма. Наиме, јавни тужилац је дужан да као орган поступка независно, непристрасно, хитно и ефикасно предузима све доказне радње и мере које омогућавају прикупљање и обезбеђење доказа о извршеном кривичном делу, и то како оних који терете, тако и оних у корист окривљеног – а да потом, као странка у поступку, на претресу заступа оптужбу са циљем да докаже да је окривљени извршио кривично дело и да му се изрекне адекватна кривична санкција. Како би јавни тужилац ту своју уставну и законску дужност могао да обавља квалитетно и потпуно, нужно је било обезбедити му потребне услове и инструменте.

---

51 Закон о јавном тужилаштву, *op. cit.*

Руководећу улогу јавног тужиоца у предистражном поступку ЗКП успоставља на неколико начина, и то тако што најпре прописује да су сви органи који учествују у предистражном поступку дужни да о свакој предузетој радњи обавесте надлежног јавног тужиоца и да поступају по сваком његовом захтеву. Уколико полиција или други државни орган не поступи по том захтеву, јавни тужилац има на располагању одговарајуће механизме, па може да затражи и покретање дисциплинског поступка против лица које је одговорно за непоступање по његовом захтеву.

Дакле, јавни тужилац координира рад и повезује активности свих субјеката који учествују у предистражном поступку и раде на откривању кривичних дела и проналажењу учинилаца, и тако усмерава ток кривичног поступка.

Имајући у виду постојећи законодавни оквир, у остваривању своје Уставом и законом дефинисане надлежности, своју примарну функцију јавно тужилаштво остварује кроз кривични прогон учинилаца кривичних дела и предузимањем мера за заштиту уставности и законитости.

Међутим, за рад јавних тужилаца на сузбијању насиља над женама и заштити жртава од насиља у породици, изузетно је значајан **Посебни протокол за правосуђе у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима**.⁵²

Посебним протоколом прокламовани су следећи циљеви:

- примена општих и специфичних циљева Општег протокола у области правосуђа уз придржавање општеприхваћених принципа у заштити жена жртава насиља у породици и партнерским односима,

- трајни процес обуке судија, јавних тужилаца и запослених у правосуђу, како би се развила и одржала стручност у поступку заштите жена жртава насиља у породици и партнерским односима,

- обрада података и њихова јавна доступност у вези са случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима,

- потписивање појединачних протокола између правосудних органа и

---

⁵² Министарство правде и државне управе донело је овај протокол дана 14. 1. 2014. године, под бројем 119-01-00130/2013-05, а на основу Општег протокола о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима, који је усвојен закључком Владе од 24. 11. 2011. године.

институција у јединицама локалне самоуправе у циљу организације система заштите и превенције засноване на брзом, ефикасном и координисаном поступању сваке институције у спречавању насиља над женама и пружању помоћи жртвама насиља у породици и партнерским односима – мултисекторска сарадња,

- активно учешће правосудних органа у препознавању, спречавању, заустављању и сузбијању насиља над женама у породици и партнерским односима,

- дужност правосудних органа да у оквиру својих редовних активности, у обављању законом утврђених надлежности, предузму одговарајуће мере по сваком сазнању о физичком, психичком, сексуалном и економском насиљу или другим посебним и специфичним облицима насиља над женама као жртвама насиља у породици и партнерским односима,

- разрада поступања интерним или другим процедурама судова и јавних тужилаштва ради боље заштите жена од насиља у породици и партнерским односима у оквиру својих надлежности у складу са законом,

- сарадња правосудних органа са другим учесницима у организовању заштите и подршке женама жртвама насиља у породици и партнерским односима, као што су: установе, органи и организације које у оквиру својих законом уређених надлежности или програма рада имају обавезу да реализују активности усмерене на препознавање случајева насиља у породици, заустављање насиља, осигурање безбедности, подршку и оснаживање жртве, рехабилитацију жртава насиља у породици и санкционисање учинилаца насиља (полиција, установе социјалне заштите и други пружаоци услуга у систему социјалне заштите, здравствене установе и други облици здравствене службе, установе у систему образовања и васпитања у случајевима када су укључена деца сведоци насиља, судови и јавна тужилаштва – у даљем тексту „учесници у поступку заштите“),

- потреба да судови и јавна тужилаштва, као учесници у поступку заштите жена жртава насиља у породици и партнерским односима, упознају запослене са садржајем Општег протокола и активностима које би требало да буду спроведене у његовој имплементацији (у складу са тачком 10. става 1. Општег протокола),

- предузимање мера чији је циљ обезбеђење да службена лица за примену принуде и јавни службеници одговорни за примену политике превенције, истраге и кажњавања насиља над женама, буду адекватно обучени у погледу потреба жена у таквим ситуацијама.

Посебним протоколом за правосуђе у случајевима насиља над женама у породици и партнерским односима, за јавна тужилаштва / јавне тужиоце предвиђене су следеће обавезе и активности:

- јавно тужилаштво, као један од учесника у организовању заштите и подршке женама жртвама насиља у породици и партнерским односима, у кривичним поступцима који се воде против учинилаца кривичног дела насиље у породици, поступа у складу са својим законским овлашћењима, уз пуно поштовање права жртава овог кривичног дела садржаних у Општем протоколу о поступању и сарадњи установа, органа и организација у ситуацијама насиља над женама у породици и партнерским односима,

- улога јавног тужилаштва у заштити од породичног насиља је од изузетног значаја, имајући у виду да је јавно тужилаштво државни орган који има овлашћења да руководи предистражним поступком, одлучује о непредузимању или одлагању кривичног гоњења, спроводи истрагу, закључује споразум о признању кривичног дела, подиже и заступа оптужбу пред надлежним судом и предузима друге радње, у складу са правима и дужностима прописаним одредбама Законика о кривичном поступку,

- јавно тужилаштво, у случајевима насиља у породици, у складу са својим законским овлашћењима, поступа како у кривичном, тако и прекршајном поступку, подноси тужбе и учествује као странка у парничном поступку, ради одређивања мера заштите од насиља у породици,

- јавни тужиоци, као и остали државни органи и институције који су укључени у сарадњу, треба да располажу тачним и конкретним информацијама где и како се жртва може упутити на друге службе и пружаоце услуга, приступачним ресурсима за помоћ и подршку жртви и другим угроженим члановима породице, као и о праву жртве на компензацију у кривичном поступку,

- држава из буџета финансира одређени број склоништа у складу са финансијским могућностима, свесна чињенице да овај број склоништа треба повећати, при чему значајну улогу у пружању свих облика помоћи жртвама насиља у породици, посебно женама, имају цивилне организације са којима тужилаштво има добро организовану сарадњу.

3.3.1. Кривична пријава и поступање јавног тужиоца

ЗКП предвиђа да се за кривична дела за која се гони по службеној дужности кривична пријава подноси надлежном јавном тужиоцу, писмено, усмено, или другим средством, али је у пракси уочено да се у великом броју случајева кривична пријава прво подноси полицији.

Правилником о управи у јавним тужилаштвима прописано је да су јавна тужилаштва дужна да организују свој рад тако да грађани могу на ефикасан начин да остваре своја права и законом заштићене интересе из надлежности јавног тужилаштва, као и да су јавна тужилаштва дужна да од грађана примају поднеске или да на записник узимају кривичне пријаве, предлоге и друге изјаве ради предузимања радњи на које су овлашћени.⁵³

Право је и дужност сваког да пријави насиље у породици. ЗСНП у члану 13. став 1. прописује да свако **мора** да полицији или јавном тужиоцу пријави без одлагања насиље у породици или непосредну опасност од њега, док у члану 22. прописује да је лице које има сазнања о извршеном кривичном делу одређеном овим законом **дужно** да то пријави полицији или јавном тужиоцу.

Нарочиту обавезу да полицији и јавном тужилаштву пријаве насиље у породици имају здравствени радници и стручни радници у социјалној заштити и образовању.⁵⁴

Имајући у виду нормативни оквир Републике Србије, може се закључити да пријављивање учиниоца и кривичног дела представља моралну и грађанску дужност.

Чланом 332. КЗ инкриминисано је непријављивање кривичног дела и учиниоца, међутим само за тешка кривична дела, за која су прописани доживотни затвор или казна затвора од пет година или тежа казна. Ово кривично дело има три облика (ст. 1–3), док се у ставу 4. предвиђа лични основ искључења кажњивости у односу на одређене категорије лица. Циљ и смисао ове одредбе је да лице које је у неком блиском односу са учиниоцем буде ослобођено обавезе пријављивања, али не и обавезе пријављивања дела у случају када учинилац још није познат.

53 Правилник о управи у јавним тужилаштвима, *Службени гласник РС*, бр. 110/ 2009, 87/2010, 5/2012, 54/2017, 14/2018 и 57/2019.

54 Члан 27. ИК: „Чланице ће предузети неопходне мере како би се охрабрио сваки сведок почињеног кривичног дела обухваћеног Конвенцијом, односно она лица која имају оправдане разлоге да сумњају да је такво дело почињено односно да се могу очекивати даља дела насиља, да то пријави надлежним организацијама односно органима.“

У ставу 2. овог члана предвиђен је посебан облик кривичног дела који постоји онда када службено или одговорно лице свесно пропусти да пријави кривично дело за које је сазнало у вршењу своје дужности, ако се за то дело по закону може изрећи пет година затвора или тежа казна. Сходно томе, када је у питању кривично дело насиље у породици из члана 194. КЗ нема кривичне одговорности службених или одговорних лица уколико не пријаве случајеве насиља у породици из става 1, 2. и 5. овог члана, јер је за наведене облике прописана казна затвора краћа од пет година.

Уколико се жртве насиља јавном тужиоцу непосредно обрате, потребно је да јавни тужилац одмах узме изјаву и сачини записник о пријему кривичне пријаве, а подносиоца упозори на последице лажног пријављивања.⁵⁵ Том приликом потребно је да јавни тужилац утврди да ли се пред истим или неким другим јавним тужилаштвом води још неки поступак против пријављеног, односно између истих лица због насиља у породици, ради вођења јединственог кривичног поступка и концентрације доказа.

Поред личних података и описа евентуалног кривичног дела, потребно је да јавни тужилац утврди и све друге околности у вези са догађајем који је предмет пријаве, као што су личне и породичне прилике, међусобни односи чланова породице, да ли је жртва и раније трпела насиље и колико дуго, да ли се обраћала надлежним институцијама за помоћ и којим, да ли је било повратне информације и да ли јој је пружена помоћ и заштита од насиља, да ли пријављени поседује ватрено оружје, да ли пријављени болује од неких болести и да ли се лечи, да ли злоупотребљава психоактивне супстанце, да ли је пријављени осуђиван (кривично или прекршајно) због насиља у породици, као и друге околности које су значајне за сагледавање целокупне породичне ситуације и ранијег насиља, а посебно опасности од поновног насиља и евентуалног фемицида.

Јавни тужилац је дужан да жртви насиља у породици предочи права оштећеног из члана 50. ЗКП.

---

55 Уколико се током извођења доказа у поступку због кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ утврди да је у конкретном случају дошло до лажног пријављивања или лажног сведочења, јавни тужилац по службеној дужности започиње кривично гоњење због кривичног дела лажно пријављивање из члана 334. КЗ или кривичног дела давање лажног исказа из члана 335. КЗ.

Основаност кривичне пријаве цени искључиво јавни тужилац. Уколико је кривична пријава основана јавни тужилац поступа у складу са одредбама ЗКП које се односе на: доказивање (чл. 15. ст. 2), предмет доказивања (чл. 83. ст. 1), садржај оптужнице (чл. 332. тач. 2) и завршну реч (чл. 413. ст. 1).

Терет доказивања оптужбе је на тужиоцу, а *предмет доказивања* су чињенице које чине обележје кривичног дела или од којих зависи примена неке друге одредбе кривичног закона. *Оптужница садржи*, између осталог, и опис дела из којег произлазе законска обележја кривичног дела, као и остале околности потребне да кривично дело буде што тачније одређено. У *завршној речи* тужилац износи оцену изведених доказа, изводи закључке о чињеницама важним за одлуку и наводи олакшавајуће и отежавајуће околности.

Јавни тужилац као орган поступка прикупља доказе о учињеном кривичном делу и учиниоцу, и у том смислу сноси пуну одговорност за оптужење, заступање оптужнице и њен успех на суду. Наиме, јавни тужилац је овлашћен да, сам или посредством других органа, прикупља потребна обавештења уколико на основу података из кривичне пријаве не може да одлучи да ли ће спровести истрагу или ће одбацити кривичну пријаву. Ако није у могућности да сам предузме одређене радње, у циљу провере навода кривичне пријаве, јавни тужилац ће захтевати од полиције да прикупи потребна обавештења, као и да предузме друге мере и радње у циљу откривања кривичног дела и учиниоца.

Законска овлашћења јавни тужиоци примењују водећи рачуна о уважавању интереса и очувању достојанства и приватности жртве, посебно приликом првог контакта са жртвом, имајући у виду потребу изградње и очувања поверења у државне органе и институције, као и избегавање секундарне виктимизације. Важно је изградити однос поверења и недвосмислено указати на то да је насиље неприхватљив облик понашања, те да је одговорност за насиље увек на насилнику, а не на жртви.

Из наведених разлога, када је у питању кривично дело насиље у породици потребно је да јавни тужилац:

- активно учествује у сачињавању кривичне пријаве на основу прикупљених обавештења,
- предузима одговарајуће мере по сваком сазнању о физичком, психичком, сексуалном и економском насиљу над женама као жртвама насиља у породици и партнерским односима,

- координира рад и повезује активности свих субјеката који учествују у предистражном поступку,

- непосредно обави саслушање осумњиченог,

- спроведе поједине доказне радње у складу са ЗКП, као и да искористи своје законско овлашћење и у одређеним случајевима током предистражног поступка од полиције преузме вршење одређене доказне радње коју је полиција самостално предузела,

- предузме увиђај као једну од најважнијих доказних радњи, не само у случају смртне последице, већ код сваке уверљиве пријаве за насиље у породици, у циљу прикупљања доказа и обављања разговора са потенцијалним сведоцима (нпр. увиђај стана у случају наношења тешких телесних повреда жртви),⁵⁶

- има сарадњу са другим учесницима у организовању заштите и подршке женама жртвама насиља у породици и партнерским односима.

Све ове радње јавни тужилац предузима хитно, водећи рачуна о интересима жртве.

Уколико оштећена/жртва кривичну пријаву поднесе непосредно јавном тужиоцу или полицији, као и у случајевима када кривичну пријаву подноси полиција, може доћи до полицијског хапшења учиниоца кривичног дела и одређивања задржавања до 48 сати, након чега учиниоцу кривичног дела може бити одређен притвор или нека друга мера.

3.3.2. Превентивна улога јавног тужиоца

Улога јавног тужиоца у заштити од породичног насиља и гоњењу учинилаца кривичног дела насиље у породици од изузетне је важности и произлази из наведених законских овлашћења. Законодавац уређује репресивну улогу јавног тужиоца, па се с правом поставља питање – да ли би и на који начин јавни тужилац требало да делује превентивно и да тако својим активним учешћем допринесе спречавању или смањењу броја извршених кривичних дела насиље у породици.

Наиме, јавни тужилац би, осим функције кривичног гоњења која је законом дефинисана, могао помоћи жртви насиља у фази подношења

56 Члан 134. ЗКП Увиђај лица, члан 135. ЗКП Увиђај ствари и члан 136. ЗКП Увиђај места.

кривичне пријаве давањем информација о току кривичног поступка и њеним правима, као и упућивањем у одговарајуће институције ради указивања помоћи и пружања подршке жртви да истраје током кривичног поступка.

Ово зато што се у пракси показало да жене жртве насиља, након извесног времена од пријављивања насилничког понашања, услед страха, претњи или других разлога, желе да повуку кривичну пријаву и одустану од кривичног гоњења учиниоца, тражећи, најчешће, да пријављени буде само упозорен. У таквим случајевима потребно је имати у виду да се насиље у породици као породични проблем, услед осећаја стида, али и јавне осуде, често прикрива.

Тиме настаје сложена ситуација за јавног тужиоца који је, како је то наведено, дужан да предузме кривично гоњење у случају да постоје основи сумње да је одређено лице учинило кривично дело које се гони по службеној дужности.

Чињеница да оштећена/жртва не жели да пријављени буде кривично гоњен не значи да кривично дело насиље у породици није извршено, па је у том случају потребно да јавни тужилац предузме све радње (нпр. да прибави лекарско уверење о задобијеним повредама, исказ сведока очевидаца и сл.), са циљем да докаже кривицу пријављеног за насиље у породици или евентуално неко друго кривично дело.⁵⁷

Доношењем ЗСНП делимично је дат одговор на питање превентивне улоге јавног тужиоца, посебно у делу који се односи на хитне мере које имају превентивни карактер.

Превентивна улога тужиоца посебно је истакнута када руководи групама за координацију и сарадњу према ЗСНП. Предвиђено је да ове групе израде индивидуалне планове подршке и заштите жртава, што подразумева да у свим новопријављеним и текућим случајевима, на сваке две недеље, по потреби, ови планови буду ревидирани, са циљем осигурања безбедности жртава и превенције од ескалације насиља.

Такође, можемо говорити и о терцијалној превенцији, а која се односи на ширу јавност и потенцијалне починиоце насиља. Наиме, деловање у смислу одлучности, ефикасности и истрајности тужилаштва у односу на насиље у породици – шаље поруку починиоцима да су таква дела недозвољена и да ће бити гоњена.

57 *Вештине у доказивању кривичног дела насиље у породици*, UNDP, 2021. Доступно на: <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/ve%C5%A1tine-u-dokazivanju-krivi%C4%8Dnog-dela-nasilje-u-porodici>.

3.3.3. Јавно тужилаштво и полиција

Закон о полицији (у даљем тексту ЗП) изричито предвиђа поступање полиције у случају насиља у породици тако што у члану 28. прописује да су, уколико је пријављено насиље, односно претња насиљем у породици, полицијски службеници дужни да, у сарадњи са другим надлежним органима, одмах предузму потребне мере и радње у складу са законом, чијим се вршењем спречава односно зауставља насиље које као последицу може да има наношење телесних повреда или лишење живота.⁵⁸

Знатно је унапређена сарадња између јавних тужилаштава и полиције, посебно у предистражном поступку, који сада заједно са истрагом чини јединствен поступак. Формирана су посебна одељења на нивоу појединих јавних тужилаштава и полиције и у складу са тим обучени одређени кадрови, нпр. за борбу против насиља у породици, трговине људима, корупције, за малолетничку делинквенцију, високотехнолошки криминал и друго.

Ова сарадња је нужна последица непосредне примене одредаба ЗКП, с обзиром на то да су овлашћења полиције детаљно регулисана овим закоником. По правилу, полиција поступа по инструкцијама које добија од стране јавног тужиоца, што не искључује могућност да и самостално предузима одређене радње и мере у циљу откривања насиља у породици и идентификовања и проналажења учинилаца кривичног дела и обезбеђења доказа.

Наиме, полиција поседује аутономију да предузме потребне мере које су хитне и које је неопходно предузети како би био пронађен учинилац и обезбеђени трагови кривичног дела (чл. 286. ст. 1. и 2. ЗКП), с тим да је у обавези да јавног тужиоца обавести о предузетим мерама и радњама одмах, а најкасније у року од 24 часа (чл. 286. ст. 4. ЗКП). Лице према коме је од стране полиције примењена нека од наведених мера и радњи има право да поднесе притужбу надлежном јавном тужиоцу.

Важно је напоменути да члан 287. ст. 1. ЗКП предвиђа како је потребно да полиција „без одлагања“ обавести јавног тужиоца о предузетим доказним радњама. Значајно је да докази које је полиција прибавила предузимањем доказних радњи у складу са ЗКП, могу бити коришћени у даљем току кривичног поступка.

Пропуштање полиције да обавести јавног тужиоца о предузетим доказним радњама не мора да доведе до примене члана 16. ЗКП и резултира незаконитошћу доказа. Наиме, ова повреда учињена од стране полиције не чини да докази „сами по себи или према начину прибављања“ буду у супротности са ЗКП, тако да се члан 16. ЗКП у овом случају не примењује.

---

58 Закон о полицији, *op. cit.*

ЗКП не садржи конкретну одредбу која одређује када би полиција требало да обавести јавног тужиоца о извршењу кривичног дела. По правилу, полиција обавештава надлежног јавног тужиоца одмах по добијању пријаве, или ако дође до сазнања о неком безбедносно интересантном догађају. Ово је више питање радног договора и праксе установљене између полиције и јавних тужилаца. Међутим, имајући у виду руководећу улогу јавног тужиоца, следи закључак да би полиција увек требало да „на време“ обавести јавног тужиоца:

1. да је извршено кривично дело за које се гони *ex officio*, и
2. о свакој активности коју је предузела.

У члану 44. став 1. ЗКП, код дужности поступања по захтеву јавног тужиоца, предвиђено је да су сви органи који учествују у предистражном поступку дужни да о свакој радњи предузетој у циљу откривања кривичног дела или проналажења осумњиченог обавесте надлежног јавног тужиоца. Полиција и други државни органи надлежни за откривање кривичних дела дужни су да поступе по сваком захтеву надлежног јавног тужиоца.

Непоступање полиције у складу са наведеном одредбом може да доведе до покретања дисциплинског поступка у смислу одредбе члана 44. став 3. ЗКП. Наиме, уколико полиција не поступи по захтеву, јавни тужилац може да затражи покретање дисциплинског поступка против полицијског службеника који није поступио по његовом захтеву. Дакле, јавни тужилац у оваквим случајевима иницира покретање дисциплинског поступка.

С тим у вези указујемо да је нови ЗП усклађен са ЗКП, тако што је предвиђена функционална субординација полиције јавном тужиоцу.

Законодавац у члану 18. ЗП јасно прописује да „полиција у предистражном и истражном поступку примењује полицијска овлашћења утврђена Законом о кривичном поступку и поступа по налогу и захтевима јавног тужиоца и суда“.

На овај начин отклоњени су проблеми у пракси у случајевима када су полицијски службеници поступали по наредби претпостављеног, а не јавног тужиоца као руководиоца предистражног поступка.

За разлику од претходног ЗКП, према којем је полиција самостално доносила решење о задржавању осумњиченог ради саслушања и постављала браниоца по службеној дужности, то је сада искључиво овлашћење јавног тужиоца (чл. 294. ЗКП). У решењу о задржавању осумњиченог морају бити

наведени: дело за које се осумњичени терети, основи сумње, дан и час лишења слободе или одазивања позиву, време почетка задржавања, као и разлози за одређивање притвора из члана 211. или 524. ЗКП.

Доношењем решења о задржавању осумњиченог пружа се непосредна заштита оштећеној/жртви и зауставља даља ескалација насиља које се већ догодило.

Законик даје овлашћење јавном тужиоцу да самостално предузме било коју радњу из надлежности полиције. Ако је тужиоцу за предузимање неке доказне радње потребна помоћ полиције (за спровођење појединих доказних радњи током увиђаја неопходни су одговарајућа техничка опремљеност, стручна оспособљеност и други предуслови, и у том делу је евидентна предност полиције) полиција је дужна да му је пружи. Наиме, евидентна је предност полиције у стручним кадровима и техничкој опремљености, као и информативна предност с обзиром на то да се евиденција о прекршајној и кривичној осуђиваности и национални ДНК Регистар налазе у полицији.

3.4. Делотворна истрага

Од пресудног је значаја врста овлашћења која јавни тужилац даје полицији. Координација између јавног тужиоца и полиције подразумева неопходну сарадњу тужилаштва и полиције да би истрага била делотворна.

Појам „делотворне истраге“ требало би тумачити у смислу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, она нема исто значење као у националном законодавству (чл. 295–312. ЗКП).⁵⁹ Делотворна истрага у конвенцијском смислу обухвата све радње које било који државни орган предузима ради разјашњења чињеница неког догађаја и прикупљања доказа (нпр. предистражни поступак, криминалистичко истраживање и сл.).

⁵⁹ Закон о измени Закона о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – исправка и *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/10, Рим, 4. новембар 1950.

Да би се истрага сматрала делотворном у смислу Конвенције, она мора да буде:

1. *ефикасна*, што значи да органи који је спроводе морају предузети све расположиве радње ради утврђивања релевантних чињеница и прикупљања доказа који омогућавају утврђивање идентитета учиниоца и његово кажњавање – међутим, ефикасност истраге не значи да мора да се заврши оптужењем осумњиченог, односно његовим кажњавањем,

Обавеза спровођења ефикасне истраге није обавеза резултата, већ обавеза средства. Дакле, јавни тужилац је у обавези да предузме све радње ради утврђивања учиниоца кривичног дела, без обзира на то да ли ће доћи до оптужења.

2. *темељна*, што значи да надлежни органи увек морају да уложе озбиљне напоре да утврде шта се тачно догодило,

3. *брза*, односно мора бити спроведена без непотребних одуговлачења или необјашњивих раздобља неактивности,

4. *независна*, што претпоставља независност јавног тужилаштва као неопходан услов функционисања кривичноправног система, односно као процесну претпоставку функционисања независног правосуђа у кривичној материји, а не као независност у систему поделе власти, и

5. *транспарентна*, што значи да мора бити омогућен одређени степен контроле јавности над спровођењем истраге.

Значајне новине састоје се у томе да се истрага покреће наредбом надлежног јавног тужиоца када постоје основи сумње да је одређено лице учинило кривично дело, као и да се истрага може водити и против непознатог учиниоца.

Истрагу спроводи јавни тужилац са циљем да прикупи доказе о извршеном кривичном делу насиље у породици, од којих посебну пажњу заслужују доказна радња саслушање окривљеног и испитивање сведока/ /оштећеног.

3.4.1. Саслушање окривљеног

Поред законом прописаних претпоставки за саслушање окривљеног (чл. 85. ЗКП) и правила о саслушању окривљеног (чл. 86. ЗКП), потребно је да јавни тужилац у случају насиља у породици са посебном пажњом утврди:

- интензитет извршеног насиља, континуитет у вршењу насиља, да ли је насиље као последицу имало повређивање претњом, извршењем другог кривичног дела, употребом оружја или оруђа,

- историјат насиља окривљеног и склоност ка насилничком понашању, тако што ће прибавити податке о кривичним и прекршајним пресудама, поднетим кривичним и прекршајним пријавама / захтевима за покретање прекршајног поступка, о примени одлагања кривичног гоњења из члана 283. ЗКП, као и сваком другом облику насилничког понашања (нпр. на основу исказа комшија, колега са посла и сл.),

- психолошку процену окривљеног (нпр. сексуалне девијантности, опесивно понашање и сл.),

- да ли окривљени има проблема са алкохолом, опојним дрогама или менталним болестима и да ли се лечи, и да по потреби одреди вештачење одређене струке ради евентуалног предлога за изрицање мере безбедности,

- да ли су према окривљеном изречене мере заштите од насиља у породици и да ли је окривљени прекршио неку од изречених мера или судски налог,

- да ли окривљени поседује ватрено оружје и да ли има дозволу за држање или ношење ватреног оружја,⁶⁰

- да ли је окривљени учествовао у ратним дејствима,

- да ли је окривљени раније био жртва насиља у породици или неког другог кривичног дела са елементима насиља, и

- да ли постоје услови за меру заштите од насиља у породици, задржавање или притвор.

3.4.2. Испитивање оштећене

Јавни тужилац би истрагу требало да покрене верујући жртви без предрасуда. У том смислу потребно је не само познавање правног оквира у области насиља у породици, већ и разумевање родно заснованог насиља (улога родних стереотипа и предрасуда и обавезе њихове елиминације).

⁶⁰ Члан 51. став 2. Истанбулске конвенције: „Стране ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да се приликом процене ризика из става 1. овог члана узме у обзир, у свим фазама истраге и примене заштитних мера, чињеница да учиниоци дела насиља поседују **ватрено оружје** односно имају приступ ватреном оружју.“

Веома је значајна и адекватна примена међународних стандарда и прописа, посебно стандарда ИК, као и релевантних пресуда Европског суда за људска права. Члан 3. Европске конвенције о људским правима и основним слободама захтева да власти спроведу ефикасну истрагу наводног насиља чак и када га је извршио појединац. Да би истрага била ефикасна мора бити у стању да доведе до утврђивања чињеница и до идентификације и кажњавања одговорних.⁶¹

Истанбулска конвенција такође наводи и обавезу чланице да предузме неопходне законодавне, односно друге мере, како би истрага и судски поступци били спроведени без неоправданог одлагања, узимајући притом у обзир права жртве током свих фаза кривичног процеса, као и делотворну истрагу имајући у виду разумевање насиља из родне перспективе.⁶²

Када је у питању испитивање оштећене/жртве, потребно је да јавни тужилац прикупи све доступне информације за даљи рад, укључујући и прибављање информација од органа старатељства.

У том смислу потребно је да јавни тужилац:

- кад год и где год је то могуће избегне сусрет жртве и учиниоца,⁶³
- обезбеди посебне просторије у којима ће испитати оштећену употребом техничких средстава за пренос слике и звука (аудио и видео уређаја) уколико постоје техничке могућности,⁶⁴
- омогући да разговор (испитивање) буде неформално, тактично, без повишеног тона, и ослобођено стереотипа и предрасуда,
- испита оштећену без одлагања и смањи број испитивања ради избегавања секундарне виктимизације,

61 Пресуда Европског суда за људска права Еремија против Републике Молдавије, представка бр. 3564/11, донета 28. 5. 2013.

62 Истанбулска конвенција, члан 49. став 1: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би се обезбедило да се истрага и судски поступци за све видове насиља обухваћене Конвенцијом спроведу без неоправданог одлагања и притом узимајући у обзир права жртве током свих фаза кривичног поступка.“ Члан 49. став 2: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере, у складу са основним принципима људских права и имајући у виду разумевање насиља из родне перспективе, како би се обезбедила делотворна истрага и судски поступак кривичних дела из Конвенције.“

63 *Ibid.*, члан 56. став 1. тачка е: „Обезбедити да се где год је то могуће избегне сусрет жртве и учинилаца у просторијама суда и органа унутрашњих послова.“

64 *Ibid.*, тачка з: „Омогућити жртвама да сведоче у судници без присуства односно барем без присуства оптуженог нарочито коришћењем одговарајућих комуникационих технологија, тамо где су доступне.“

- успостави однос поверења, пажљиво саслуша излагање оштећене, па тек онда поставља питања која морају бити јасна, одређена и разумљива,
- омогући оштећеној да изнесе своје гледиште и став,
- једноставним речником објасни ток кривичног поступка и која су права и обавезе оштећене у том поступку,
- објасни улогу јавног тужиоца и одбране у кривичном поступку за ово кривично дело,
- предочи оштећеној:
  - да нема обавезу да сведочи уколико се ради о привилегованом сведоку, односно да може бити ослобођена дужности да сведочи,⁶⁵
  - да може поднети предлог за остваривање имовинскоправног захтева,
  - да може да предлаже доказе и присуствује суђењу,
  - да може да ангажује пуномоћника из реда адвоката,
  - да ће бити обавештена о одбацивању кривичне пријаве и поучена о праву на подношење приговора у смислу члана 51. ЗКП, као и о одустанку јавног тужиоца од кривичног гоњења,
- обезбеди медицинску, психолошку и сваку другу помоћ оштећеној и документује њене повреде, с тим да медицински прегледи оштећене буду сведени на најмању могућу меру неопходну за вођење кривичног поступка,
- омогући да саслушању присуствује и лице за подршку (родитељ, ближи сродник, пријатељ/ица или представник/ца организације цивилног друштва која се бави пружањем подршке жртвама кривичних дела, односно представница женске организације специјализоване за подршку женама са искуством насиља),⁶⁶

---

65 Члан 94. ЗКП: „Од дужности сведочења ослобођено је: 1) лице са којим окривљени живи у браку, ванбрачној или другој трајној заједници живота, 2) сродник окривљеног по крви у правој линији, у побочној линији до трећег степена закључно, као и сродник по тазбини до другог степена закључно, 3) усвојеник и усвојитељ окривљеног.“

66 Члан 55. став 2. Истанбулске конвенције: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле, у складу са условима које прописује њихово национално законодавство, могућност да владине и невладине организације и саветници у области насиља у породици помогну и/или дају подршку жртвама на њихов захтев, током истраге и судског поступка.“

- прибави процену ризика,⁶⁷
- предочи права и могућност пружања помоћи од стране владиних и невладиних органа који се баве заштитом права жртава,
- обезбеди да докази који се односе на сексуалну прошлост и понашање жртве буду прихваћени само уколико је то релевантно и неопходно,⁶⁸ и
- настави истрагу и у случају да оштећена не жели кривично гоњење пријављеног (процесно овлашћење оштећене), или промени одлуку о праву да сведочи (страх, зависност и сл.).⁶⁹

Јавни тужилац је као орган поступка дужан да оштећену заштити од увреде, претње и сваког другог напада.

По пријему обавештења од полиције или суда или по сопственом сазнању о постојању насиља или озбиљне претње упућене оштећеној јавни тужилац ће предузети кривично гоњење или ће о томе обавестити надлежног јавног тужиоца (чл. 102. ЗКП).

Етички кодекс јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца у члану 4. став 3. такође предвиђа да је јавни тужилац дужан да поштује достојанство и уважава интересе оштећених и да им пружа одговарајућу заштиту, посебно водећи рачуна о спречавању секундарне виктимизације жртава кривичних дела.⁷⁰

67 *Ibid.*, члан 51. став 1: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да надлежни органи обаве процену ризика од смртности, озбиљности ситуације и ризика од понављања насиља у циљу управљања ризиком, и уколико је то неопходно, координисаног обезбеђења и подршке.“

68 *Ibid.*, члан 54: „Чланице ће предузети неопходне односно друге мере како би обезбедиле да, током сваког грађанског односно кривичног поступка, докази који се односе на сексуалну прошлост и понашање жртве буду прихваћени само уколико је то релевантно и неопходно.“

69 *Ibid.*, члан 18. став 4: „Пружање услуга не сме да зависи од спремности жртве да поднесе пријаву или сведочи против било ког учиниоца.“ Члан 55. став 1: „Чланице ће обезбедити да истрага односно судски поступци за кривична дела из Конвенције не зависе у потпуности од извештаја односно пријаве коју је поднела жртва (...) и да поступак може да се настави чак и ако жртва повуче своју изјаву односно пријаву.“

70 Етички кодекс јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, *Службени гласник РС*, бр. 42/2021.

3.5. Процесни статус сведока

3.5.1. Посебно осетљиви сведок

Статус посебно осетљивог сведока одређује се решењем које у зависности од фазе или врсте поступка доноси јавни тужилац, председник већа или судија појединац.

Орган поступка може по службеној дужности, на захтев странака или самог сведока, одредити статус посебно осетљивог сведока.

Увек када то околности налажу, сведоку/оштећеној која је с обзиром на узраст, животно искуство, начин живота, здравствено стање, начин или последице извршеног кривичног дела, односно друге околности случаја, посебно осетљива, јавни тужилац по службеној дужности одређује статус посебно осетљивог сведока, сходно члану 103. ЗКП.

Решење којим је одређен статус посебно осетљивог сведока може представљати основ за постављење пуномоћника таквом сведоку/оштећеној, што представља додатни вид њене заштите.

ЗКП прописује правила о испитивању посебно осетљивог сведока, како би биле избегнуте могуће штетне последице кривичног поступка по личност, телесно и душевно стање посебно осетљивог сведока. Требало би имати у виду да се испитивање може обавити уз помоћ психолога, социјалног радника, или другог стручног лица.

Правило је да се посебно осетљиви сведок само изузетно може суочити са окривљеним, ако окривљени то захтева, под условом да то одобри орган поступка, што представља веома важну одредбу ЗКП када је у питању заштита оштећене.

3.5.2. Заштићени сведок

Закоником о кривичном поступку одређени су материјални и формални услови за стицање *статуса заштићеног сведока*, коме суд решењем о одређивању статуса заштићеног сведока може одобрити једну или више мера посебне заштите, у које спада и испитивање заштићеног сведока под условима и на начин који обезбеђују да се његова истоветност не открије јавности, а изузетно ни окривљеном и његовом браниоцу у складу са одредбама ЗКП.

Статус заштићеног сведока суд може одредити по службеној дужности, на захтев јавног тужиоца или самог сведока.

Доследном применом наведених законских могућности, јавни тужиоци ће унапредити заштиту оштећених и сведока, што је посебно важно имајући у виду специфичности жртава насиља у породици.

Јавни тужилац је као орган поступка дужан да окривљеног или другог учесника у поступку поучи о правима која му припадају (чл. 8. ЗКП). У том смислу јавни тужилац је дужан да упозори оштећену на последице пропуштања предузимања неке радње или коришћења својих права, у која спада и право оштећене као сведока да стекне статус посебно осетљивог сведока или заштићеног сведока, као и право на посебну заштиту у складу са **Законом о програму заштите учесника у кривичном поступку**.⁷¹

3.6. Остала овлашћења јавног тужиоца

Јавни тужилац ће одбацити кривичну пријаву, односно обуставити истрагу, ако и после прикупљања обавештења и спровођења доказних радњи током предистражног поступка и истраге не утврди постојање основа сумње да је осумњичени извршио кривично дело. Насупрот томе, оправдана сумња представља скуп чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужбе.

3.6.1. Примена начела опортунитета кривичног гоњења

Законодавац у члану 6. став 3. ЗКП прописује да, изузетно, јавни тужилац може одлучити да одложи или не предузме кривично гоњење, под условима прописаним овим закоником. Овај изузетак представља начело опортунитета кривичног гоњења, које је први пут прописано законом у нашем националном законодавству.

Начело опортунитета садржи овлашћење јавног тужиоца да по дискреционој оцени одлучи о вршењу функције кривичног гоњења. Дакле, начело легалитета је обавеза и дужност јавног тужиоца, а начело опортунитета дискреционо право и могућност јавног тужиоца. С тим у вези указујемо да законодавац прописује одлагање кривичног гоњења, односно условљени опортунитет који јавни тужилац користи тек када осумњичени прихвати, а потом и изврши једну или више наложених обавеза (чл. 283. ЗКП), и тзв. чисти опортунитет, када јавни тужилац одбацује кривичну пријаву из разлога целисходности и правичности, без условљавања (чл. 284. ст. 3. ЗКП). Уколико осумњичени у року изврши прихваћену обавезу, јавни тужилац ће

71 Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.

решењем одбацити кривичну пријаву и о томе обавестити оштећеног који нема право на приговор из члана 51. став 2. ЗКП.

Део стручне јавности, као и представници организација цивилног друштва, имају различита схватања у вези са оправданошћу примене начела опортунитета, односно института одлагања кривичног гоњења према учиниоцима кривичног дела насиље у породици и других кривичних дела са елементима насиља.

Формални услови за примену овог института код кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ испуњени су за основни облик из става 1. и квалификовани облик из става 2. овог члана. Мишљења смо да је примена овог института оправдана у односу на основни облик, а само изузетно у односу на квалификовани облик, имајући у виду начин и средство извршења наведеног дела. Свакако да јавни тужилац приликом доношења одлуке о примени института одлагања кривичног гоњења, поред радње извршења, мора ценити и све остале околности под којима је дело извршено (стварни и правни услови, јавни интерес и целисходност), а посебно личност учиниоца.

Посебно је важно да јавни тужилац, у складу са утврђеним околностима конкретног случаја, осумњиченом може предложити да као обавезу или као једну од обавеза прихвати да се подвргне одвикавању од алкохола или опојних дрога (чл. 283. ст. 1. тач. 5. ЗКП)⁷² који су често узрок насиља у породици, као и да се подвргне психосоцијалном третману ради отклањања узрока насилничког понашања (чл. 283. ст. 1. тач. 6. ЗКП), с обзиром на то да су ове обавезе, по својој суштини и правној природи, најсличније мерама безбедности медицинског карактера.

---

72 Према Општем обавезном упутству Републичког јавног тужиоца О бр. 2/19 од 22. 7. 2019. године потребно је да јавни тужиоци приликом примене института одлагања кривичног гоњења из члана 283. ЗКП за кривично дело неовлашћено држање опојних дрога из члана 246а КЗ, када су за то испуњени законски услови, осумњиченом понуде да прихвати као обавезу или као једну од обавеза да се подвргне одвикавању од опојних дрога, сходно члану 283. став 1. тачка 5. ЗКП, уколико то налажу околности конкретног случаја (исказ осумњиченог, медицинска документација и сл.), имајући притом у виду и акт Републичког јавног тужиоца А бр. 478/10 од 24. 2. 2011. о могућности примене овог института у случајевима неовлашћеног држања опојне дроге „марихуана“ у количини до пет грама. Специјална болница за болести зависности у Београду, Теодора Драјзера број 44, потписала је Протокол о сарадњи са Првим основним јавним тужилашвом у Београду марта 2012, Другим основним јавним тужилашвом у Београду јануара 2014. и са Трећим основним јавним тужилашвом у Београду фебруара 2014. године.

Органи, организације и установе које спроводе програме за лица која су извршила насиље дужни су да осигурају да безбедност, права и подршка за жртве насиља буду од примарног значаја, као и да се спровођење ових програма остварује у блиској сарадњи са специјализованим службама за подршку лицима која трпе насиље. Професионална лица и лица која су пријавила насиље, а која учествују у заштити жртава насиља и њихове деце, не могу истовремено учествовати и у спровођењу програма за рад са лицима која су извршила насиље, нити ове услуге могу бити организоване у истом простору, односно у истом органу, организацији и установи.⁷³

Третман учинилаца насиља у породици представља превентивну меру усмерену на спречавање и сузбијање рецидивизма, веома карактеристичног за насиље у породици. Психосоцијални третман учиниоца спада у корпус мера безбедности и заштите жртава. Примарни циљеви у раду са учиниоцима су престанак насиља и дугорочна одржива сигурност жене и деце, односно трајна промена насилног обрасца понашања.

Мишљења смо да су превентивни програми рехабилитације и програми рада са учиниоцима насиља изузетно значајни у поступку организовања заштите и подршке женама жртвама породичног насиља, јер с једне стране имају циљ да помогну учиниоцима да промене своје ставове и понашања, а с друге да спрече понављање насиља у породици. Посебно се мора водити рачуна о сигурности и потребама жртава и њиховим људским правима, а крајњи циљ програма јесте да се спречи понављање кривичног дела и омогући успешна реинтеграција учинилаца у заједници, без обзира на то да ли жртва остаје или не остаје у заједници са учиниоцем.

Током спровођења ове обавезе посебно су значајни комуникација јавног тужиоца са установом у којој се спроводи третман, као и уверење јавног тужиоца да ће окривљени не само започети већ и наставити са третманом.

О значају програма превентивне интервенције и програма за рад са учиниоцима насиља говори и ИК.⁷⁴

---

73 Члан 56. Закона о родној равноправности: „Министарство у сарадњи са другим органима, организацијама и установама које се баве заштитом од насиља, обезбеђује спровођење програма за рад са лицима која су извршила насиље. Циљеви програма из става 1. овог члана су да лица која су извршила насиље усвоје ненасилни модел понашања у међуљудским односима и да се спречи понављање кривичног дела насиља. У програме из става 1. овог члана лица која су извршила насиље могу се укључити на основу одлуке надлежног органа или на сопствени захтев.“

74 Члан 16. Истанбулске конвенције: „Програми превентивне интервенције и програми за рад са учиниоцима насиља. 1. Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере за оснивање и подршку програма који имају за циљ да учиниоци насиља у породици науче и усвоје ненасилно понашање у међуљудским односима у погледу спречавања даљег насиља и измене образаца насилног понашања. 2. Чланице ће предузети неопходне

Такође, требало би имати у виду и да примена начела опортунитета доприноси ефикасности и поједностављењу кривичног поступка, која околност је значајна за оштећену.

У складу са *Упутством Републичког јавног тужиоца А бр. 246/08-01 од 28. 3. 2019. године*, сва тужилаштва дужна су да Републичком јавном тужилаштву доставе списак предмета у којима је примењен опортунитет, како условљени, тако и тзв. чисти опортунитет, закључно са мартом 2019. године. Од 1. 4. 2019. па надаље, јавни тужиоци самостално и директно уносе податке о лицима према којима су примењени чланови 283. и 284. став 3. ЗКП у базу података Правосудног информационог система.

Пре него што донесе одлуку о примени начела опортунитета јавни тужилац је у обавези да претходно провери да ли је пријављено лице уведено у електронску евиденцију Правосудног информационог система, и не може применити чланове 283. и 284. став 3. ЗКП, ако је начело опортунитета већ два пута примењено према пријављеном за исто кривично дело.⁷⁵

Уколико лице за које се врши провера пролази кроз централну евиденцију за неко друго кривично дело, јавни тужилац ће, у зависности од свих околности конкретног случаја, ценити да ли ће применити одредбе чланова 283. и 284. став 3. ЗКП.

Одлагање кривичног гоњења из члана 283. ЗКП јавни тужилац може да примени и приликом закључења споразума о признању кривичног дела. Наиме, одредбом члана 314. став 2. тачка 2. ЗКП предвиђено је да се окривљени посебном клаузулом може обавезати на испуњење неких од обавеза из члана 283. став 1. овог законика у зависности од њихове природе.

законодавне односно друге мере за оснивање и подршку програма за рад са учиниоцима, посебно сексуалним преступницима, који имају за циљ спречавање понављања кривичног дела. 3. Приликом предузимања мера из става 1. и 2, чланице ће обезбедити да безбедност, подршка за жртве и њихова људска права буду од примарног значаја и да, према потреби, оснивање и спровођење ових програма буде у блиској сарадњи са специјализованим службама за подршку жртвама."

75 Упутство Републичког јавног тужиоца А бр. 246/08 од 28. 8. 2008. године.

Поступак за закључење споразума обухвата фазу предлагања, преговарања, закључивања споразума и поступак пред надлежним судом. То је у писаној форми сачињена сагласност слободних воља тужиоца с једне стране, и окривљеног и његовог браниоца с друге стране, којом окривљени свесно, добровољно и са искљученом могућношћу заблуде у потпуности признаје једно или више кривичних дела за која се терети. Закоником је прописано да се споразум о признању дела може закључити у свим фазама кривичног поступка и за сва кривична дела, чиме је омогућена ефикасна примена наведеног института, који доводи до бржег окончања кривичног поступка и смањења трошкова уз очување интереса законитости и правичности.

3.6.2. Рочиште за изрицање кривичне санкције

Јавни тужилац у оквиру поступка за кривично дело насиље у породици из члана 194. ставови 1. и 2. КЗ, за које је прописана казна затвора од три месеца до три године, односно од шест месеци до пет година, може у оптужном предлогу ставити захтев за одржавање рочишта за изрицање кривичне санкције (чл. 512. ЗКП), уколико сматра да на основу сложености предмета, довољног броја прикупљених доказа и признања окривљеног у смислу члана 88. ЗКП, није потребно одржавање главног претреса.

Предлог јавног тужиоца суду усмерен је, осим на одржавање рочишта, и на изрицање одређене врсте и мере кривичне санкције сходно члану 512. став 3. тач. 1. и 2. ЗКП. Значајно је да се окривљеном може изрећи само казна, главна или споредна, кривична санкција или мера кривичног закона која је предвиђена одредбама овог члана. Рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе не могу бити изречени, као ни споредне казне уз главну казну.

Уколико не постоје услови за одбијање или одбацивање оптужног предлога, судија у поступку ће предлог прихватити и заказати рочиште за изрицање кривичне санкције у форми наредбе.

Судија рочиште не може заказати без захтева јавног тужиоца.

Рочиште започиње сажетим излагањем јавног тужиоца о томе којим доказима располаже, а изјашњава се и о врсти и мери кривичне санкције чије изрицање предлаже. На рочишту се не изводе докази, осим оних од којих зависи изрицање кривичне санкције. Након кратког обраћања странака суд доноси одлуку о томе да ли ће изрећи кривичну санкцију.

Ако се оптужени на рочишту није сложио са предлогом јавног тужиоца или ако судија није прихватио предлог јавног тужиоца, судија ће наредбом одредити одржавање главног претреса. Међутим, судија појединац овлашћен је да и након што се оптужени сагласио са предлогом јавног тужиоца, донесе наредбу о одређивању главног претреса ако сматра да сложеност предмета и расположиви докази то захтевају, као и да предложена кривична санкција није адекватна.

3.6.3. Прекршајни поступак

Уколико јавни тужилац, поступајући по поднетој кривичној пријави, нађе да се у радњама пријављеног не стичу битна обележја кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ или било ког другог кривичног дела за које се гони по службеној дужности, већ се евентуално стичу елементи прекршаја из члана 7, 8. и 9. Закона о јавном реду и миру, дужан је да поднесе захтев за покретање прекршајног поступка, ако је насиље извршено на јавном месту.

У том случају јавни тужилац је у обавези да цени примену правила *ne bis in idem*, у смислу одредбе члана 4. став 1. ЗКП, члана 34. став 4. Устава Републике Србије и члана 4. став 1. Протокола бр. 7 уз Европску конвенцију.⁷⁶

Уз захтев, јавни тужилац може да стави и предлог да се према окривљеном изрекне мера забрана приступа оштећеном, објектима или месту извршења прекршаја сходно члану 61. ЗОП.

76 Пресуда Прекршајног апелационог суда б Прж бр. 12209/19 од 6. 6. 2019: „Потврђена је осуђујућа пресуда за прекршај из члана 9. став 1. Закона о јавном реду и миру по жалби браниоца окривљеног у којој је истицано да је повређено начело *ne bis in idem* јер је за исти чињенични опис радње прекршаја решењем Другог основног јавног тужилаштва одбачена кривична пријава МУП због кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ. Пресуда је потврђена јер у случају одбацивања кривичне пријаве кривични поступак није ни покренут, нити је окривљени правоснажно оглашен кривим за дело које има обележја прекршаја.“

Пресуда Врховног касационог суда Прзз бр. 18/2016 од 22. 12. 2016: Врховни касациони суд је заузео став „да је у случају примене института одлагања кривичног гоњења из члана 283. ЗКП ствар пресуђена (*res judicata*) и да се у овом случају може применити *ne bis in idem*“. У том смислу Кривично одељење Врховног касационог суда је на седници одржаној 28. 11. 2016. заузело став „да окривљени у прекршајном поступку у ситуацији у којој је претходно донето решење о одбацивању кривичне пријаве на основу примене института одлагања кривичног гоњења, не треба да буде накнадно осуђен и у прекршајном поступку и то из разлога правне сигурности грађана, односно да би вођење прекршајног поступка против окривљеног за исте противправне радње довело до дуплирања поступка и самим тим до двоструког кажњавања“.

Радње извршења као што су свађа, вика (чл. 7. ст 1), непристојно, дрско или безобзирно понашање (чл. 8. ст. 1) или вређање другог, вршење насиља над другим или претња или изазивање туче или учествовање у њој (чл. 9. ст. 1. и 2), усмерене према члану породице, представљају битно обележје прекршаја са елементима насиља у породици.

С тим у вези указујемо да према новом Закону о јавном реду и миру који је ступио на снагу 5. 2. 2016. године наведене радње извршене ван јавног места не представљају прекршај.⁷⁷

Наиме, одредбом члана 3. став 1. тачка 2. овог закона *јавно место* се дефинише као простор који је доступан неодређеном броју лица чији идентитет није унапред одређен, под истим условима или без посебних услова, док је у тачки 3. овога члана прописано да *прекршају против јавног реда и мира* јесу противправна дела којима се на јавном месту угрожава или нарушава јавни ред и мир, ствара узнемирење или угрожава сигурност грађана, омета кретање грађана на јавним местима или остваривање њихових права и слобода (...) или се на други начин нарушава јавни ред и мир.

Наведена законска одредба упућује на закључак да се насиље које је извршено у стану/кући не може прекршајно санкционисати.⁷⁸ Међутим, имајући у виду став 2. члана 3. Закона о јавном реду и миру којим је прописано да ће се сматрати да је прекршај или кривично дело извршено на јавном месту и кад је радња извршена на месту које се у смислу става 1. тачка 2. овог члана не сматра јавним местом, ако је то место доступно погледу или чујности са јавног места или је последица наступила на јавном месту, јавни тужилац је дужан да у конкретном случају цени место извршења прекршаја у смислу да ли је то место доступно погледу или чујности са јавног места или је последица наступила на јавном месту (нпр. стан у приземљу са отвореним прозорима, двориште куће).⁷⁹

77 Пресуда Врховног касационог суда Кзз Пр бр. 13/2016 од 26. 4. 2016.

78 Пресуда Прекршајног апелационог суда 12 Прж бр. 1777/19 од 31. 1. 2019: „Потврђено је првостепено решење о одбачају захтева за покретање прекршајног поступка због прекршаја из члана 9. став 2. Закона, јер се догађај одиграо у кући, где је дошло до физичког сукоба између два брата у присуству њиховог оца који је и позвао полицију, а како кућа није јавно место, то се не ради о прекршају из области јавног реда и мира. У образложењу је наведено да кућа као место није доступна погледу и чујности са јавног места, а подносилац захтева није приложио доказе да је неко са јавног места чуо или видео ову тучу (дакле, не да је неко са јавног места могао да види или чује већ да је видео или чуо).“

79 Пресуда Прекршајног апелационог суда 307 Прж бр. 23763/18 од 4. 12. 2018: „Потврђена је

3.7. Оптужење

По завршетку истраге, јавни тужилац подиже оптужницу уколико сматра да има доказа за оправдану сумњу да је неко лице извршило кривично дело.

Наиме, према одредби члана 2. став 1. тачка 19. ЗКП, *оправдана сумња* је скуп чињеница које непосредно поткрепљују основану сумњу и оправдавају подизање оптужбе, што значи да је за доказивање оправдане сумње да је неко лице извршило кривично дело које му се ставља на терет неопходно постојање доказа који непосредно поткрепљују основану сумњу да је то лице извршило кривично дело за које се терети.⁸⁰

У упоредном законодавству постоје знатне разлике у погледу инкриминације насиља у породици, са напоменом да међународно право, као ни већина националних законодавстава, не дефинише породицу, па тако Европска конвенција о људским правима и основним слободама користи термин „породични живот“, док се појам „породична средина“ појављује у Конвенцији о правима детета⁸¹ и Афричкој повељи о правима и доброти детета.⁸² Европски суд за људска права разликује појмове „приватни живот“, „породични однос“ и „породични живот“.⁸³

Међутим, без обзира на различите термине, циљ је увек исти, а то је друштвена заштита породице у целини, као и сваког члана породице. У складу са тим национална законодавства прописују када се и која кршења породичних обавеза имају сматрати кривичним делом. С тим у вези указујемо да дефиниције насиља у породици садржане у различитим законима код нас нису међусобно усаглашене, тако да круг субјеката којима се може пружити заштита од насиља у породици није исти, што их ставља у неједнак положај.

До увођења кривичног дела насиље у породици у наше законодавство криминална понашања према члану породице санкционисана су кроз нека

пресуда првостепеног Прекршајног суда којом је окривљени осуђен због прекршаја из члана 8. став 1. Закона о јавном реду и миру. Првостепени суд је јасно определио и образложио да се догађај одиграо у кућном дворишту, да се ради о јавном месту. Прекршајни апелациони суд потврђује пресуду и потврђује да је двориште било доступно погледу и чујности, како другим станарима у дворишту, тако и пролазницима, због чега је правилно оцењено да је ово двориште јавно место.“

80 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 1076/2017 од 1. 11. 2017.

81 Усвојена на Генералној скупштини УН, 20. новембра 1989. године.

82 Која се назива и ACRWC (*African Charter on the Rights and Welfare of the Child*) или Повеља за децу, коју је усвојила Организација афричког јединства (*Organization of African Unity – OAU*), 11. јула 1990. године (CAB/LEG/24.9/49).

83 Пресуде: Mata Estevez против Шпаније, 10. мај 2001, и Schalk и Kopf против Аустрије, 24. јун 2010.

друга кривична дела, који модел је и данас присутан у појединим државама. Од посебног значаја је ЗСНП који у основи уређује организацију и поступање државних органа и установа у спречавању насиља у породици и пружању хитне, благовремене и делотворне заштите и подршке жртвама насиља у породици. Доношењем ПЗ, који први пут насиље у породици дефинише као друштвени а не само као лични проблем, заокружен је систем правне заштите од насиља у породици.⁸⁴

Нормативни оквир Републике Србије даје велике могућности да се жртвама насиља у породици пружи заштита. Међутим, само постојање законодавног оквира без његове брзе и делотворне примене није довољно за испуњење позитивних обавеза које је држава преузела у циљу заштите људских права и слобода. Наиме, поред правног оквира ништа мање нису значајни ни правни инструменти и механизми за заштиту људских права, као репресивно деловање. Обим и заштита људских права најбољи су показатељи односа између државе и грађана. Право на правду могуће је остварити само ако постоји ефикасан систем заштите људских права. Најзначајнија и најефикаснија је свакако судска заштита, и то у кривичном поступку.

3.7.1. Битна обележја кривичног дела насиље у породици

На основу позитивне инкриминације може бити створена слика о кривичноправној реакцији државе на насиље у породици.

Кривично дело насиље у породици прописано је одредбом члана 194. КЗ, којом се штити породица као целина (групни заштитни објекат), али и сваки њен члан од насиља предузетог од стране неког другог члана породице. Стога постоји реалан стицај кривичних дела када је окривљени одвојеним радњама према више чланова породице извршио више кривичних дела насиље у породици, јер је заштитни објект овог кривичног дела сваки члан породице окривљеног.⁸⁵

Повреда права члана породице представља повреду људских права гарантованих Уставом и законом.

84 Осим наведеног, насиље у породици препознаје: Закон о прекршајима Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – одлука УС, 91/2019 – др. закон и 112/2022 – одлука УС, Закон о јавном реду и миру РС, *op. cit.*, бр. 6/2016 и 24/2018, Закон о равноправности полова Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 52/2021, Закон о забрани дискриминације Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 22/09 и 52/2021, Закон о амнестији, *Службени гласник РС*, бр. 107/2012.

85 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 642/2014 од 9. 7. 2014.

Истанбулска конвенција прописује да би државе чланице требало да предузму неопходне законодавне, односно друге мере, како би обезбедиле да намерно понашање које озбиљно нарушава психички интегритет неког лица принудом односно претњом, намерно почињена дела физичког насиља над другим лицем, као и сексуално насиље, укључујући силовање, буде инкриминисано.⁸⁶

Кривично дело насиље у породици из члана 194. КЗ има основни облик (ст. 1) који се врши применом насиља, претњом да ће се напасти на живот или тело, дрским или безобзирним понашањем којим се угрожавају спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана породице и три квалификована облика (ст. 2–4), за која је прописана строжа казна, и то у случају да је при извршењу овог кривичног дела коришћено оружје, опасно оруђе или средство подобно да тело тешко повреди или здравље тешко наруши (ст. 2), ако је услед дела наступила тешка телесна повреда или тешко нарушење здравља члана породице или је дело учињено према малолетном лицу (ст. 3), као и најтежи облик овог кривичног дела, ако је услед дела из става 1, 2. и 3. овог члана наступила смрт члана породице (ст. 4).

У ставу 5. овог члана законодавац уводи нову инкриминацију која предвиђа санкционисање лица које крши мере заштите од насиља у породици које одређује суд. Овај посебан облик прописан је због обезбеђења санкције за кршење мера заштите од насиља у породици прописаних чланом 198. ПЗ. Дакле, уколико лице за време трајања одређене мере од стране суда прекрши једну или више одређених мера, врши кривично дело насиље у породици из члана 194. став 5. КЗ.

---

86 Члан 33. Истанбулске конвенције: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да намерно понашање које озбиљно нарушава психички интегритет неког лица принудом односно претњама буде инкриминисано.“ Члан 35: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да намерно почињена дела физичког насиља над другим лицем буду инкриминисана.“ Члан 36. став 1: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да следећи видови намерног понашања буду инкриминисани: а. вагинална, анална или орална пенетрација сексуалне природе на телу другог лица без њеног/његовог пристанка, коришћењем било ког дела тела односно предмета, б. друге сексуалне радње са лицем без њеног/његовог пристанка, в. навођење другог лица на покушај сексуалних радњи са трећим лицем без њеног/његовог пристанка.“ Члан 36. став 3: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да се одредбе из става 1. такође примењују на дела почињена над бившим односно садашњим супружницима односно партнерима у складу са међународним правом.“

Важећим законским решењем КЗ инкриминише само физичко и психичко насиље, али не и економско и сексуално насиље.

Економско насиље се у пракси најчешће третира као психичко насиље.

Сексуално насиље према члану породице санкционише се кроз кривична дела против полне слободе.

У односу на сексуално насиље указујемо да је у Глави осамнаест КЗ, у којој су предвиђена кривична дела против полне слободе, прописано кривично дело силовање из члана 178. КЗ, које се може учинити и према брачном партнеру, као и кривично дело обљуба злоупотребом положаја из члана 181. КЗ, уколико родитељ изврши обљубу или са њом изједначен чин са малолетником који му је поверен ради учења, васпитања, старања или неге.

Учинилац кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ (активни субјект), као и оштећени (пасивни субјект) може бити само члан породице, с тим да законодавац, као што је већ наведено, у члану 112. став 28. КЗ прописује ко се сматра чланом породице.⁸⁷ Кривично дело насиље у породици могу извршити и оба брачна друга, један према другом.⁸⁸

Подстрекач и помагач могу бити друга лица која немају својство члана породице.

За кривицу је потребан умишљај. Код учиниоца дела мора постојати свест да се насиље врши према члану породице. Основни облик може бити извршен само са директним умишљајем. Код квалификованих облика постоји нехат, осим ако је квалификаторна околност својство пасивног субјекта (малолетно лице). Ова квалификаторна околност мора да буде обухваћена директним умишљајем учиниоца, односно да постоји свест да је у питању лице које није навршило 18 година.⁸⁹

---

87 Решење Апелационог суда у Новом Саду Кж1 бр. 6244/10 од 19. 1. 2011.

88 Пресуда Округног суда у Београду Кж бр. 3062/06 од 21. 11. 2006.

89 Решење Апелационог суда у Београду Кж1 бр. 987/21 од 30. 11. 2021.

Насиље у породици може се вршити само непосредно према оштећеном лицу, а не и посредно преко других лица.⁹⁰

По начину извршења, кривично дело насиље у породици спада у дела чињења, тзв. *комисиона кривична дела*, тако да се не може извршити пропуштањем учиниоца.⁹¹

Основни облик овог кривичног дела је свршен самим угрожавањем, а уколико угрожавање није наступило радиће се о покушају за који се с обзиром на прописану казну затвора од три месеца до три године не кажњава.

Указујемо да је Законом о амнестији, у члану 2, прописано да амнестији не подлежу лица правноснажно осуђена за кривично дело насиље у породици из члана 194. ст. 2–4.⁹²

3.7.2. Радња извршења

Законодавац алтернативно прописује радње извршења кривичног дела насиље у породици, које се могу испољити као: 1. примена насиља, 2. претња да ће се напасти на живот или тело, и 3. дрско или безобзирно понашање.

Појам насиља требало би узети у значењу примене принуде, а претњу у њеном општем значењу, с тим да је сада инкриминисана свака претња да ће се напасти на живот и тело, док је члан 118а КЗ предвиђао „озбиљну“ претњу као квалификовану.

Насиље као начин извршења овог кривичног дела постоји када се употребом физичке снаге повређује или напада телесни интегритет другог лица, ако му се одузима слобода кретања или слобода да несметано одлучује о својим поступцима.⁹³

Претња је изјава којом се једном лицу ставља у изглед напад на живот или тело (физичко и психичко малтретирање) који ће снаћи њега или њему блиско лице.⁹⁴

90 Пресуда Врховног касационог суда Рев. бр. 5062/20 од 25. 11. 2020.

91 Решење Апелационог суда у Нишу Кж бр. 2413/2012 од 12. 7. 2012.

92 Закон о амнестији, *op. cit.*

93 Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 1995, стр. 792.

94 Делић, Н., „Сила и претња у кривичном праву“, у: *Ново кривично законодавство: дилеме и проблеми у теорији и пракси*, Београд, 2006, стр. 99–100.

Дрско понашање је понашање којим се крше евентуална правила културног и уобичајеног понашања, којим се према другом испољава игнорисање, вређање, спремност на физички обрачун, а **безобзирно понашање** је испољавање крајњег непоштовања неког лица, његово физичко и психичко малтретирање, и слично.⁹⁵

Дрско и безобзирно понашање као радња кривичног дела насиље у породици може се тумачити према одредбама које се користе у случају кривичног дела насилничко понашање из члана 344. КЗ. У том смислу, **дрско понашање** јесу радње којима се грубо и противно коректном понашању нарушава спокојство другог лица. **Безобзирно понашање** подразумева радње при чијем вршењу се не води рачуна о томе да се другоме причињавају какво зло или непријатност које други не би требало да трпи. Насиље и дрско и безобзирно понашање саставни су део бића кривичног дела насилничко понашање. Међутим, насилничко понашање подразумева поред насиља, дрског и безобзирног понашања, и грубо вређање и злостављање другог. Код насиља у породици је изостављена ова радња, можда и неоправдано, јер је очигледно да и грубо вређање и злостављање може да произведе угрожавање спокојства члана породице, односно последицу кривичног дела насиље у породици.

Дрским и безобзирним понашањем сматра се такође и насилничко поступање према стварима и имовини уопште.⁹⁶

„Најчешћи одговор је да природи овог дела одговара тумачење да је посреди насиље према лицима, а да се у одређеним случајевима и насиље према стварима може сматрати радњом овог дела, али само ако се таквим насиљем (када члан породице баца, ломи или разбија ствари по домаћинству, повређује кућне љубимце) угрожава спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана породице.“⁹⁷

Потребно је да такве радње проузрокују одређену последицу. Осим тога, насиље према стварима или животињама може бити третирано и као психичко насиље према пасивном субјекту, односно лицу чије је спокојство на тај начин нарушено или се може јавити у контексту безобзирног или насилничког понашања.

95 Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж бр. 3796/10 од 29. 7. 2010.

96 Пресуда Округног суда у Београду Кж бр. 713/06 од 28. 3. 2006.

97 Ђорђевић, Ђ., „Кривична дела насиља у породици“, *Ревизија за криминологију и кривично право*, бр. 3/2007, стр. 127.

3.7.3. Продужено кривично дело и стицај кривичних дела

Дилему која је постојала када су у питању кривична дела чије су радње извршења одређене трајним глаголом КЗ је отклонио 2006. године.

Чланом 112. став 30. КЗ предвиђено је да, када је радња дела одређена трајним глаголом, сматра се да је дело учињено ако је радња извршена једном или више пута.⁹⁸

Кривично дело насиље у породици може постојати онда када је радња извршења предузета само једном, с тим што је неопходно да је ова радња извршења таква да је објективно подобна да доведе до угрожавања спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана породице.⁹⁹

Имајући у виду природу последице и саме инкриминације, које указују на континуитет, потребно је да јавни тужилац у оваквим случајевима утврди да ли је конкретно једнократно понашање довело до стања угрожености на страни члана породице у одређеном трајању. Такође, ако је окривљеном стављена на терет само једна радња извршења, јавни тужилац би требало да утврди да ли је пре радње извршења поводом које се води поступак окривљени испољавао понашање према члану породице које указује на континуитет његовог понашања у примени насиља.¹⁰⁰

Дакле, да би одређено понашање било квалификовано као насиље у породици није нужно да буде трајно и вишекратно, већ је у одређеној ситуацији довољан и појединачан акт понашања који има карактер насиља у породици.

---

98 Пресуда Врховног суда Србије Кзз бр. 46/06 од 15. 6. 2006; пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 83/2012 од 24. 10. 2012.

99 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 1088/14 од 19. 11. 2014.

100 Цветковић, В., „Радња кривичног дела: нека питања у вези кривичног дела насиља у породици и изазивање националне, расне и верске нетрпељивости – осврт на последицну радњу“, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 2/2013, Intermex, Београд, стр. 138.

Одредбом члана 112. став 30. КЗ дат је и одговор на питање **продуженог кривичног дела** насиље у породици.

Насиље у породици је трајно кривично дело, па предузимање више радњи у једном одређеном временском периоду не представља кривично дело насиље у породици у продуженом трајању, већ једно кривично дело.¹⁰¹

Како је кривично дело насиље у породици трајно кривично дело – постојаће једно кривично дело када се врши према истој особи, без обзира да ли је предузета једна или више радњи извршења.¹⁰²

Ово зато што опис оваквог кривичног дела није „ко угрози“ спокојство, телесни интегритет или душевно стање члана своје породице, већ „угрожавања“ спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана своје породице.

У том би смислу требало тумачити и **застарелост** кривичног гоњења код кривичног дела насиље у породици.

Како је радња извршења кривичног дела насиље у породици одређена трајним глаголом, због чега се има сматрати да је кривично дело учињено када је радња извршења предузета једном или више пута, то застарелост кривичног гоњења почиње да тече од дана предузимања последње радње.¹⁰³

Међутим, оправдан је и став да у смислу члана 61. став 1. и 2. КЗ може постојати продужено кривично дело ако је окривљени два или више пута према истом члану породице применио насиље у смислу члана 194. КЗ, посебно у дужем временском периоду.

Кривично дело насиље у породици управљено је против личности, тако да више тих дела могу чинити продужено дело само ако су учињена према истом лицу, али не и ако су учињена према више чланова породице.¹⁰⁴

Кривичним делом насиље у породици повређују се највиша лична добра: исто је извршено када је учинилац предузео радњу извршења која је довела до наступања забрањених последица у односу на једног члана

---

101 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 1104/20 од 3. 11. 2020; пресуда Апелационог суда у Крагујевцу К1 бр. 5922/10 од 29. 12. 2010.

102 Пресуда Окружног суда у Београду Кж бр. 491/07 од 5. 3. 2007.

103 Пресуда Врховног суда Србије Кзз бр. 432/19 од 23. 4. 2019.

104 Пресуда Окружног суда у Нишу Кж бр. 1379/07 од 20. 12. 2007.

породице, а затим понављајући радње у односу на истог члана породице – у оквиру исте или сличне животне ситуације стичу се обележја продуженог кривичног дела насиље у породици, где је сваком кривичноправном радњом повређен заштитни објект – члан породице.¹⁰⁵

Стицај кривичних дела постоји када је дело учињено према више (оштећених) чланова породице. Наиме, код кривичног дела насиље у породици конструкција продуженог кривичног дела није могућа кад су радње извршене према различитим оштећеним и постоји онолико дела у стицају колико има оштећених.¹⁰⁶

Имајући у виду да је кривично дело насиље у породици по средствима извршења и наступелим последицама идентично са неким другим кривичним делима, то је искључена могућност идеалног стицаја са следећим кривичним делима: тешком телесном повредом из члана 121. КЗ, лако телесном повредом из члана 122. КЗ, принудом из члана 135. КЗ, злостављањем и мучењем из члана 137. КЗ, угрожавањем сигурности из члана 138. КЗ, запуштањем и злостављањем малолетног лица из члана 193. КЗ и насилничким понашањем из члана 344. КЗ.

Потребно је истаћи да постоји могућност стицаја између различитих облика насиља у породици.

Може се десити да учинилац приликом кршења наложене мере истовремено према оштећеном према коме је установљена мера заштите предузме одређену радњу насиља у смислу члана 194. КЗ. У оваквим случајевима би јавни тужилац требало да кривично дело квалификује као стицај два облика насиља у породици, јер би у супротном учинилац био привилегован с обзиром на то да би му једно дело било опроштено.

Како законски опис радње кривичног дела насиље у породици из члана 195. став 5. КЗ нема заједничких елемената са осталим облицима кривичног дела из члана 194. ст. 1–4. КЗ, то није могућа конструкција продуженог кривичног дела између наведених облика насиља у породици, већ би се могло радити о стицају.¹⁰⁷

105 Пресуда Апелационог суда у Новом Саду Кж1 бр. 1133/18 од 12. 12. 2018.

106 Пресуда Врховног суда Србије Кж1 бр. 567/06 од 5. 4. 2006.

107 Сентенца из пресуде Врховног касационог суда Кзз бр 164/2019 од 27. 2. 2019, утврђена на седници Кривичног одељења од 2. 12. 2019.

3.7.4. Последица кривичног дела

Кривично дело насиље у породици је последично кривично дело чија се последица састоји у угрожавању: 1. спокојства, 2. телесног интегритета и 3. душевног стања члана своје породице.¹⁰⁸

Дакле, последица одређена према законском опису је угрожавање.

Између **радње извршења и угрожавања** мора постојати узрочно-последична веза. Предузета радња мора проузроковати угрожавање спокојства, телесног интегритета или душевног стања. При томе, последица у виду угрожавања постоји само у ситуацији у којој је проузрокована конкретна опасност на страни оштећеног, и сагласно томе радња кривичног дела у виду примене насиља, претње да ће се напасти на живот или тело или дрско или безобзирно понашање, мора довести до одређеног стања угрожености у којем се налази оштећено лице.¹⁰⁹

Наиме, постоји конкретна и апстрактна опасност у зависности од тога да ли је реч о ближој или даљој могућности да заштићено добро буде повређено. Када је у питању насиље у породици увек је то непосредна и блиска могућност настанка повреде заштићеног добра, односно конкретно угрожавање, конкретна опасност.

Угрожавање је изазивање опасности по заштићено добро, односно стварање могућности да оно у даљем развоју догађаја буде повређено.

Спокојство означава осећање физичке и психичке сигурности, одсуство узнемиравања од стране неког лица, уверење да не прети никаква опасност, и слично.¹¹⁰

Телесни интегритет (људски организам посматран у целини) претпоставља право на несметано телесно – биолошко постојање.¹¹¹

Душевно стање претпоставља душевни мир, односно одсуство страха, несигурности, узбуђења и слично.¹¹²

---

108 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 83/12 од 24. 12. 2012.

109 Пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 1017/2017 од 25. 10. 2017.

110 Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије, оп. cit.*, стр. 550.

111 Gavella, N., *Osobna prava – prvi dio*, Правни факултет Свеучилишта у Загребу, Загреб, 2000, стр. 65.

112 Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије, оп. cit.*, стр. 550.

Угрожавање спокојства, телесног интегритета или душевног стања члана породице утврђује се са објективног становишта, с обзиром на све околности извршења кривичног дела. Међутим, за поступање јавног тужиоца важан је и субјективни осећај пасивног субјекта, односно постојање субјективног осећаја угрожености и страха од рецидива код особе која је жртва породичног насиља.

Код **угрожавања спокојства** довољно је да су по објективној оцени предузети такви поступци и радње одређених карактеристика и интензитета који могу да угрозе спокојство. Субјективна оцена угрожености утиче на жртву да пријави насиље у породици, али и процену других лица и установа о постојању насиља у породици, имајући у виду карактер радњи које се предузимају према жртви.

Радње којима је изазвано нарушавање спокојства и душевног стања лица оштећеног кривичним делом насиље у породици морају бити такве да су и по објективном, а не само субјективним критеријумима, подобне да изазову нарушавање спокојства и душевног стања, дакле да су подобне да то изазову и код неког другог лица.¹¹³

Угрожавање телесног интегритета код кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ, не мора да као последицу има и наношење телесне повреде оштећеном.¹¹⁴

Ако је жртва изјавила да је претрпела акутно физичко насиље упутиће се на лекарски преглед ради констатовања повреда. Ако је физичко насиље било у ранијем периоду, на лекарски преглед ће бити упућена само уколико каже да је тада имала повреде које су оставиле трагове на телу – ожилјке.

Ако се приликом прегледа утврди да оштећена нема трагове повређивања, то свакако не значи да није била физички нападнута и да није био угрожен њен телесни интегритет, већ значи да јој телесни интегритет није повређен.

Угрожавање телесног интегритета је у пракси лако доказиво. Практика показује да, када је у питању угрожавање телесног интегритета, јавни тужиоци по правилу одређују вештачење од стране вештака медицинске струке о врсти и тежини задобијених повреда оштећене, као и о механизму

---

113 Решење Вишег суда у Београду Кж1 бр. 650/2014(2) од 4. 12. 2014.

114 Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу Кж1 бр. 2524/10 од 26. 5. 2010.

наношења тих повреда (без обзира на то што је нпр. општепозната чињеница да је хематом лака телесна повреда). Ова околност је значајна за правилну правну квалификацију дела.

Према кривичноправном одређењу последице овог кривичног дела, *лака телесна повреда* не би се могла сматрати последицом насиља у породици, осим уколико се наведена одредба не примењује уз коришћење логичког и циљног тумачења, што је свакако неопходно.

Језичким тумачењем законске одредбе закључујемо да постојање телесних повреда код оштећене није нужно за постојање кривичног дела насиље у породици.¹¹⁵

Ако нема видљивих промена на телу оштећене то не значи да није постојало његово угрожавање, јер на располагању постоје и друга доказна средства, нарочито изјаве сведока или раније пријаве насиља полицији, које потврђују насилничко понашање члана породице.¹¹⁶ У том случају би јавни тужилац требало хитно да прибави друге релевантне доказе који потврђују став да је у конкретном случају дошло до угрожавања.

Када је у питању психичко насиље, доказивање је знатно теже јер не постоје материјални докази. Због тога је у овим случајевима битно да постоје бар неки материјални трагови о насиљу (нпр. писмо, SMS поруке, имејл), или сведоци (нпр. укућани, комшије, колеге са посла или друга лица) који могу да посведоче да постоји насиље у породици.

Да би се утврдило постојање **угрожавања душевног стања** оштећеног лица код кривичног дела насиље у породици, неопходно је имати стручни налаз и мишљење вештака неуропсихијатријске струке.¹¹⁷ У одређеним случајевима угрожавања душевног стања, у зависности од интензитета и дуготрајности психолошког насиља, потребно је да јавни тужилац докаже радњу извршења, као и да утврди да је жртва осетила страх, да у дужем

---

115 Пресуда Округног суда у Чачку Кж бр. 238/2008 од 2. 4. 2008; пресуда Вишег суда у Ужицу Кж бр. 232/2015 од 26. 8. 2015.

116 Вуковић, И., „Насиље у породици као кривично дело – поједини проблеми у примени права“, *Насиље у породици*, Зборник радова са научног скупа, Београд, 2012, стр. 135.

117 Решење Вишег суда у Београду Кж1бр. 659/2014(1) од 4. 12. 2014.

периоду живи у страху, осећа неспокој, узнемиреност и слично, и да по потреби затражи стручни извештај од центра за социјални рад.

Имајући у виду да угрожавање спокојства или душевног стања, као и телесног интегритета, подразумева наступање конкретне опасности у односу на оштећену, јавни тужилац би требало да одреди вештачење од стране вештака психијатријске струке (или психолога) ради утврђивања постојања угрожавања спокојства или душевног стања оштећене.

3.8. Слична кривична дела

Потребно је направити осврт и на однос кривичног дела насиље у породици са сличним кривичним делима, првенствено оним чија обележја улазе у оквире кривичног дела насиље у породици. У том смислу је значајно извршити анализу убиства члана породице који је претходно злостављан, тешке телесне повреде и лаке телесне повреде.

3.8.1. Тешко убиство из члана 114. став 1. тачка 10. КЗ

Законодавац у члану 114. тачка 10. КЗ прописује убиство члана своје породице који је претходно злостављан. Да би била остварена обележја овог кривичног дела потребно је да постоји претходно злостављање члана породице и лишење живота члана породице. Пасивни субјект је члан породице учиниоца дела, у смислу одредбе члана 112. тачка 28. КЗ. Наведено указује на то да је поред својства пасивног субјекта, битна радња кривичног дела која се испољава кроз злостављање.

У кривичном праву **злостављање** је свако наношење психичког и физичког бола без обзира на интензитет. То може бити свако деловање на тело које нема елементе телесне повреде (шамарање, ударање, гурање и др.), а које изазива телесни и психички бол. Лице може бити злостављано и психичким малтретирањем, као што је стално подсећање на нешто што је за њега непријатно, исмевање или омаловажавање или друго наношење психичких патњи.¹¹⁸

Обележја из овог члана нису прецизно одређена. Законска формулација „претходно злостављање“ претпоставља злостављање које се одвијало у континуитету, али је непрецизна у делу који се односи на значење појма „претходно“, односно период од злостављања до самог чина убиства. На овај начин законодавац оставља могућност да се злостављање десило истог дана када је жртва и убијена или, на пример, и пре годину дана.

---

118 Пресуда Апелационог суда у Нишу 2Кж1 бр. 848/15 од 6. 10. 2015.

Појам „претходно“ требало би тумачити у ширем смислу, докле год постоји јединствена целина догађаја. На пример, учинилац је своју супругу психички и физички злостављао у континуитету у дужем временском периоду, због чега је оштећена поднела кривичну пријаву, по ком основу је учиниоцу одређен притвор од месец дана, након чега је учинилац по изласку из притвора своју супругу лишио живота.

У случајевима насиља које је као последицу имало насилну смрт оштећене, кључно питање за јавног тужиоца јесте – да ли се у конкретном случају ради о кривичном делу насиље у породици из члана 194. став 4. КЗ, које представља кривично дело квалификовано тежом последицом, што значи да у односу на смрт члана породице мора да постоји нехат, или се ради о кривичном делу тешко убиство из члана 114. тачка 10. КЗ, које се евидентно може извршити само са умишљајем.

Када је дело квалификовано тежом последицом, смрт као последица мора да буде обухваћена нехатом учиниоца у складу са чланом 27. КЗ којим се прописује да „кад је из кривичног дела произашла тежа последица због које закон за то дело прописује тежу казну, та се казна може изрећи ако је учинилац у односу на ту последицу поступао из нехата, а и са умишљајем ако тиме нису остварена обележја неког другог кривичног дела“.

Да би се направило разграничење, неопходно је сагледати ситуацију када услед вршења насиља у породици дође до наступања смрти члана породице. У том случају морају се применити објективни (природа радње, средство извршења, околности случаја) и субјективни критеријуми (оцена виности).

Кривично дело чију радњу извршења представља вршење насиља супсидијарно је у односу на кривично дело убиство, уколико се примене правила о стицају. То значи да нема право, него привидног стицаја, и да постоји само кривично дело убиство по принципу супсидијаритета.

С тим у вези требало би имати у виду да „злостављање“ није прописано као радња извршења код кривичног дела насиље у породици.

3.8.2. Тешка телесна повреда из члана 121. КЗ

Под телесном повредом подразумевају се повреде телесног интегритета или нарушавање здравља другог лица.

Поведа телесног интегритета је оштећење тела човека, узетог у његовој биопсихичкој јединствености, док нарушавање здравља значи изазивање неког телесног или душевног обољења, односно погоршање већ постојећег обољења.¹¹⁹

Тешка телесна повреда улази у оквире насиља у породици само ако је реч о овом делу из члана 194. став 3. КЗ, односно уколико је услед насиља у породици наступила тешка телесна повреда или тешко нарушавање здравља (или је дело учињено према малолетном лицу).

Ако је дело квалификовано тежом последицом, тешка телесна повреда мора бити обухваћена нехатом учиниоца.

Ако је учинилац поступао са умишљајем у односу на тешку телесну повреду, и ако су поред телесне повреде предузете и друге радње насиља, постоји стицај између кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ и тешке телесне повреде из члана 121. став 1. КЗ.¹²⁰

Тешка телесна повреда нанета са умишљајем не може се сматрати квалификаторном околношћу за кривично дело насиље у породици, с обзиром на то да умишљајно наношење тешке телесне повреде приликом извршења предметног кривичног дела представља засебно кривично дело.¹²¹

За извршење квалификованог облика кривичног дела насиље у породици из става 3. у вези става 1. члана 194. КЗ, окривљеном не може бити изречена условна осуда.

3.8.3. Лака телесна повреда из члана 122. КЗ

Лака телесна повреда представља лако нарушавање телесног интегритета или лако нарушавање здравља.

---

119 Лазаревић, Љ., *Кривично право – Посебни део*, Београд, 1995, стр. 230.

120 Пресуде Врховног касационог суда Кзз бр. 1081/2015 од 15. 12. 2015. и Кзз бр. 1051/2020 од 7. 10. 2020.

121 Пресуда Апелационог суда у Београду Кж1 По1 бр. 25/14 од 20. 2. 2015.

Кривични законик није прописао могућност наступања лаке телесне повреде као теже последице код насиља у породици, као што је то учинио у погледу тешке телесне повреде и смрти.

Наступање лаке телесне повреде није значајно за постојање кривичног дела насиље у породици, већ може представљати само околност која ће се ценити код одлуке о кривичној санкцији.

У ситуацији када је приликом извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 2. у вези са ставом 1. КЗ оштећеном нанета лака телесна повреда, не постоји стварни него привидни стицај кривичних дела насиље у породици и лака телесна повреда.¹²²

3.8.4. Злочин из мржње у смислу члана 54а КЗ

Уколико се докаже да је кривично дело учињено према особи женског пола само зато што је жена, јавни тужилац би требало да разматра и правну квалификацију кривичног дела учињеног из мржње у смислу одредбе члана 54а КЗ и квалификује га као злочин из мржње.

Напомињемо да су израђене **Смернице за кривично гоњење злочина из мржње у Републици Србији**, намењене јавним тужиоцима, са циљем да им помогну да у пракси препознају кривична дела учињена из мржње. Имајући у виду да законодавац није определио значење личних својстава наведених у члану 54а КЗ, јавни тужиоци би у практичној примени ове одредбе требало да се руководе значењем ових појмова у међународним документима.

Примена одредбе члана 54а КЗ зависи од тога да ли је током поступка доказано да је кривично дело учињено из мржње. Уколико такви докази постоје, јавни тужилац би у изреци оптужног акта требало да опише све чињенице и околности из којих произлази да је кривично дело учињено из мржње и наведе да је одређено кривично дело учињено из побуда мржње сходно члану 54а КЗ.

122 Решење Апелационог суда у Београду Кж1 бр. 142/11 од 5. 4. 2011.

Прва пресуда за злочин из мржње у Србији донета је управо за кривично дело насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ.¹²³

3.9. Подношење оптужнице / оптужног предлога

Коначну одлуку о правној квалификацији дела јавни тужилац може донети само на основу анализе доказа у сваком конкретном случају, и у том циљу потребно је да прикупи све расположиве релевантне материјалне доказе о постојању кривичног дела и исте презентује суду.

Опис дела у оптужници мора бити такав да је јасно шта се окривљеном ставља на терет, како у погледу радњи извршења (једне или више), последица кривичног дела, објективног услова инкриминације и квалификаторних околности, тако и у погледу кривице окривљеног.

Изрека оптужнице требало би да садржи само оне алтернативно прописане радње извршења, односно последице угрожавања из члана 194. КЗ, које су неспорно утврђене на основу конкретно изведених доказа.

У том смислу јавни тужилац у оптужници мора предложити конкретне доказе које ће суд извести на главном претресу, а којима се утврђују чињенице које су предмет доказивања, уз назначење имена сведока и вештака, списка и предмета који служе као доказ. Наиме, јавни тужилац има обавезу да у односу на сваки од битних елемената кривичног дела насиље у породици које је окривљеном стављено на терет наведе конкретне доказе на основу којих закључује да постоји оправдана сумња да је окривљени извршио наведено кривично дело.

Јавни тужилац може предложити и искључење јавности са главног претреса.

Уколико се окривљени налази на слободи, јавни тужилац у оптужници може предложити да се према окривљеном изрекну мере безбедности и

---

123 Дана 10. 10. 2017. Прво основно јавно тужилаштво у Београду поднело је оптужни предлог Кт. бр. 3998/14 против С.З. због два кривична дела насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ, а дана 17. 10. 2018. Први основни суд у Београду донео је пресуду 7 К. бр. 1435/17 којом је С.З. оглашен кривим, за која дела му је изречена условна осуда којом му је суд утврдио казну затвора у трајању од 1 (једне) године и истовремено одредио да се овако утврђена казна неће извршити уколико окривљени за време проверавања у трајању од 3 (три) године од правноснажности пресуде не изврши ново кривично дело. Истом пресудом, изречена је и мера безбедности забране приближавања и комуникације са оштећеним из члана 89а КЗ у трајању од годину дана од дана правноснажности пресуде. Наведена пресуда постала је правноснажна дана 17. 10. 2018.

мера забране приласка и комуникације са оштећеним, као и да се према окривљеном одреди притвор.

Када је у питању заштита оштећене/жртве сматрамо да и поред указаног значаја хитних мера из ЗСНП, најбољу и најсигурнију заштиту представља свако физичко онемогућавање приласка жртви, а то се може обезбедити само потпуном изолацијом пријављеног лица.

Стога, уколико су испуњени законом прописани услови, према осумњиченом је потребно одредити задржавање из члана 294. ЗКП, а потом ставити и предлог за одређивање притвора у смислу одредбе члана 211. став 1. тачка 3. ЗКП. Ово посебно према осумњиченом који је раније већ испољавао насиље према жртви, имајући у виду специфичност кривичног дела насиље у породици, с обзиром на то да насиље које се једном учини углавном не престаје већ се радње извршења у великом броју случајева понављају у дужем временском периоду.

Напомињемо да ЗКП притвор прописује као меру за обезбеђење присуства окривљеног и за несметано вођење кривичног поступка, али да у оваквим случајевима притвор има и превентивни карактер у циљу спречавања даљег насиља и евентуалног фемицида.

Свакако, требало би имати у виду да притвор може бити одређен само када су испуњени формални услови из члана 211. ЗКП и када постоји „основана сумња“ да је неко лице извршило кривично дело, што је доста тешко утврдити у фази подношења кривичне пријаве. С тим у вези, требало би имати у виду и став међународних институција да се притвор, као најстрожа мера, одређује веома рестриктивно, и то само када се сврха не може обезбедити применом друге блаже мере.

Постоје бројни проблеми значајни за правилну правну кавалификацију дела (непрецизност законског текста, недоследност законописца, неусклађености закона који препознају насиље у породици и сл.), који евидентно као последицу имају различито поступање јавних тужилаца и судија. У прилог томе говоре и различите одлуке јавних тужилаца и судија поводом истог чињеничног стања.

3.10. Главни претрес

Јавни тужилац излаже оптужбу на главном претресу читањем оптужнице или усменим излагањем садржаја оптужбе.

Након излагања оптужбе и изјашњавања оптуженог, јавни тужилац износи уводно излагање које се односи само на чињенице које су предмет доказивања, затим на доказе које ће извести, као и на правна питања о којима ће расправљати. До завршетка главног претреса јавни тужилац може предложити да се изведу нови докази.

Јавни тужилац је дужан да током главног претреса докаже све чињенице које су наведене у чињеничном опису. Стога је важно да јавни тужилац у изреци оптужног акта прецизно наведе сва законска обележја дела и чињенични опис дела, без сувишних речи.

Јавни тужилац ће у завршној речи изнети своју оцену доказа изведених на главном претресу, затим ће изложити своје закључке о чињеницама важним за одлуку и ставиће и образложити свој предлог о кривици оптуженог, о одредбама кривичног и другог закона које би се имале применити, као и олакшавајућим и отежавајућим околностима (чл. 46. ИК) које су значајне за одмеравање казне. И коначно, предложиће врсту и меру кривичне санкције, водећи рачуна о интересима оштећеног, са напоменом да оптужни предлог мора да садржи предлог врсте и мере кривичне санкције и мере чије се изрицање тражи.¹²⁴

Посебно је важно да јавни тужилац, у оптужном акту или на главном претресу, поред кривичне санкције, предложи суду и изрицање мере безбедности забрана приближавања и комуникације са оштећеним из члана 89а КЗ, за кривична дела у којима је оштећена особа женског пола, односно уколико се ради о насиљу у породици према женским особама, како би били отклоњени стања или услови који могу бити од утицаја да учинилац убудуће не врши кривична дела.

---

124 Члан 46. Истанбулске конвенције: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да се следеће околности, уколико већ нису саставни део кривичног дела, могу, у складу са одговарајућим одредбама националног законодавства, сматрати за отежавајуће околности приликом одређивања казне: поновљено кривично дело односно сродна дела, кривично дело почињено над лицем које је постало угрожено услед одређених околности, кривично дело почињено над дететом односно у присуству детета, кривично дело почињено од стране двоје или више људи у сарадњи, кривично дело коме је претходило односно које је пратило екстремно насиље, кривично дело почињено уз употребу оружја односно уз претњу оружјем, кривично дело са озбиљним физичким односно психичким последицама за жртву и уколико је учинилац претходно осуђиван за кривично дело сличне природе.“

Потребно је обезбедити да кривичне санкције / казне изречене осуђеним учиниоцима за насиље у породици буду сразмерне тежини кривичног дела и степену одговорности учиниоца и да одвраћају од вршења кривичних дела.¹²⁵

Током главног претреса потребно је да јавни тужилац пружи помоћ и подршку оштећеној.

У осуђујућој пресуди суд ће изрећи за које се кривично дело оптужени оглашава кривим, уз назначење чињеница и околности које чине обележја кривичног дела, као и оних од којих зависи примена одређене одредбе кривичног закона (чл. 424. ст. 1. тач. 1. ЗКП). Ако пресуда не садржи јасне разлоге о чињеницама које су предмет доказивања, суд је учинио битну повреду одредаба кривичног поступка из члана 438. став 2. тачка 2. ЗКП.

---

¹²⁵ *Ibid.*, члан 45: „Чланице ће предузети неопходне законодавне односно друге мере како би обезбедиле да кривична дела из ове Конвенције буду кажњива санкцијама које су делотворне, сразмерне и које одвраћају од вршења кривичних дела, узимајући у обзир њихову озбиљност.“

4. Поступање јавног тужиоца у циљу заштите жртава

Обавезе које Република Србија има на плану унапређења права жртава кривичних дела проистичу из најважнијих међународних докумената који се односе на права жртава, пре свега Декларације Уједињених нација о основним правима жртава криминалитета из 1985. године, а у процесу придруживања Европској унији и из Директиве 2012/29 Европског парламента и Европског савета од 25. октобра 2012. године. Овом директивом успостављају се минимални стандарди о правима, подршци и заштити жртава криминалитета, а државе чланице Европске уније имају обавезу да спроводе ову директиву и донесу законе, прописе и управне одредбе за поступање у складу са Директивом. Права жртава и њихово активно учешће у кривичном поступку зависе од националних закона о кривичном поступку и Директива не уређује та питања.

Истанбулска конвенција у члану 56. прописује да ће чланице предузети неопходне законодавне односно друге мере заштите права и интереса жртава, укључујући и њихове посебне потребе као сведока, у свим фазама истраге и судског поступка. Дете жртва и дете сведок насиља над женама и насиља у породици требало би да добије, према потреби, посебне мере заштите које су у најбољем интересу детета.

Евидентно је да важећи ЗКП садржи одредбе које детаљно прописују права окривљеног, што се не би могло рећи и за права оштећеног. С тим у вези указујемо да законодавац не дефинише појам жртве у виктимолошком значењу, већ само даје значење израза оштећеног у члану 2. тачка 11. ЗКП.¹²⁶ У том смислу нужне су измене и допуне Законика у складу са међународним стандардима.

Проналажење равнотеже између права окривљеног и права оштећеног, односно жртве кривичног дела, веома је комплексно, а поштовање права свих учесника у кривичном поступку, изричито је обавеза јавних тужилаца и судија.

Јавни тужилац као државни орган који гони учиниоце кривичних дела истовремено има и обавезу да води рачуна о заштити жртава

---

¹²⁶ КЗ такође не прописује појам жртве, иако термин „жртва“ користи у више одредаба (чл. 54а; чл. 72. ст. 1; чл. 73. тач. 10; чл. 77. ст. 4; чл. 338. ст. 8). Исти термин користи и ЗСНП (чл. 1; чл. 2; чл. 4. став 2; чл. 31. став 1. и 5).

кривичних дела. Законодавац у члану 10а ЗЈТ прописује начела у вршењу јавнотужилачке функције према којима су јавни тужиоци дужни да стручно, савесно, непристрасно, правично и без непотребног одугљачења врше своју функцију, посебно водећи рачуна о заштити оштећених и спречавању дискриминације по било ком основу.

Приликом поступања у кривичним предметима због насиља у породици, јавни тужиоци посебну пажњу посвећују заштити жртава овог кривичног дела. То конкретно значи обавезу заустављања насиља и спречавања да се оно понови, благовременог информисања жртве о њеним правима, уважавањем жртвиних потреба и ставова, као и активирање свих законом прописаних видова заштите.

С тим у вези указујемо да је Републичко јавно тужилаштво последњих година предузело бројне активности у области заштите људских права, посебно на унапређењу заштите права жртава насиља у породици, пре свега жена и деце.

4.1. Општа упутства Републичког јавног тужиоца

Републичко јавно тужилаштво препознало је потребу за унапређењем поступања надлежних јавних тужилаштава у случајевима породичног насиља, због чега су донета следећа опште обавезна упутства.

Ради постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању свих јавних тужилаца, републичка јавна тужитељка издала је *Опште обавезно упутство О бр. 2/2015 од 20. 5. 2015. године*, којим је наложено да се у свим вишим и основним јавним тужилаштвима одреди по један носилац јавнотужилачке функције – контакт особа која ће бити задужена за рад, праћење и сарадњу са другим надлежним институцијама и органима, приликом поступања у кривичним предметима због кривичних дела против полне слободе и кривичним делима против брака и породице, у које спада и кривично дело насиље у породици.

Републичка јавна тужитељка издала је *Упутство А бр. 802/15 од 22. 12. 2015. године* о успостављању посебних евиденција у апелационим, вишим и основним јавним тужилаштвима у односу на одређена кривична дела, између осталих и кривично дело насиље у породици из члана 194. КЗ, у којим поступцима је наложено хитно поступање.

У циљу постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању свих јавних тужилаца у примени закона о спречавању насиља

у породици, који је ступио на снагу 1. 6. 2017, републичка јавна тужитељка издала је *Опште обавезно упутство О бр. 1/17 од 30. 5. 2017. године*.

Према наведеном Општем обавезном упутству и у складу са чланом 9. ЗСНП, у свим јавним тужилаштвима одређени су по један или више заменика јавног тужиоца који су завршили специјализовану обуку, ради остваривања надлежности јавног тужилаштва у спречавању насиља у породици и гоњењу учинилаца кривичних дела одређених овим законом.

Ради остваривања ефикасне сарадње у спречавању насиља у породици, у свим вишим и основним јавним тужилаштвима, сходно члану 24. ЗСНП, одређена су лица за везу, која су у свакодневном контакту са лицима за везу у другим релевантним институцијама и размењују обавештења и податке битне за спречавање насиља у породици, као и друге релевантне податке.

На подручју сваког основног јавног тужилаштва, у смислу члана 25. ЗСНП, образоване су *групе за координацију и сарадњу* за подручје тог тужилаштва, у складу са Пословником о раду групе за координацију и сарадњу.

Поред група, на подручју 41, од укупно 58 основних јавних тужилаштава, формирано је укупно *87 подгрупа за координацију и сарадњу* за поједине општине са подручја месне надлежности тих тужилаштава.

У раду групе за координацију и сарадњу учествују заменик јавног тужиоца, који председава групом, представници полиције и представници центра за социјални рад. На тај начин се огледа руководећа улога јавног тужиоца у раду групе за координацију и сарадњу. Представници група и подгрупа одржавају састанке према динамици прописаној законом. На састанцима група и подгрупа за координацију и сарадњу, који се одржавају сваких 15 дана, разматрају се текући и новопримљени предмети, предлажу мере за окончање судских поступака и израђују планови заштите и подршке жртви. Састанцима, по потреби, присуствују и представници Националне службе за запошљавање, здравствених, васпитних и других релевантних установа, као и саме жртве.

На подручју сва три основна јавна тужилаштва у Београду основана су *посебна одељења* за поступање у предметима кривичних дела против полне слободе и против брака и породице, у оквиру којих заменици јавног тужиоца поступају искључиво у предметима из ове области.

Ова одељења имају задатак да кроз посебан вид специјализације, што ефикасније и стручније поступају у кривичним поступцима због наведених кривичних дела и да кроз потпунију и непосреднију сарадњу са другим актерима, представницима државних органа и институција које учествују у борби против насиља у породици допринесу не само адекватнијем санкционисању учинилаца, већ и да остваре превентивну функцију.

Са истим циљем, у Основном јавном тужилаштву у Нишу формирана је Група за поступање у предметима формираним у складу са Законом о спречавању насиља у породици.

У складу са Обавезним упутством Републичког јавног тужиоца, одлуком јавног тужиоца *Првог основног јавног тужилаштва у Београду А бр. 69/2016 од 18. 2. 2016. године*, формирано је *Одељење за борбу против насиља у породици и одређен је координатор одељења за међусекторску сарадњу*.

Упутством Републичког јавног тужиоца О бр. 1/17 од 13. 7. 2017. године одређено је да се у сваком основном јавном тужилаштву формира комисија ради спровођења ванредне контроле поступања јавних тужилаштава у кривичним предметима због кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ, формираним током 2016. и 2017. године. У складу са наведеним упутством, а у циљу израде плана даљег поступања у сваком појединачном предмету, комисије разматрају постојање ризика непосредне опасности од понављања насиља у свим раније формираним а незавршеним предметима насиља у породици, као и потребу за предузимањем додатних радњи и мера.

У предметима формираним у складу са ЗСНП, комисија преиспитује процену ризика спроведену од стране полицијских службеника, примењене мере и могућност хитног покретања и вођења ефикасног кривичног поступка.

Посебну пажњу комисија посвећује лицима која су раније кривично или прекршајно осуђивана због истоврсних кривичних дела, односно прекршаја са елементима насиља, а из чијег понашања и других околности произлази да су спремна да понове насиље у породици, односно да по први пут изврше ово кривично дело.

На основу спроведене анализе, основна јавна тужилаштва формирала су евиденцију потенцијалних учинилаца кривичних дела неведених у члану 4. ЗСНП.

5. Јавнотужилачка пракса

На основу Плана активности Републичког јавног тужилаштва за уједначавање праксе јавних тужилаштава донетог 2018. године, рад на уједначавању јавнотужилачке праксе спроводи се континуирано кроз следеће активности:

- Републички јавни тужилац издаје у писменој форми општа обавезна упутства за поступање свих јавних тужилаца ради постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању (чл. 25. ЗЈТ),
- Републички јавни тужилац подноси захтеве за заштиту законитости Врховном касационом суду, чије одлуке имају значајну улогу у уједначавању судске, а тиме и јавнотужилачке праксе,
- Републички јавни тужилац прати одлуке Врховног касационог суда у репетитивним предметима у којима је поново одлучивано због одлука Уставног суда Републике Србије и Европског суда за људска права,
- Републички јавни тужилац прати и упућује на објављене одлуке Европског суда за људска права и Уставног суда Републике Србије, и
- објављују се сентенце из значајних одлука Врховног касационог суда, како поводом поднетих захтева за заштиту законитости, тако и у другим иницираним поступцима.

Имајући у виду наведено, у Републичком јавном тужилаштву је програмом и планом рада Републичког јавног тужилаштва од 2019. предвиђено *Одељење за јавнотужилачку праксу*.

База јавнотужилачке праксе представља електронски формат публикација кроз који је обезбеђена јединствена јавнотужилачка примена права и формирана јавнотужилачка пракса исказивањем – презентовањем: изабраних, класификованих јавнотужилачких одлука, општеобавезних упутстава Републичког јавног тужилаштва, сентенци, публикација, стручних радова, билтена. Објављен је *Билтен Републичког јавног тужилаштва* број 1/2021.

На овакав начин формира се база података – докумената који су лако доступни преваходно корисницима из правосудне мреже. База, осим што садржински располаже јавнотужилачким одлукама, пружа и могућност претраге и релевантних одлука Врховног касационог суда, Уставног суда, Управног суда и Европског суда за људска права. На овакав начин омогућава

се повезивање јавних тужилаштава различите инстанце, као и повезивање са релевантним судским инстанцама.

Поред тога, Републичко јавно тужилаштво у сарадњи са Правосудном академијом учествује у сталним програмима обуке за носиоце јавнотужилачке функције у темама значајним за уједначавање јавнотужилачке праксе, као и поводом примене нових закона, измене постојећих, праксе Европског суда за људска права, и других значајних правних питања проистеклих из међународних докумената и програма.

6. Службе за информисање и подршку оштећених лица и сведока

Приликом поступања јавни тужиоци би у свом раду требало да се руководе општеприхваћеним принципима у процесу организовања заштите у породици и пружања подршке жртвама, при чему би примарни циљ требало да буде заустављање насиља и очување безбедности жртве. Да би то било постигнуто, потребно је пре свега обезбедити:

- хитност у поступању,
- благовремено информисање жртве о њеним правима и механизмима заштите,
- обавештавање жртве на језику који разуме, и
- уважавање потреба и ставова жртве током поступка и прецизно упознавање жртве са њеном улогом у кривичном поступку (члан 19. ИК).¹²⁷

У том смислу посебно су значајне *службе за информисање и подршку оштећених лица и сведока*, које су основане у свим вишим јавним тужилаштвима на подручју Републике Србије, Тужилаштву за организовани криминал, Тужилаштву за ратне злочине и Првом основном јавном тужилаштву у Београду. Наведене службе су почеле са радом у Београду 10. априла 2014, а у осталим вишим јавним тужилаштвима на подручју Републике Србије 1. фебруара 2017. године.

Сврха оснивања служби за информисање и подршку оштећених лица и сведока у јавним тужилаштвима је да у току поступка оштећенима (жртвама) и сведоцима кривичних дела буде омогућено ефикасно остваривање права на добијање информација и права на приступ услугама подршке, ради олакшавања њиховог учешћа у поступку и веће ефикасности поступка.

---

¹²⁷ Члан 19. Истанбулске конвенције: „Чланице ће предузети неопходне законодавне оквири односно мере како би обезбедиле да жртве добију одговарајуће и благовремене информације о расположивим услугама подршке и законским мерама на језику који разумеју.“

Примарни циљ службе за информисање и подршку оштећених лица и сведока је да пружи информације оштећеним лицима и сведоцима у вези са њиховим правима и обавезама у кривичном поступку, и тиме омогући повећање ефикасности кривичног поступања јавних тужилаштава и приближавања правосудног система грађанима. Ове службе имају циљ не само да помогну жртвама, већ управо и да нађу начин како да се спречи понављање насиља у породици, свакако под условом да се жртва јави надлежним органима и укаже на већ постојеће насиље.

Општим обавезним упутством Републичког јавног тужиоца О. бр. 2/16 од 5. 12. 2016. године уређен је начин поступања *служби за информисање и подршку оштећенима и сведоцима*, како би био унапређен рад ових служби у складу са међународним стандардима, а пре свега у складу са Директивом 2012/29/ЕУ. Служби је додељена посебна телефонска линија и адреса електронске поште ради лакше комуникације са грађанима.

Јавни тужилац у сарадњи са службом за информисање и подршку оштећених лица и сведока обезбеђује да се испитивање оштећених обавља без непотребног одлагања након пријављивања кривичног дела, да се број испитивања оштећених сведе на најмању меру и уколико је то могуће избегне контакт између окривљеног и оштећеног, да се оштећени или сведок испитају употребом техничких средстава за пренос слике и звука када за то постоје законски разлози и техничке могућности, као и да се приликом испитивања води рачуна о поштовању личности, достојанства и приватности оштећеног.

Све информације до којих запослени у служби за информисање и подршку оштећених лица и сведока дођу у свом раду представљају професионалну тајну.

Успостављене су процедуре поступања и израђене брошуре које садрже основне информације о служби, као и права оштећеног, са контакт телефонима и адресама служби у свим јавним тужилаштвима, које се достављају оштећеним лицима и сведоцима уз позив за сведочење.

Публикација *Комуникација са сведоцима и оштећенима* о примени вештина комуникације у раду јавног тужилаштва, намењена је јавним тужиоцима и лицима која обављају послове у служби за информисање и подршку оштећенима и сведоцима.¹²⁸ Комуникациони приручник израђен је од стране психолога који имају практично искуство у раду са жртвама кривичних дела, и посебно се односи на разумевање потреба и савете за комуникацију са жртвама.

---

¹²⁸ *Комуникација са сведоцима и оштећенима*. Доступно на: <http://www.rjt.gov.rs/assets/Komunikacioni%20priru%C4%8Dnik%202017.pdf>.

Важан чинилац у организацији и функционисању служби је и сарадња са организацијама цивилног друштва које пружају помоћ и подршку жртвама кривичних дела са којима Републичко јавно тужилаштво има потписане споразуме о сарадњи, као што су Виктимолошко друштво Србије, „Астра“ и „Атина“.

7. Евиденција о случајевима насиља у породици

У циљу квалитетног и ефикасног поступања, јавна тужилаштва на начин прописан законом и Правилником о управи у јавним тужилаштвима воде евиденцију о случајевима насиља у породици.

Посебан значај евиденције коју води јавно тужилаштво огледа се у омогућавању праћења како рада јавног тужилаштва у овој области, тако и кретања одређених друштвених појава, у конкретном случају насиља у породици, односно насиља према женама, и установљавања тенденција пораста или пада њиховог броја. За последње четири године уочен је пад у броју пријављених случајева насиља у породици.¹²⁹

Евиденције омогућавају праћење, анализу и креирање политика превенције и спречавања насиља у породици, заснованих на чињеницама, што ће дугорочно омогућити бољу и ефикаснију превенцију и заштиту од насиља у породици и других облика родно заснованог насиља.

О значају прикупљања релевантних статистичких података у редовним временским размацима говори и ИК (чл. 11. ст. 1. тач. а), као и о потреби да прикупљени подаци буду доступни јавности (ст. 4. овог члана).¹³⁰

Потребно је истаћи да се у Републичком јавном тужилаштву воде две евиденције о поступању јавних тужилаштава, од којих се једна односи на сузбијање криминалитета и заштиту уставности и законитости у вези са поступком прописаним ЗКП за сва кривична дела, између осталог и за кривично дело насиље у породици из члана 194. КЗ, док се друга евиденција односи на примену ЗСНП.

Републичка јавна тужитељка издала је *Обавезно упутство А бр. 802/2015 од 22. 12. 2015. године* којим је одређена обавеза вођења посебних евиденција у апелационим, вишим и основним јавним тужилаштвима, између осталих и за

---

129 Статистички подаци: 2017. године 11.671 пријављено лице (што представља пораст за 13,92% у односу на 2016. годину када је пријављено 10.245 лица); 2018. године 10.836 пријављених лица (што представља смањење за 7,15%); 2019. године 9.763 пријављена лица (што представља смањење за 9,90%); 2020. године 8.858 пријављених лица (што представља смањење за 9,23%) и 2021. године 7.839 пријављених лица (што представља смањење за 11,50%).

130 Члан 11. став 1. тачка а. Истанбулске конвенције: „У сврху примене ове конвенције, чланице ће прикупљати релевантне статистичке податке у редовним временским размацима о случајевима свих видова насиља обухваћених Конвенцијом.“ Став 4: „Чланице ће обезбедити да прикупљени подаци у складу са овим чланом буду доступни јавности.“

кривично дело насиља у породици из члана 194. КЗ, а у којим предметима је потребно хитно поступање. Посебне евиденције садрже податке о учиниоцу кривичног дела, оштећеном, кривичном делу, предузетим радњама и донетим јавнотужилачким и судским одлукама, а за кривична дела учињена из мржње (чл. 54а КЗ) и евиденцију о побудама за извршење кривичног дела.

Према наведеном упутству основна јавна тужилаштва су обавезна да Републичком јавном тужилаштву преко апелационих јавних тужилаштава достављају квартални извештај са подацима садржаним у посебним евиденцијама, закључно са 15. даном у последњем месецу квартала за који се доставља извештај. Апелациона јавна тужилаштва достављају збирне кварталне извештаје Републичком јавном тужилаштву, најкасније до 18. у последњем месецу квартала за који се доставља извештај.

Поред тога, основна јавна тужилаштва образовала су и воде посебну евиденцију у складу са чланом 32. ЗСНП, као и евиденцију о раду Групе за координацију и сарадњу према Пословнику о раду групе.

Евиденција основног јавног тужилаштва садржи:

1. податке о лицу за које је предложено продужење хитних мера (име, презиме, јединствени матични број грађана, адреса пребивалишта или боравишта, подаци о раније одређеним мерама заштите од насиља у породици),

2. податке о продужењу хитних мера (датум и број предлога за продужење хитних мера, назив суда којем је предложено продужење хитних мера, одлука суда по предлогу јавног тужиоца, подаци о одлуци по жалби),

3. податке о подношењу тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици,

4. врсту мере заштите од насиља у породици чије се одређивање тражи,

5. податке о одлуци суда поводом тужбе за одређивање мере заштите од насиља у породици (број и датум одлуке, врста мере која је одређена и трајање мере), и

6. податке о продужењу и престанку мере заштите од насиља у породици.

У складу са закључцима са друге седнице Савета за сузбијање насиља у породици од 19. 7. 2018. године, евиденција коју воде основна јавна тужилаштва проширена је евидентирањем података о:

- полу оштећеног лица,

- старосној доби оштећеног лица,

- односу окривљеног према оштећеном,
- превођењу предмета у Кт/Гт уписник.¹³¹

У циљу постизања законитости, делотворности и једнообразности у поступању свих јавних тужилаца у примени ЗСНП, републичка јавна тужитељка издала је *Опште обавезно упутство О бр. 1/17 од 30. 5. 2017. године* којим је, између осталог, наложено надлежним јавним тужилаштвима да једном месечно Републичком јавном тужилаштву достављају извештај о поступању у складу са ЗСНП, према прописаним евиденцијама.

Имајући у виду наведено, на основу расположивих евиденција и достављених извештаја, Републичко јавно тужилаштво на месечном нивоу сачињава збирни извештај о примени ЗСНП, који садржи следеће податке, за свако поједино основно јавно тужилаштво, као и збирне податке о:

1. полу оштећеног лица,
2. старосној доби оштећеног лица,
3. броју предлога за продужење хитних мера,
4. броју усвојених предлога за продужење хитних мера,
5. броју преведених предмета из НПТ уписника у КТР или КТ уписник,
6. броју поднетих тужби за одређивање мере заштите од насиља у породици,
7. броју усвојених тужбених захтева за одређивање мере заштите од насиља у породици,
8. броју одржаних редовних састанака,
9. броју присутних жртава састанку групе за координацију и сарадњу,
10. броју разматраних текућих случајева насиља у породици,
11. броју разматраних новопримљених случајева насиља у породици,
12. броју случајева у којима су предлагане мере за окончање случаја, и
13. броју израђених индивидуалних планова заштите и подршке жртви.

Анализа наведених извештаја показује да јавна тужилаштва у наведеним предметима већином поступају са хитношћу, тј. истог дана или у року од неколико дана од дана пријема кривичне пријаве.

---

131 Одлука Владе РС о образовању Савета за сузбијање насиља у породици, *Службени гласник РС*, бр. 69/2017, 30/2021 и 69/2021.

Указујемо да је ЗСНП прописано успостављање јединствене централне евиденције о случајевима насиља у породици, коју води Републичко јавно тужилаштво, а која се састоји од евиденција полицијских управа, основних јавних тужилаштава, основних судова и центара за социјални рад, али да ова евиденција још није успостављена.¹³²

---

132 У циљу унапређења ове евиденције Програм Уједињених нација за развој (*United Nations Development Programme* – UNDP) спроводи пројекат о могућности успостављања централне (и јединствене) евиденције о насиљу у породици. Републичко јавно тужилаштво требало би да буде носилац наведене централне евиденције. Успостављање централне евиденције је неопходно јер се за сада административни подаци воде у оквиру одвојених система укључених у превенцију и заштиту од насиља и прилагођени су потребама и надлежностима појединачних система.

8. Сарадња јавног тужилаштва са другим учесницима у поступку

Јавни тужиоци, као и остали државни органи и институције који су укључени у сарадњу, требало би да располажу тачним и конкретним информацијама куда и како жртва може бити упућена на друге службе и пружаоце услуга, о приступачним ресурсима за помоћ и подршку жртви и другим угроженим члановима породице, као и о праву жртве на компензацију у кривичном поступку.¹³³

Значајну улогу у пружању свих облика помоћи жртвама насиља у породици, посебно женама, имају организације цивилног друштва са којима јавна тужилаштва имају добро организовану сарадњу (чл. 9. ИК).¹³⁴

Имајући у виду специфичности и комплексност насиља у породици, у циљу превенције и заустављања насиља у породици, као и заштите жртава породичног насиља, неопходно је истовремено активирање свих законом прописаних видова заштите, због чега је потребно да све институције које су овлашћене за покретање појединих облика заштите буду истовремено обавештене о сваком случају породичног насиља – разменом информација и мултисекторском сарадњом, која омогућава да јавни тужилац као и остали надлежни органи који су укључени у сарадњу буду благовремено обавештени о сваком случају породичног насиља, у циљу предузимања адекватних, ефикасних и благовремених мера.

Због свега наведеног овом проблему требало би прићи системски, на свим нивоима, и обезбедити заједничко деловање свих институција чији је циљ заштита права жртава насиља у породици.

---

133 Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији за период 2020–2025. године, усвојена на седници Владе 30. јула 2020; Смернице за унапређење судске праксе у поступцима накнаде штете жртвама тешких кривичних дела у кривичном поступку, Београд, 2019.

134 Члан 9. Истанбулске конвенције: „Чланице ће препознати, подстицати и подржавати, на свим нивоима, рад невладиних организација и организација цивилног друштва у борби против насиља над женама и успоставити делотворну сарадњу са овим организацијама.“

У циљу постизања квалитетне и ефикасне сарадње надлежних органа и институција у области заштите од насиља у породици, потребно је да јавни тужиоци координирају свој рад са осталим државним органима, као што су полиција, центри за социјални рад и прекршајни судови, као и да успоставе сарадњу са организацијама цивилног друштва које се баве заштитом и пружањем помоћи жртвама кривичних дела, посебно кривичног дела насиље у породици.

Поред значаја ове сарадње, ИК указује и на неопходност законодавних односно других мера, у складу са међународним правом, ради обезбеђења одговарајућих механизма за делотворну сарадњу између свих надлежних државних органа, као и невладиних организација, у пружању заштите и подршке жртвама, укључујући и упућивање на опште и специјализоване службе подршке (чл. 18. ст. 2. ИК).¹³⁵

Ступањем на снагу ЗСНУП сарадња свих надлежних органа, укључујући и удружења грађана, која је раније била дефинисана протоколима и споразумима о сарадњи, на овај начин је институционализована, а такође и обавезујућа када су у питању тужилаштва, полиција и ЦСР.

Заменици јавног тужиоца имају редовне месечне контакте и састанке са представницима центара за социјални рад и полицијом у циљу што ефикаснијег рада и превенције како би било спречено насиље у породици. Такође, успостављени су и контакти са Виктимолошким друштвом Србије, Аутономним женским центром и другим цивилним организацијама, ради боље сарадње и заједничког деловања.¹³⁶

---

135 *Ibid.*, члан 18. став 2: „Чланице ће предузети неопходне законодавне мере, у складу са међународним стандардима, да обезбеде одговарајуће механизме за делотворну сарадњу између свих надлежних органа, укључујући судове, јавна тужилаштва, органе унутрашњих послова, локалне и регионалне управе, као и невладине организације и остале релевантне организације и лица, у пружању заштите и подршке жртвама и сведоцима свих облика насиља обухваћених Конвенцијом, укључујући и упућивање на опште и специјализоване службе подршке.“

136 Доступно на: <https://www.zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>.

9. Обука јавних тужилаца

Према ЗСНП јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца (као и судије и надлежни полицијски службеници који примењују овај закон), дужни су да заврше специјализовану обуку према програму који доноси Правосудна академија.¹³⁷

Правосудна академија у оквиру годишњег програма рада предвиђа сталне обуке и тренинге за јавне тужиоце и судије, као и почетну обуку за кориснике почетне обуке Правосудне академије на тему родно заснованог насиља.

Имајући у виду одредбу члана 28. ЗСНП надлежни полицијски службеници и јавни тужиоци, заменици јавних тужилаца и судије који примењују овај закон дужни су да заврше специјализовану обуку, према програму који доноси Правосудна академија. Специјализовану обуку спроводи Правосудна академија у сарадњи са другим стручним установама и организацијама, а за полицијске службенике заједно са Криминалистичко-полицијском академијом. Полазницима обуке Правосудна академија издаје сертификате о завршеној обуци.

Истанбулска конвенција указује на потребу да државе обезбеде одговарајуће обуке за надлежне стручњаке који се баве жртвама односно учиниоцима свих дела насиља, о спречавању и откривању таквог насиља, једнакости између жена и мушкараца, потребама и правима жртава, као и о спречавању секундарне виктимизације (чл. 15. ст. 1).¹³⁸

---

137 Основана Законом о правосудној академији, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 32/2014 – одлука УС и 106/2015.

138 Члан 15. став 1. Истанбулске конвенције: „Чланице ће обезбедити односно ојачати одговарајуће обуке за надлежне стручњаке који се баве жртвама односно учиниоцима свих дела насиља обухваћених Конвенцијом, о спречавању и организовању таквог насиља, једнакости између жена и мушкараца, потребама и правима жртава, као и спречавању секундарне виктимизације.“

Обука јавних тужилаца

Сходно наведеном, ради ефикасног и доследног спровођења законских овлашћења, препознавања насиља у породици, осигурања безбедности и заштите права жртава, као и специјализације тужилаца који поступају у случајевима насиља у породици, неопходно је да јавни тужиоци и заменици јавних тужилаца, као и тужилачки помоћници, похађају континуиране обуке како на тему родно заснованог насиља, тако и на тему насиља у породици, односно у вези са применом ЗСНП.

Када је у питању насиље у породици потребно је нагласити да је, поред стручних обука полицијских службеника и јавних тужилаца, посебно значајно утицати на сензибилитет лица која поступају у овим предметима, јер управо од те сензибилности и способности опажања полицијских службеника и јавног тужиоца зависи права процена ризика која ће бити значајна за правилну процену коју би меру требало предузети у циљу заустављања евентуалног насиља. Ово се посебно односи на фазу предистражног поступка када су и полиција и јавно тужилаштво дужни да превентивно поступају и тиме заштите жртву, а што се може постићи само заједничким деловањем надлежних органа и мултисекторским приступом овом проблему, при чему су посебно значајне координација и хитна размена информација.

У циљу ефикасне примене ЗСНП, Републичко јавно тужилаштво предузело је низ мера којима се уводе специјализација, приоритетно поступање и извештавање, анализа ризика и појачана контрола у свим предметима насиља у породици, како би јавно тужилаштво предузимањем мера из своје надлежности одговорило на насиље у породици и спречило његово понављање.

Као што смо већ навели, циљ ЗСНП је превенција, односно превентивно деловање надлежних органа и институција (полиције, јавног тужилаштва, судова, центра за социјални рад, здравствених установа, невладиног сектора), како би жртве биле заштићене у циљу заустављања или спречавања могућег насиља, и то изрицањем хитних мера од стране полицијских службеника, предлогом тужилаштва за продужење ових мера и коначно продужењем истих од стране суда.

Како би наведени циљеви били остварени потребно је унапредити сарадњу и координацију јавних тужилаца са другим институцијама које се баве спречавањем насиља над женама, ради обезбеђења брзог и ефикасног деловања и повезаности свих институција које морају да примењују сва овлашћења из своје надлежности и законом прописане механизме заштите од насиља у породици.

Обуку јавних тужилаца, заменика јавних тужилаца и тужилачких помоћника, као и судија, спроводи Правосудна академија у Београду. Правосудна академија је основана са циљем да допринесе професионалном, независном, непристрасном и ефикасном обављању судијске и тужилачке функције и стручном и ефикасном обављању послова судског и тужилачког особља. Академија има својство правног лица и организована је јединствено за територију Републике Србије, а надзор над законитошћу рада Правосудне академије врши министарство надлежно за послове правосуђа. Према програму, Правосудна академија организује и спроводи почетну и сталну обуку судија и тужилаца. Правосудна академија од свог оснивања организује обуке на тему људских права, међу којима значајно место заузимају заштита од дискриминације и насиље према женама.

Посебно је значајно спровођење обуке јавних тужилаца – контакт особа у кривичним предметима због кривичног дела насиље у породици у складу са програмом Правосудне академије на тему свеобухватне и ефикасне заштите жртава насиља у породици кроз унапређење програма заштите сведока, правне заштите жртава, безбедности жртава, спречавањем секундарне виктимизације и ефикасним механизмом за обештећење жртава, са посебним освртом на примену међународних стандарда о правима жртава.

Значајан допринос у спровођењу обука јавних тужилаца и тужилачких помоћника у области заштите жртава од насиља у породици има и Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Републике Србије. Удружење је од 2009. године организовало бројне обуке на ову тему и реализовало одређене пројекте и публикације.¹³⁹ Јавни тужиоци су публикације користили у раду, што им је помогло у отклањању дилема у пракси и унапређењу заштите жртава од насиља у породици.

---

139 „Поступање са случајевима породичног насиља“, на крају пројекта издата је и публикација под називом *Поступања у случајевима породичног насиља*, која садржи препоруке које се односе како на нормативно унапређење, тако и на праксу правосудних органа и полиције, и сарадњу свих актера укључујући и полицију и центре за социјални рад (септембар 2014 – март 2015); „Иницијатива правосуђа за бољу заштиту жртава насиља у породици“ (јун 2013 – април 2014); „Партнерство за заштиту људских права – ефикаснија сарадња правосуђа и грађанског друштва“ (април 2013 – април 2014); „Против дискриминације уз промовисање толеранције“, поводом овог пројекта издата је публикација *Забрана дискриминације – одабране пресуде Европског суда за људска права и Европског суда правде* (јун 2012 – јун 2013); „За бољу заштиту жртава насиља у породици – одговор правосуђа“, поводом овог пројекта сачињена је публикација под истим називом *За бољу заштиту жртава насиља у породици – одговор правосуђа* (март 2012 – март 2013).

10. Статистички подаци за кривично дело насиље у породици и примену Закона о спречавању насиља у породици

10.1. Статистички подаци за кривично дело насиље у породици из члана 194. Кривичног законика

Према статистичким подацима садржаним у годишњим извештајима о раду јавних тужилаштава на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости:

- **Током 2017. године** због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ, пријављено је укупно 11.671 лице (10.439 мушкараца и 1.232 жене). У поређењу са претходном годином, када је због овог кривичног дела пријављено 10.245 лица, дошло је до повећања за 13,92% у броју пријављених лица. Укупно је оштећено 8.929 лица (6.680 жена, 1.899 мушкараца и 350 малолетних лица).

Јавна тужилаштва донела су наредбе о спровођењу истраге против 417 лица. У наведеном периоду оптужено је 4.425 лица. Судови су поводом поднетих оптужних аката донели осуђујуће пресуде против 3.452 лица, на казну затвора осуђено је 1.046 лица, на новчану казну 20 лица, изречене су казне рада у јавном интересу против 13 лица, против 2.314 лица изречена је условна осуда, против шест лица судска опомена и против 53 лица мера безбедности као самостална санкција. За 107 лица донета је ослобађајућа пресуда.

- **Током 2018. године** због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ, пријављена су укупно 10.732 лица (9.543 мушкараца и 1.189 жена). У поређењу са претходном годином, када је због овог кривичног дела пријављено 11.671 лице, дошло је до смањења за 8,05% у броју пријављених лица. Укупно је оштећено 7.227 лица (5.166 жена, 1.787 мушкараца и 274 малолетних лица).

Јавна тужилаштва донела су наредбе о спровођењу истраге против 388 лица. У наведеном периоду оптужена су 4.133 лица. Судови су поводом поднетих оптужних аката донели осуђујуће пресуде против 3.575 лица, на казну затвора осуђено је 1.011 лица, на новчану казну 45 лица, изречене су казне рада у јавном интересу против 16 лица, против 2.410 лица изречена је условна осуда, против 14 лица судска опомена и против 79 лица мера безбедности као самостална санкција. За 131 лице донета је ослобађајућа пресуда.

Статистички подаци за кривично дело насиље у породици
и примену Закона о спречавању насиља у породици

- Током 2019. године због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ, пријављена су укупно 9.763 лица. У поређењу са претходном годином, када су због овог кривичног дела пријављена 10.732 лица, дошло је до смањења за 9,03% у броју пријављених лица. Укупно је оштећено 6.435 лица (4.501 жена, 1.542 мушкарца и 392 малолетна лица).

У наведеном периоду оптужено је 3.988 лица. Судови су поводом поднетих оптужних аката донели осуђујуће пресуде против 3.319 лица, на казну затвора осуђена су 943 лица, на новчану казну 16 лица и условних осуда у односу на 2.243 лица. За 121 лице донета је ослобађајућа пресуда.

- Током 2020. године због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ, пријављено је укупно 8.858 лица. У поређењу са претходном годином, када су због овог кривичног дела пријављена 9.763 лица, дошло је до смањења броја пријављених лица за кривично дело насиље у породици за 9,26%.

Јавна тужилаштва донела су наредбе о спровођењу истраге против 389 лица. У наведеном периоду оптужена су 3.422 лица. Судови су поводом поднетих оптужних аката донели осуђујуће пресуде против 2.883 лица, на казну затвора осуђено је 840 лица, на новчану казну 11 лица, изречене су казне рада у јавном интересу против 16 лица, против 1.900 лица изречена је условна осуда, против четири лица судска опомена и против 112 лица мера безбедности као самостална санкција. За 124 лица донета је ослобађајућа пресуда.

- Током 2021. године због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. КЗ, пријављено је укупно 7.839 лица. У поређењу са претходном годином, дошло је до смањења броја пријављених лица за кривично дело насиље у породици од 11,51%.

Јавна тужилаштва донела су наредбе о спровођењу истраге против 398 лица. У наведеном периоду оптужено је 3.001 лице. Судови су поводом поднетих оптужних аката донели осуђујуће пресуде против 2.518 лица, на казну затвора осуђено је 896 лица, на новчану казну 19 лица, изречене су казне рада у јавном интересу против 18 лица, против 1.489 лица изречена је условна осуда, против три лица судска опомена и против 93 лица мера безбедности као самостална санкција. За 90 лица донета је ослобађајућа пресуда.

10.2. Примена Закона о спречавању насиља у породици

Основна јавна тужилаштва образовала су и воде посебну евиденцију у складу са чланом 32. Закона о спречавању насиља у породици, као и евиденцију о раду Групе за координацију и сарадњу према Пословнику о раду групе.

Извештаји о поступању јавних тужилаштава, сходно Закону о спречавању насиља у породици и Општем обавезном упутству Републичког јавног тужиоца О бр. 1/17 од 30. 5. 2017. године, достављају се Републичком јавном тужилаштву сваког месеца.

У периоду од 1. 6. до 31. 12. 2017. године, јавна тужилаштва поднела су предлог за продужење хитне мере према 8.884 лица, од ког броја је суд усвојио 8.579 предлога. Тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици, сходно Породичном закону, поднете су против 135 лица, од којих су усвојене 63 тужбе. У наведеном периоду одржано је 1.577 састанака Групе за координацију и сарадњу, састанцима је присуствовало 113 жртава, разматрано је укупно 25.189 случајева насиља у породици и израђено је 5.600 индивидуалних планова заштите и подршке жртви.

У периоду од 1. 1. до 31. 12. 2018. године, јавна тужилаштва поднела су предлог за продужење хитне мере према 17.915 лица, од ког броја је суд усвојио 17.300 предлога. Тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици, сходно Породичном закону, поднете су против 297 лица, од којих је усвојено 105 тужби. У наведеном периоду одржан је 2.751 састанак Групе за координацију и сарадњу, састанцима су присуствовале 343 жртве, разматрана су укупно 45.932 случаја насиља у породици и израђено је 13.109 индивидуалних планова заштите и подршке жртви.

У периоду од 1. 1. до 31. 12. 2019. године, јавна тужилаштва поднела су предлог за продужење хитне мере према 19.360 лица, од ког броја је суд усвојио 18.597 предлога. Укупан број оштећених лица је 21.534, од ког броја су 15.932 лица женског, а 5.602 лица мушког пола. Број оштећених малолетних лица је 1.087, док број оштећених пунолетних лица износи 20.446. Тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици, сходно Породичном закону, поднете су против 377 лица, од којих је усвојено 198 тужби. У наведеном периоду одржано је 2.818 састанака Групе за координацију и сарадњу, састанцима су присуствовале 194 жртве, разматрано је укупно 50.985 случајева насиља у породици и израђено 18.646 индивидуалних планова заштите и подршке жртви.

У периоду од **1. 1. до 31. 12. 2020. године,** јавна тужилаштва поднела су предлог за продужење хитне мере према 19.280 лица, од ког броја је суд усвојио 18.557 предлога. Укупан број оштећених лица је 21.542, од ког броја

је 15.619 лица женског, а 5.923 лица мушког пола. Број оштећених малолетних лица је 1.179, док број оштећених пунолетних лица износи 20.363. Тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици, сходно Породичном закону, поднете су против 231 лица, а у извештајном периоду је усвојено 69 тужби. У наведеном периоду одржана су 2.604 састанка Групе за координацију и сарадњу, састанцима је присуствовало 85 жртава, разматрана су укупно 44.832 случаја насиља у породици и израђена 16.923 индивидуална плана заштите и подршке жртви.

У периоду од **1. 1. до 31. 12. 2021. године**, јавна тужилаштва поднела су предлог за продужење хитне мере према 19.414 лица, од ког броја је суд усвојио 18.712 предлога. Укупан број оштећених лица је 21.770, од ког броја су 15.934 лица женског, а 5.836 лица мушког пола. Број оштећених малолетних лица је 1.298, док број оштећених пунолетних лица износи 20.472. Тужбе за одређивање мера заштите од насиља у породици, сходно Породичном закону, поднете су против 176 лица, а у извештајном периоду усвојене су 54 тужбе. У наведеном периоду одржано је 2.670 састанака Групе за координацију и сарадњу, састанцима је присуствовала 151 жртва, разматрана су укупно 44.244 случаја насиља у породици и израђена 17.424 индивидуална плана заштите и подршке жртви.

Имајући у виду садржај расположивих евиденција и извештаја, у циљу правилног и потпуног сагледавања кривичног дела насиље у породици неопходно је извршити непосредан увид у релевантне предмете ради допуне и прецизирања података садржаних у расположивим извештајима о примени Закона о спречавању насиља у породици, као и годишњим статистичким извештајима садржаним у годишњим извештајима о раду јавних тужилаштава на сузбијању криминалитета и заштити уставности и законитости – имајући у виду да предметне евиденције и извештаји не садрже одређене (све потребне) податке.

**Статистички подаци за кривично дело насиље у породици
из члана 194. Кривичног законика**

Година	Број пријављених лица због насиља у породици чл. 194.		Пол пријављеног		Укупан број оштећених	Пол оштећеног лица / старост оштећеног лица			Наредба о спровођењу истраге	Оптужених лица	Осуђујуће пресуде	Осуђујућа пресуда						Особајућа пресуда
	Мушки	Женски	Мушки	Женски		Малолетна лица	Казна затвора	Новчана казна				Казна рада у јавном интересу	Уловна осуда	Судска опомена	Мера безбедности као самостална санкција			
2017.	10.439	1.232	8.929	6.680	350	417	4.425	3.452	1.046	20	13	2.314	6	53	107			
2018.	9.543	1.189	7.227	5.166	274	388	4.113	3.575	1.011	45	16	2.410	14	79	131			
2019.	8.471	1.292	6.435	4.501	392	407	3.988	3.319	943	16	16	2.243	1	100	121			
2020.	7.869	989	5.943	4.391	293	389	3.422	2.883	840	11	16	1.900	4	112	124			
2021.	6.972	867	8.124	6.075	498	398	3.001	2.518	896	19	18	1.489	3	93	90			
Укупно	43.294	5.569	36.658	26.813	1.807	1.999	18.949	15.747	4.736	111	79	10.356	28	437	573			

Примена Закона о спречавању насиља у породици

Година	Поднет предлог за предузeње хитне мере		Увојен предлог за предузeње хитне мере		Тужбе		Укупан број оштећених лица	Пол оштећених лица		Старост оштећених лица		Одржано састака Групе за координацију	Број жртава које су присуствовале	Разматран број случајева	Израђен индивидуални план заштите и подршке жртва
	Поднет предлог за предузeње хитне мере	Увојен предлог за предузeње хитне мере	Поднето тужби	Увојено тужби	Женски	Мушки		Малолетно лице	Пунлетно лице						
2017.	8.843	8.579	135	63	-	-	-	-	-	-	-	1.577	113	25.189	5.600
2018.	17.915	17.300	297	105	-	-	-	-	-	-	-	2.751	343	45.932	13.109
2019.	19.360	18.597	377	198	15.932	5.602	21.534	1.087	20.446	2.818	194	2.818	194	50.985	18.646
2020.	19.280	18.557	231	69	15.619	5.923	21.542	1.179	20.363	2.604	85	2.604	85	44.832	16.923
2021.	19.414	18.712	176	54	15.934	5.836	21.770	1.298	20.472	2.670	151	2.670	151	44.244	17.424
Укупно	84.812	81.745	1.216	489	47.485	17.361	64.846	3.564	61.281	12.420	886	12.420	886	211.182	71.702

11. Пресуде Европског суда за људска права

Европски суд за људска права (ЕСЉП) у свом раду примењује Европску конвенцију о људским правима и основним слободама и испитује сваку конкретну представку како би установио да ли је дошло до кршења захтева Конвенције. Када је у питању кривично дело насиље у породици, посебно су значајне пресуде Опуз против Турске и Еремија и остали против Републике Молдавије, у којима је Суд утврдио повреду члана 14. Конвенције у вези са насиљем као обликом дискриминације по родној припадности.

11.1. Опуз против Турске, представка број 33401/02, пресуда од 9. јуна 2009. године

Случај Опуз је водећи случај у којем се Европски суд за људска права изјаснио да насиље које се континуирано врши због пола жртве и које остаје неодговарајуће процесуирано и некажњено од стране државе представља дискриминацију на основу пола.

Госпођа Нахиде Опуз поднела је представку против бившег супруга Х. О. са којим је имала троје деце, јер се годинама насилно понашао према њој и њеној мајци. Против Х. О. је у три случаја покренут кривични поступак због претњи смрћу, наношења тешких телесних повреда и покушаја убиства. Међутим, како су подносиатеља представке и њена мајка повукле кривичне пријаве, то је суд обуставио поступак у сва три случаја, с обзиром на то да по Кривичном законнику Турске, како би поступак могао да буде настављен, мора бити поднета пријава. Х. О. је продужио са насилним понашањем, па је тако подносиатељки представке ножем нанео седам убодних рана, за које дело је оптужен и осуђен на новчану казну од 840.000 турских лира (око 385 евра), које је могао да плати у осам рата. Након тога је пуцао из ватреног оружја у мајку подносиатељке представке и усмртио је на лицу места, за које дело је осуђен на доживотну робију, али је пуштен из притвора до исхода поступка по жалби, тако да је наставио са претњама према подносиатељки представке.

Суд је утврдио да власти нису предузеле заштитне мере у виду делотворног одвраћања и заштите подносиатељке представке, чији је бивши муж озбиљно угрожавао њен лични интегритет, јер су биле обавештене о насиљу и морале су да ступе у акцију, а не да чекају да им се жртве саме

обрате и затраже заштиту. *Сама чињеница да су жртве повукле своје кривичне пријаве, ни у ком случају није ослободила турске власти њихове одговорности. Турске власти су биле дужне да истраже разлоге за повлачење тих пријава и да поступи тако да на одговарајући начин заштите жртве.* С тим у вези, Суд је приметно да је посебно упечатљиво било то што су жртве повлачиле своје кривичне пријаве кад год би муж подносио представку био на слободи или непосредно пошто би био пуштен из притвора.

Ова пресуда представља прекретницу у случајевима породичног насиља. Европски суд је у њој назначио које су обавезе држава потписница у вези са породичним насиљем, па је чак установио и да родно засновано насиље представља облик дискриминације. Суд је закључио да су подносиоца представке и њена мајка биле жртве вишеструких напада, тако да би, иако је било неких интервала између тих догађаја, укупно насиље према ставу Суда требало сагледати као непрекинути ланац насиља. Суд је закључио да је подносиоца представке доказала како су жртве насиља у породици махом жене и како општа и дискриминаторна правосудна пасивност у Турској ствара климу која је подстицајна за породично насиље.

Имајући све то у виду, може се закључити да се ради о родно заснованом насиљу чије су жртве биле подносиоца представке и њена мајка, што је посебан облик дискриминације жена. У конкретном случају Суд је закључио да је прекршен члан 14. у вези са члановима 2. и 3. Конвенције. С обзиром на наведене закључке, Суд није сматрао да је неопходно да исте те чињенице разматра и у контексту чланова 6. и 13. Конвенције.

11.2. Еремија и остали против Републике Молдавије, представка број 3564/11, пресуда од 28. маја 2013. године

Госпођа Илија Еремија и њене две ћерке поднеле су представку Суду против оца и мужа подносиоца А. који је био полицајац и који је након рођења друге ћерке често долазио кући пијан и жену злостављао физички, а ћерке вербално. Након неколико година госпођа Еремија је поднела захтев за развод брака и том приликом је одређен период чекања од шест месеци, али је њен супруг наставио са насиљем због чега се обратила полицији. Тим поводом господин А. је осуђен да плати новчану казну и изречено му је званично упозорење, међутим ово је имало контраефекат, с обзиром на то да је А. постао насилнији и новембра 2010. покушао да удави жену.¹⁴⁰

140 „Многи учиниоци породичног насиља и силоватељи не даде своје партнере да би их убили, они их даде да би им ставили до знања да могу да их убију – у сваком тренутку када пожелe“ (Casey Gwinn), према: Hagen, Leslie A., National Indian Country Training Coordinator, Leslie Hagen.

У Сједињеним Америчким Државама је прописано самостално кривично дело дављење. Општи федерални кривични законик, пододелац 7 (Напади), одељак 113 (8). Доступно на:

Након тога донето је решење о забрани приближавања, ступања у контакт са подносиатељкама представке или чињењу било каквог насиља према њима, коју је А. у више наврата прекршио.

Европски суд је установио да су власти имале довољно доказа о насилном понашању А., као и да је прва подносиатељка представке била изложена ризику од даљег насиља у породици, због тога што се А. отворено понашао противно решењу о забрани приласка. Даље, суд је утврдио да је судија одбила да убрза поступак развода по захтеву прве подносиатељке представке, затим да су полицајци вршили притисак на њу да повуче кривичну пријаву, њеном адвокату је било онемогућено да присуствује састанцима, а јавни тужилац је донео одлуку о привременој обустави поступка.

Значај ове пресуде огледа се у томе што је Европски суд констатовао да за разлику од пресуде Опуз против Турске, у којем случају власти нису предузеле ниједан корак ради заштите жртве, у конкретном случају молдавске власти јесу предузеле одређене кораке. Али они очигледно нису били довољни у смислу делотворне заштите жртве и кажњавања учioniца како би се могло сматрати да је држава испунила своје обавезе које је преузела по Конвенцији.

Овом пресудом потврђено је да су власти, тиме што нису предузеле одговарајуће мере у циљу заштите жртве, испољиле дискриминаторски став према женама, чиме су прекршиле члан 14. Конвенције.

Значај пресуде огледа се и у томе што је Европски суд придао велики значај професији полицајца коју починалац обавља, закључивши да „чињеница да власти нису предузеле одлучну акцију у односу на А. изазива још већу узнемиреност ако се има у виду да је насилник полицајац коме професија, према унутрашњем праву, између осталог налаже (...) заштиту права других, спречавање криминала и заштиту јавног реда“.

Значај оваквог става Европског суда огледа се у томе што представља подршку у свим другим случајевима у којима се ради о поступцима појединаца, приватних грађана, али и оних који у исто време обављају и неку државну функцију или заузимају неки одговоран положај.

<https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/113> Code § 113. Assaults within maritime and territorial jurisdiction. Нова одредба о кривичном делу напад давлeњeм или гушењeм додата је за почињени „напад брачног партнера, интимног партнера или партнера у вези путем давлeњeа, гушења или покушаја давлeњeа или гушења“, 18 U.S.C. § 113 (a)(8); кажњава се казном од максимално десет година затвора или новчаном казном, или на оба начина.

11.3. Галовић против Хрватске, представка бр. 45512/11, пресуда од 31. августа 2021. године

Европски суд за људска права донео је пресуду да Република Хрватска није повредила право подносиоца захтева да не буде два пута суђен и кажњен у истој ствари, зајемчено чланом 4. Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода.

Наиме, подносилац представке проглашен је кривим за неколико прекршаја насиља у породици на штету своје супруге и деце које је учинио у периоду од 2006. до 2008. године. Против њега је, у новембру 2008, његова супруга поднела кривичну пријаву због догађаја који се догодио тог истог месеца, а полиција је пријаву допунила претходним догађајима који су обухватили раздобље од фебруара 2005. до новембра 2008. године. На основу ове пријаве, Општинско јавно тужилаштво поднело је оптужни предлог против подносиоца представке због четири кривична дела насилничко понашање у породици учињена на штету његове бивше супруге и њихове деце, те за једно кривично дело запуштање и злостављање детета учињено на штету његове малолетне ћерке. Општински суд прогласио је подносиоца кривим за наведена кривична дела те му изрекао казну затвора у трајању од пет година уз меру безбедности обавезног лечења зависности од алкохола.

Против ове пресуде подносилац и његов бранилац поднели су жалбу Жупанијском суду, с тим што је бранилац уз жалбу доставио и допис у којем се наводи да је отказао пуномоћје Е. Х., након чега му је постављен нови бранилац С. А. Жупанијски суд је одржао седницу о којој је обавестио само подносиоцевог бившег браниоца Е. Х. и на тој седници, без одржавања расправе и у одсутности подносиоца представке и његовог браниоца, смањио изречену казну затвора те потврдио првостепену пресуду у преосталом делу. Након тога, Врховни суд је укинуо другостепену пресуду и предмет вратио на поновно одлучивање, а поводом захтева подносиоца за ванредно преиспитивање правноснажне пресуде. У поновљеном поступку, Жупанијски суд је одржао седницу на коју није позвао подносиоца већ његовог новог браниоца С. А. и донео пресуду истоветну претходној. Након тога, подносилац је поново поднео захтев за ванредно преиспитивање правноснажне пресуде, наводећи, између осталог, да је због претходне пресуде у неколико прекршајних поступака, његова кривична пресуда представљала другу пресуду за исто дело (осуду). Врховни суд је одбио његов захтев а Уставни суд је прогласио подносиоцеву уставну жалбу недопуштеном.

Након тога, подносилац је поднео представку Европском суду за људска права наводећи, између осталог, да му је два пута суђено и да је два пута кажњен за исто дело у прекршајном и кривичном поступку. Разматрајући повезаност два поступка у времену, Европски суд је утврдио да су у овом предмету надлежни домаћи органи покренули прекршајни поступак сваког

пута када је дошло до изолованог случаја насиља у породици, а након што је низ догађаја у раздобљу од приближно три године кулминирао покренули су последњи прекршајни поступак, те отприлике месец дана након тога и кривични поступак због кривичног дела насилничко понашање у породици у продуженом трајању.

Европски суд је стога закључио да су различити поступци били довољно повезани у времену да се накнадно покретање кривичног поступка не може сматрати противним члану 4. Протокола број 7 уз Конвенцију.

Дакле, поступци који су вођени против подносиоца представке и изречене казне чинили су кохерентну и сразмерну целину којом је омогућено кажњавање како појединачних дела која је учинио, тако и обрасца његовог понашања, на делотворан, сразмеран и одвраћајући начин.¹⁴¹

---

¹⁴¹ Доступно на: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Analize%20presuda%20i%20odluka/Galovi%C4%87%20-%20analiza%20presude.pdf>.

12. Примери из праксе

12.1. КТ. бр. 4052/21, Прво основно јавно тужилаштво у Београду

Поступајући по кривичној пријави Министарства унутрашњих послова (МУП), Дирекције полиције, Полицијске управе Београд, Полицијске станице Звездара КУ. бр. 10643/21 од 11. 8. 2021. године, Прво основно јавно тужилаштво у Београду донело је наредбу за спровођење истраге КТ. бр. 4052/21, Кти. бр. 97/21 од 12. 8. 2021. против Д. С. из Београда јер постоји оправдана сумња да је „дана 10. 8. 2021. године око 19 часова у Београду, у улици С. Л. Б. бр. 24-ј, у стању урачунљивости, свестан свога дела, његове забрањености, при чему је хтео његово извршење, применом насиља, дрским и безобзирним понашањем угрозио спокојство и телесни интегритет чланова своје породице супруге С. С. и сина И. С., на тај начин што је најпре на наведеној адреси пришао сину И. и ударио га једном затвореном шаком у пределу главе, а затим још једном у пределу стомака, па пошто је И. истрчао из стана Д. је узео нож и обратио се С.: „Хоћеш да те убодем, хоћеш себи да исечем вене“, након чега је спустио нож и опет јој се обратио речима: „Сада ћу да те пребијем“, те је потрчао у њеном правцу, а након што је С. пала на под Д. јој је задао три ударца затвореном шаком по леђима, те ју је шутнуо ногом у леву руку услед чега је оштећена задобила прелом подлактице леве руке, након чега је у даљем извршењу кривичног дела спречен од стране сина И. и комшија“, чиме је извршио кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ.

Поред тога, *Прво основно јавно тужилаштво у Београду донело је наредбу Кт. бр. 4052/21, Кти. бр. 97/21 од 31. 8. 2021. године да се изврши комисијско психијатријско-психолошко вештачење оштећене С. С. и оштећеног С. И. на околност угрожености спокојства и душевног стања оштећених као чланова породице, као и наредбу Кт. бр. 4052/21, Кти. бр. 97/21 од 8. 9. 2021. године да се изврши комисијско психијатријско вештачење окривљеног С. Д., на околност да ли је у време извршења кривичног дела била искључена и смањена урачунљивост осумњиченог, односно да ли је способан да управља својим поступцима, да схвати значај својих дела, као и евентуално постојање код осумњиченог душевне болести, душевне заосталости и привремене душевне поремећености или неке друге теже душевне поремећености, токсикоманске зависности од алкохола, опојних дрога и психотропних медикамената.*

Комисија за психијатријско-психолошко вештачење дала је мишљење да С. И. болује од анксиозно-депресивног поремећаја, те да су стога радњама осумњиченог С. Д. угрожени његово спокојство и душевни интегритет, за разлику од његове мајке С. С. која не показује симптоме било ког

психијатријског поремећаја или обољења због чега су мишљења да радњама осумњиченог С. Д. нису угрожени њено спокојство и душевни интегритет.

Из налаза и мишљења комисије судских вештака Института за ментално здравље од 13. 9. 2021. године произлази да учинилац С. Д. болује од поремећаја са суманутошћу, тематски сумануте љубоморе, да његово коришћење алкохола одговара штетној употреби без развоја синдрома зависности, затим да је у време извршења кривичних дела која му се стављају на терет боловао од поремећаја са суманутошћу, из ког разлога је у таквом стању његова способност да схвати значај свог дела те да контролише своје поступке била у потпуности одсутна, односно да је окривљени био неурачунљив, због чега, с обзиром да је поремећај са суманутошћу озбиљно душевно обољење које захтева упорно лечење, предлажу да се окривљеном изрекне мера лечења психијатријског типа која се у почетној фази мора одвијати у затворним условима.

Након тога, Прво основно јавно тужилаштво у Београду поднело је предлог за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи КТ. бр. 4052/21 од 17. 9. 2021. године, на основу члана 81. став 2. у вези става 1. КЗ, којим је учиниоцу С. Д. стављено на терет да је у стању неурачунљивости учинио противправно дело у закону одређено као кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ и противправно дело у закону одређено као кривично дело насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ, те је предложено да се учиниоцу на основу члана 524. ЗКП и члана 211. став 1. тачка 3. ЗКП до завршетка поступка продужи притвор из разлога због којих је и одређен.

У односу на осумњиченог С. Д. Први основни суд у Београду донео је решење 3 К. бр. 1807/21, Кв. бр. 1519/21 од 17. 9. 2021. године којим се на основу члана 524. став 4. ЗКП у вези члана 211. став 1. тачка 3. ЗКП осумњичени С. Д. има привремено сместити у Специјалну затворску болницу у Београду до завршетка поступка за изрицање мере безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи из члана 81. став 2. КЗ пред судом првог степена.

Први основни суд у Београду донео је решење 3 К. бр. 1807/2021 од 1. 12. 2021. године којим се према учиниоцу С. Д. због тога што је у стању неурачунљивости учинио противправно дело предвиђено у закону као кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ и кривично дело насиље у породици из члана 194. став 1. КЗ, тако што је оштећеној С. С. нанео тешку телесну повреду у виду прелома жбичне кости а оштећеном С. И. лаку телесну повреду у виду нагњечења грудног коша са леве стране, те својим радњама угрозио душевно стање и спокојство оштећеног И. С., на основу члана 81. став 2. у вези става 1. КЗ изриче мера безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој

установи, која се има извршити у Специјалној затворској болници у Београду. Меру безбедности обавезно психијатријско лечење и чување у здравственој установи суд ће обуставити када утврди да је престала потреба за лечењем и чувањем учиниоца у здравственој установи.

12.2. КТ. бр. 219/17, Прво основно јавно тужилаштво у Београду

Прво основно јавно тужилаштво у Београду поднело је оптужни предлог КТ. бр. 216/17 од 20. 10. 2017. године против окривљеног П. Л. из Београда јер постоји оправдана сумња да је „у периоду од 18. 9. 2016. до 10. 1. 2017. године, у свом стану у коме живи са супругом М. и сином С. у Београду, Т. В. бр. 14, при чему му је способност да схвати значај свог дела и способност да управља својим поступцима била смањена услед стања повишене емоционалне напетости, али не битно, свестан свог дела чије је извршење хтео и свестан да је његово дело забрањено, применом насиља угрозио телесни интегритет члана своје породице – сина С. Л. и претњом да ће напасти на његов живот и тело, користећи при томе средство подобно да тело тешко повреди, на тај начин што је дана 18. 9. 2016. године око 23 часа, након што му је оштећени приговорио што малтретира његову мајку причом о новцу и лековима, обратио се оштећеном речима: „Марш у своју собу пизда ти матерна“, и једном руком оштећеног ухватио за врат а другом за зглоб руке, а затим га је главом ударио у лице у пределу носа наневши му тако лаку телесну повреду у виду нагњечења у пределу полеђине носа, а дана 10. 1. 2017. године око 16 часова у кухињи оштећеном који је припремао ручак рекао: „Бежи тамо“, и са фрижидера једном руком узео нож за хлеб дужине сечива 17,5 цм а другом руком је узео даску за сечење и повишеним тоном запретио оштећеном речима: „Убићу те, убићу те“, и када га је оштећени својим рукама ухватио за руке, говорећи му да баца нож и даску, одбио је да то учини и поновио више пута да ће убити оштећеног“, чиме је извршио кривично дело насиље у породици из члана 194. став 2. у вези става 1. КЗ.

Тужилаштво је ставило предлог да се у доказном поступку, између осталог, изврши увид у налаз и мишљење судског вештака неуропсихијатра др Бојане Кеџман, којим доказује чињеницу да је у време извршења кривичног дела окривљени био смањено урачунљив али не битно, као и да не постоји потреба изрицања мере безбедности медицинског карактера, али да постоји потреба за спровођењем породичне психотерапије, како би се стабилизовали нарушени породични односи, као и у налаз и мишљење органа старатељства Градског центра за социјални рад у Београду, Одељење Стари град од 2. 12. 2016. и допуну овог налаза од 23. 1. 2017. године којим се доказује постојање високог ризика по безбедност чланова породице Л.

Након спроведеног доказног поступка Први основни суд у Београду донео је пресуду 32 К. бр. 220/2017 од 27. 11. 2018. године којом се окривљени Л. П. оглашава кривим што је извршио кривично дело насиље у породици из члана 194. став 2. у вези става 1. КЗ, за које дело му суд изриче условну осуду којом му утврђује казну затвора у трајању од 6 (шест) месеци и истовремено одређује да се иста неће извршити ако окривљени за време од 3 (три) године од правноснажности пресуде не изврши ново кривично дело, а у случају опозива условне осуде окривљеном се у казну затвора урачунава време проведено у притвору у периоду од 10. 1. 2017. до 9. 2. 2017. године.

Против ове пресуде благовремено су изјавили жалбу окривљени Л. П. и његов бранилац по свим законским основима.

Виши суд у Београду донео је решење Кж1. бр. 179/19 од 29. 8. 2019. године којим се усвајањем жалби окривљеног Л. П. и његовог браниоца адвоката М. Ј. укида пресуда Првог основног суда у Београду К. бр. 220/2017 од 27. 11. 2018. године и предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење, јер је првостепени суд прекорачио идентитет оптужбе на штету окривљеног тако што је проширио период извршења кривичног дела од 18. 9. 2016. до 10. 1. 2018. године, иако је у оптужном акту као време извршења предметног кривичног дела наведен период од 18. 9. 2016. до 10. 1. 2017. године.

У поновљеном поступку Први основни суд у Београду је отклонио битну повреду одредаба кривичног поступка на коју је указано поменутиим решењем и донео пресуду К. бр. 1650/2019 од 16. 3. 2021. године којом се окривљени Л. П. оглашава кривим што је извршио кривично дело насиље у породици из члана 194. став 2. у вези става 1. КЗ, за које дело му суд изриче условну осуду којом се утврђује казна затвора у трајању од 6 (шест) месеци и роком провере од 3 (три) године, са образложењем да је из доказа изведених током поступка на несумњив начин утврђено да је окривљени претњом оштећеном да ће га убити, док је држао нож у рукама и задавањем ударца главом у пределу носа, угрозио спокојство и телесни интегритет члана своје породице, сина С. Л. средством подобним да тело тешко повреди, због чега се по налажењу овог суда у радњама окривљеног стичу сва, како субјективна тако и објективна обележја наведеног кривичног дела.

Виши суд у Београду донео је пресуду Кж1. бр. 324/21 од 14. 6. 2021. године којом се одбија као неоснована жалба браниоца окривљеног П. Л. адвоката З. А., па се пресуда Првог основног суда у Београду К. бр. 1650/2019 од 16. 3. 2021. године потврђује.

Врховни касациони суд донео је пресуду Кзз бр. 993/2021 од 22. 9. 2021. године којом се одбија као неоснован захтев за заштиту законитости браниоца окривљеног П. Л. адвоката З. А. поднет против правноснажних пресуда Првог основног суда у Београду 32 К. бр. 1650/2019 од 16. 3. 2021. и Вишег

суда у Београду Кж1. бр. 324/21 од 14. 6. 2021. године, са образложењем да је у догађајима описаним у изреци правоснажне пресуде утврђен контекст насиља од стране окривљеног П. Л. према члану своје породице, сину С. Л., при чему је за постојање предметног кривичног дела довољно да је предузета и само једна радња.

12.3. КТ. бр. 1772/17, Прво основно јавно тужилаштво у Београду

Прво основно јавно тужилаштво у Београду подигло је оптужницу КТ. бр. 1772/17, Кто. бр. 66/18 од 11. 1. 2019. године против окривљене В. С. из Београда због оправдане сумње да је „у периоду од 21. 2. 2017. до 7. 4. 2017. године у Београду, у улици 16. О. бр. 3/42, у стању урачунљивости, свесна свог дела чије је извршење хтела, применом насиља, претњом да ће напасти на живот и тело, дрским и безобзирним понашањем угрожавала спокојство, телесни интегритет и душевно стање члана своје породице – малолетне ћерке К. В., на тај начин што је претила оштећеној да ће да је убије, да ће да је скине голу и избаци напоље, вређала је и говорила јој: „Дабогда цркла, дабогда умрла, курво, идиоте, једи говна“, да би дана 21. 2. 2017. физички насрнула на оштећену и ударила је, након чега је оштећена осећала болове у стомаку који су довели до колапса и несвестице, да би дана 15. 3. 2017. године вербално и физички напала оштећену услед чега је оштећена задобила лаку телесну повреду у виду нагњечења десне надлактице изгледа штапа промера 5 x 2 цм, нагњечења левог рамена и леве лопатице са више крвних подлива тракастог и тачкастог изгледа, нагњечења леве надлактице, нагњечења десне бутине 10 x 3 цм и огуљотине леве надлактице, те је дана 7. 4. 2017. године након расправе између окривљене и оштећене зато што је оштећена закаснила односно дошла кући након договореног термина, оштећеној задала више удараца отвореном шаком у пределу лица, а све ово свесна противправности дела“, чиме је извршила кривично дело насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ.

Из судског психијатријског вештачења за оштећену В. К. сталног судског вештака др Бојане Кеџман од 27. 11. 2018. године произлази да су атаци агресивности мајке за оштећену имали карактеристике акутне стресогене ситуације која је била праћена стањем високе анксиозности, те да се ради о стању које је угрожавало њено спокојство и душевно стање, тако да код ње перзистирају емоционалне напетости са последичним претпостављеним страхом од могућег понављања доживљених стресних ситуација, као и склоност ка продуженој интрапсихичкој обради фрустрационих доживљавања.

Из извештаја Градског центра за социјални рад у Београду – Одељење Звездара за окривљену В. С. произлази да су у породици чести конфликти,

свађе и размирице, да је окривљена више пута упозорена на ингеренције органа старатељства у погледу било које врсте кажњавања малолетног детета оштећене К. В., те да је процена да је у најбољем интересу детета да му се постави привремени старатељ, с тим да би дете остало да живи у породичном окружењу на које је навикло са братом и снајом.

Након спроведеног доказног поступка, Први основни суд у Београду донео је пресуду 27 К. бр. 390/19 од 15. 6. 2020. године којом се окривљена В. С. оглашава кривом због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ и осуђује на казну затвора у трајању од 8 (осам) месеци која ће се извршити без мере електронског надзора на тај начин што окривљена не сме напуштати просторије у којима станује у Београду, у улици 16. О. бр. 3, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција. Уколико окривљена В. С. једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора. *Суд је донео одлуку која се односи на начин извршења изречене затворске казне према окривљеној иако је она супротна члану 45. став 5. КЗ.*

Против ове пресуде благовремено је изјавило жалбу Прво основно јавно тужилаштво у Београду КТ. бр. 1772/17 од 15. 7. 2020. године због повреде кривичног закона из члана 437. став 1. тачка 2. у вези члана 439. став 1. тачка 3. ЗКП, јер је чланом 45. став 5. КЗ прописано да се „*осуђеном за кривично дело против брака и породице који живи са оштећеним у истом породичном домаћинству, не може одредити извршење казне затвора на начин прописан у ставу 3. наведеног члана*“, односно да се не може учиниоцу кривичног дела изрећи казна затвора до једне године и истовремено одредити да ће она бити извршена тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује.

Апелациони суд у Београду донео је пресуду Кж1. бр. 960/20 од 19. 11. 2020. године којом се усвајањем жалбе јавног тужиоца Првог основног јавног тужилаштва у Београду преиначује пресуда Првог основног суда у Београду К. бр. 390/19 од 15. 6. 2020. године, само у погледу начина издржавања казне затвора, тако што Апелациони суд у Београду окривљеној В. С. због извршења кривичног дела насиље у породици из члана 194. став 3. у вези става 1. КЗ, за које је првостепеном пресудом оглашена кривом и осуђена на казну затвора у трајању од 8 (осам) месеци, одређује да ће се казна затвора у трајању од 8 (осам) месеци извршити у заводу за извршење казне, са образложењем да је првостепени суд противно одредби члана 45. став 5. Кривичног законика одредио да ће окривљена В. С. казну затвора у трајању од 8 (осам)

месеци издржати у просторијама у којима станује обзиром да окривљена живи са оштећеном – својом малолетном ћерком у истом породичном домаћинству.¹⁴²

---

142 У том смислу: пресуда Врховног касационог суда Кзз бр. 731/2020 од 1. 9. 2020.

13. Релевантни документи Савета Европе

Стратегија родне равноправности Савета Европе за период 2018–2023. (Стратегија равноправности), документ који се надограђује на широке и политичке тековине Савета Европе у области родне равноправности и положаја жена.

Доступно на: <https://rm.coe.int/ge-strategy-2018-2023/1680791246>

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, усвојена од стране Савета Европе у Риму 4. 11. 1950. године.

Доступно на: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_SRP.pdf

Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, документ Комитета министара (КМ) Савета Европе од 7. 4. 2011. године.

Доступно на: <https://rm.coe.int/1680462540>

Декларација о политици супротстављања насиљу према женама у демократској Европи, усвојена од стране министара држава учесница Треће европске министарске конференције о једнакости између мушкараца и жена (Рим, 21–22. 10. 1993).

Декларација о једнакости између жена и мушкараца као фундаменталном критеријуму демократије, усвојена од стране Савета Европе 1997. године.

13.1. Препоруке органа Савета Европе

Препорука Р (90) 2Е Комитета министара Савета Европе о социјалним мерама у вези са насиљем у породици, текст усвојен од стране Комитета министара 15. јануара 1990. године.

Препорука 1450 (2000) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у Европи, текст усвојен од стране Скупштине 3. априла 2000. године.

Препорука 1582 (2002) Парламентарне скупштине Савета Европе о насиљу над женама у породици, текст усвојен од стране Скупштине 27. септембра 2002. године (32. заседање).

Препорука (2002) 5 Комитета министара Савета Европе о заштити жена од насиља, усвојена од стране Одбора министара 30. априла 2002. године на 794. састанку министарских изасланика.

Доступно на: <http://www.womenngo.org.rs/paneurope/prevod2002-web.pdf>

Препорука 1681 (2004) Парламентарне скупштине Савета Европе, текст усвојен од стране Скупштине 8. октобра 2004. године (32. заседање).

Препорука 1905 (2010) Парламентарне скупштине Савета Европе, текст који је Стални комитет усвојио у име Скупштине 12. 3. 2010. године.

Препорука Рес (2007) 17 Одбора министара државама чланицама о стандардима и механизмима равноправности полова, усвојена од стране Одбора министара 21. 12. 2007. године на 1011. састанку заменика министара.

Препорука Рес (2002) 537 Комитета министара Савета Европе.

Препорука СМ/Рес (2010) 10 о улогама жена и мушкараца у превенцији и разрешавању конфликта и изградњи мира.

Литература

1. Bowles, Jerry J., *Поступање са жртвом: зашто жртве порекну оптужбе и повуку се?* (представљено на конференцији „Нове праксе у судском разматрању случајева насиља у породици“, Сарајево, децембар 2015), допуњено препорукама Mel Flanagan.
2. Бранковић, Б., *Вести из будућности: Истанбулска конвенција и одговорност државе за борбу против насиља над женама; Функционисање општих сервиса – операционализација дужне прилежности*, Београд, UNDP, 2017.
3. *Вештине у доказивању кривичног дела насиље у породици*, UNDP, 2021. Доступно на: <https://www.undp.org/sr/serbia/publications/ve%C5%A1tine-u-dokazivanju-krivi%C4%8Dnog-dela-nasilje-u-porodici>.
4. Вуковић, И., „Насиље у породици као кривично дело – поједини проблеми у примени права“, *Насиље у породици*, Зборник радова са научног скупа, Београд, 2012.
5. Gavella, N., *Osobna prava – prvi dio*, Правни факултет Свеучилишта у Загребу, Загреб, 2000.
6. Делић, Н., „Сила и претња у кривичном праву“, у: *Ново кривично законодавство: дилеме и проблеми у теорији и пракси*, Београд, 2006.
7. Ђорђевић, Ђ., „Кривична дела насиља у породици“, *Ревиија за криминологију и кривично право*, бр. 3/2007.
8. Етички кодекс јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца, *Службени гласник РС*, бр. 42/2021.
9. Закон о амнестији, *Службени гласник РС*, бр. 107/2012.
10. Закон о забрани дискриминације Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 22/09 и 52/2021.
11. Закон о извршењу кривичних санкција, *Службени гласник РС*, бр. 55/2014 и 35/2019.
12. Закон о изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 10/2002.
13. Закон о измени Закона о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – исправка и *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/10.
14. Закон о јавном реду и миру РС, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016 и 24/2018.
15. Закон о јавном тужилаштву, *Службени гласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 38/2012 – одлука УС, 121/2012, 101/2013, 111/2014 – одлука УС, 117/2014, 106/2015 и 63/2016 – одлука УС.
16. Закон о полицији, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.
17. Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2013.

Литература

18. Закон о правима пацијената, *Службени гласник РС*, бр. 45/2013, 25/2019 – др. закон.
19. Закон о правосудној академији, *Службени гласник РС*, бр. 104/2009, 32/2014 – одлука УС и 106/2015.
20. Закон о прекршајима Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 – одлука УС, 91/2019 – др. закон и 112/2022 – одлука УС.
21. Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005.
22. Закон о равноправности полова Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 52/2021.
23. Закон о спречавању насиља у породици, *Службени гласник РС*, бр. 94/2016.
24. Законик о кривичном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.
25. Интернет: <https://rm.coe.int/1680462540>.
26. Интернет: <https://uredzastupnika.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Analize%20presuda%20i%20odluka/Galovi%C4%87%20-%20analiza%20presude.pdf>.
27. Интернет: https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_kvivicnom_postupku.html.
28. Интернет: <https://www.zeneprotivnasilja.net/o-nama/spisak-organizacija>.
29. Johnson, Michael P., *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*, Northeastern University Press, Boston, MA, 2008.
30. Kelly, Joan B., Johnson, Michael P., "Differentiation among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications for Interventions", *Family Court Review* 46, br. 3/2008.
31. Kelly, Kristin A., *Domestic Violence and the Politics of Privacy*, Cornell University Press, Ithaca, NY, 2003.
32. Kelly, L., Coy, M., *Building Blocks: A Strategy and Action Plan for Addressing Violence Against Women and Girls in Thurrock*, март 2012. Доступно на: <https://democracy.thurrock.gov.uk/Data/Children's%20Services%20Overview%20and%20Scrutiny%20Committee/201207031900/Agenda/7417%20-%2016773.pdf>
33. *Комуникација са сведоцима и оштећенима*. Доступно на: <http://www.rjt.gov.rs/assets/Komunikacioni%20opriru%C4%8Dnik%202017.pdf>
34. Кривични законик РС, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019.
35. Лазаревић, Љ., *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Београд, 1995.
36. Лазаревић, Љ., *Кривично право – Посебни део*, Београд, 1995.
37. Млађеновић, Л., *Емоције мењају рад мозга: феминистички приступ неуробиологији трауме силовања*, Аутономни женски центар, Београд, 2020.
38. "Oakland County Coordinating Council Against Domestic Violence", *Oakland County Domestic Violence Handbook: You're Not Alone*, 2003.

39. Одлука Владе РС о образовању Савета за сузбијање насиља у породици, *Службени гласник РС*, бр. 69/2017, 30/2021 и 69/2021.
40. Општи федерални кривични законик Сједињених Америчких Држава, пододељак 7 (Напади), одељак 113 (8). Доступно на: <https://www.law.cornell.edu/uscode/text/18/113>
41. Петрушић, Н., Жунић, Н., Вилић, В., *Кривично дело насиља у породици у судској пракси – нове тенденције и изазови*, ОЕБС, 2018. Доступно на: <https://www.osce.org/files/f/documents/0/d/424802.pdf>.
42. Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/05, 72/11 – др. закон и 6/15.
43. Правилник о управи у јавним тужилаштвима, *Службени гласник РС*, бр. 110/ 2009, 87/2010, 5/2012, 54/2017, 14/2018 и 57/2019.
44. *Preventing and Responding to Gender-Based Violence: Expressions and Strategies*, Sida, 2015.
45. Skinnider, Eileen, *Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls*, Criminal Justice Handbook Series, Канцеларија Уједињених нација за дрогу и криминал, Беч, 2014.
46. *The Beijing Declaration and Platform for Action Turns 20*, Summary Report, The UN Women, New York, 2015.
47. Устав Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.
48. Hagen, Leslie A., National Indian Country Training Coordinator.
49. Халиловић, Мајда, и др., *Родне предрасуде у примјени права: босанскохерцеговачки и међународни правни оквири и пракса*, Атлантска иницијатива / DCAF, Сарајево, 2017.
50. *Handbook on effective prosecution responses to violence against women and girls*, The United Nations Office on Drugs and Crime, 2014.
51. Hecht Schafran, Lynn, *Barriers to Credibility: Understanding and Countering Rape Myths*. Доступно на: https://www.nationalguard.mil/Portals/31/Documents/J1/SAPR/SARCVATraining/Barriers_to_Credibility.pdf.
52. Hecht Schafran, Lynn, *Planning for Evaluation: Guidelines for Task Forces on Gender Bias in the Courts*, Women Judges' Fund for Justice, 1989.
53. Цветковић, В., „Радња кривичног дела: нека питања у вези кривичног дела насиља у породици и изазивање националне, расне и верске нетрпељивости – осврт на последичну радњу“, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 2/2013, Intermex, Београд.
54. Шкулић, М., „Основни елементи нормативне конструкције кривичног дела насиље у породици – нека спорна питања и дилеме“, у: Шкулић, М. (ур.), и др., *Насиље у породици*, Београд, 2009.

